

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI**

**BAKIM KURUMU ÇALIŞANLARINA VERİLEN PROBLEM
DAVRANIŞLARA YÖNELİK MÜDAHALE EĞİTİMİNİN
ETKİLİLİĞİ (KKTC ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serap MERAL KARABACAK

Lefkoşa

Mayıs, 2018

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI**

**BAKIM KURUMU ÇALIŞANLARINA VERİLEN PROBLEM
DAVRANIŞLARA YÖNELİK MÜDAHALE EĞİTİMİNİN
ETKİLİLİĞİ (KKTC ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK

Serap MERAL KARABACAK

Lefkoşa

Mayıs, 2018

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Bu tezin içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kurallar gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2018

Serap MERAL KARABACAK

ÖNSÖZ

Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı, yüksek lisans çalışma programının gereği olarak hazırlanan bu araştırmanın amacı, KKTC’de bakım kurumu çalışanlarına verilen problem davranışlara yönelik müdahale eğitiminin etkililiğinin belirlenmesidir.

Yapılan araştırma altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yer alan ve tartışılan araştırmanın problem durumu sonrası, sırasıyla; amaç, alt amaç, önem, sınırlıklar, tanım ve kısaltmalar sunulmuştur. Araştırmanın ikinci bölümünde ilgili araştırmalar tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde, araştırmanın gerçekleşmesinde benimsenen araştırmanın yöntemi yer alırken dördüncü bölümde bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Beşinci bölümde ulaşılan sonuçlar tartışılıp yorumlanmış ve altıncı bölümde araştırmanın sonuçları tartışılarak önerilere yer verilmiştir.

Araştırmanın planlanmasından son haline kadar her aşamasında bilgi ve deneyimlerini aktaran, katkı ve desteğini esirgemeyen kıymetli danışmanım Sayın Doç. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK’a ve sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Değerli destekleriyle çalışmama katkı sağlayan ve pozitif geribildirimleri ile beni motive eden Prof. Dr. Gönül AKÇAMETE, Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ ve Doç. Dr. Deniz ÖZCAN’a teşekkürü borç bilirim.

Desteklerini esirgemeyen sevgili arkadaşlarım Tuğba ŞAKIR’a ve Harun AYSEVER’e teşekkür ederim.

Araştırma süreci boyunca bana kapılarını açan KKTC Sos Çocuk Köyü tüm çalışanlarına sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tüm sürece tanıklık eden ve elini omzumdan çekmeyen diğer yarım pek sevgili Alper KARABACAK’a ve her bir hücremin mimarı, mitokondriyal dna’m sevgili Fadime MERAL’e yürekten teşekkür ederim.

Serap MERAL KARABACAK

ÖZET

BAKIM KURUMU ÇALIŞANLARINA VERİLEN PROBLEM DAVRANIŞLARA YÖNELİK MÜDAHALE EĞİTİMİNİN ETKİLİLİĞİ (KKTC ÖRNEĞİ)

MERAL KARABACAK, Serap

Yüksek Lisans, Özel Eğitim Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK

Mayıs 2018, 93 sayfa

Bu araştırmanın amacı, bakım kurumu çalışanlarına verilen problem davranışlara yönelik müdahale eğitiminin etkililiğinin belirlenmesidir. Betimsel ve deneysel yöntemin birlikte ele alındığı karma yöntemden oluşan araştırmanın çalışma gurubunu KKTC Sos Çocuk Köyünde görev yapan ve 11 anne ve 7 teyze oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, çalışma grubuna katılan anne ve teyzelerin kişisel bilgilerini toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, problem davranışlara yönelik görüşlerinin belirlenmesi amacıyla oluşturulan görüşme formu, problem davranışlara yönelik müdahale eğitimine ilişkin eğitim değerlendirme aracı ve eğitimin anne ve teyzeler tarafından değerlendirmesine yönelik görüşme formu kullanılmıştır.

Çalışma grubunun eğitim ihtiyacı kurumla ve anne, teyzelerle yapılan yüz yüze görüşmeler ve görüşme formundan elde edilen veriler sonucu ortaya çıkarılmıştır. Problem davranışlara yönelik görüşlerin ortaya çıkarılması için, yapılan görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Çalışma grubu olan anne ve teyzelere uygulanan eğitim değerlendirme aracının puan farklarının belirlenmesi için Wilcoxon testi uygulanmıştır. Uygulanan eğitimin etkililiğinin belirlenebilmesi amacıyla çalışma grubuna uygulanan görüşme formu verileri içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir.

Araştırma sonucuna göre, SOS Çocuk Köyü çalışanı anne ve teyzelerin problem davranışlara müdahale eğitimine ihtiyaç duydukları ve eğitim öncesi ve sonrası uygulanan eğitim değerlendirme aracından aldıkları puanların arasında son test lehine anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir. Eğitimin etkililiğinin

değerlendirilmesi amacıyla uygulanan görüşme formu verilerine göre ise eğitimin yararlı olduğu ve ihtiyacı karşıladığı yönde bir sonuca ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Korunmaya Muhtaç Çocuk, Bakım Kurumu, Problem Davranış, Ebeveyn Eğitimi.

ABSTRACT**THE EFFICACY OF INTERVENTION EDUCATION FOR THE
BEHAVIORAL PROBLEMS TO THE EMPLOYEES OF CARE
INSTITUTION (TRNC EXAMPLE)****MERAL KARABACAK, Serap****Master, Department of Special Education Teaching****Supervisor: Doç. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK****May 2018, 93 pages**

This research aims to determine the efficacy of intervention education for the behavioral problems which was applied to the care institution employees. In order to achieve this aim, both descriptive and experimental methods are used and the sample of the research consisted of 11 mothers and 7 aunts who were the employees of the SOS children village.

Demographic information form prepared by the researcher in order to collect personal information of the mothers and aunts participating in the study group, interview form prepared to determine opinions about problem behaviors, educational evaluation tool about intervention education for problem behaviors and semi-structured interview questions were used for evaluation of education by mother and aunts.

The needs of sample group was identified by the data from the interviews and interview forms which were conducted by face-to-face interviews. In order to reveal opinions about problem behaviors, the data obtained from interviews were analyzed by content analysis method. The Wilcoxon test was used to determine the differences in the dimensions of the educational evaluation tool applied to the research group.

In order to determine the effectiveness of the education, the data of the interview form applied to the study group were analyzed by content analysis method.

According to the results of the research, it was determined that the mother and the aunts who work in SOS Children's Village needed intervention education for

problem behaviors and significant difference was observed between the post test before and after education.

According to the interview form used to evaluate the effectiveness of the training, the result showed that education was found to be beneficial and the needs were met.

Keywords:

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi

BÖLÜM I

1. GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4. Sınırlılıklar.....	7
1.5. Tanımlar.....	8
1.6. Kısaltmalar.....	9

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	10
2.1. Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Bakım Kurumları ve Türkiye.....	10
2.1.2. Çocuk Yuvaları.....	12
2.1.3. Sevgi Evleri.....	12
2.1.4. Çocuk Destek Merkezleri.....	13
2.1.5. Yetiştirme Yurtları.....	13
2.1.6. Çocuk Evleri.....	13
2.2. Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Bakım Kurumları ve KKTC.....	14
2.2.1. SOS Çocuk Köyü.....	15
2.3. Problem Davranışlar.....	17
2.3.1. Problem Davranışların Tanılanması.....	20
2.3.2. Problem Davranışların Nedenleri.....	21
2.3.3. Çocuklarda Görülen Problem Davranışlar.....	21
2.3.4. Problem Davranışlara Müdahalede Kullanılan Yöntemler.....	27
2.3.5. Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Problem Davranışlar.....	29
2.4. Ebeveyn Eğitimi.....	30
2.5. Problem Davranışla İlgili Yapılan Araştırmalar.....	32
2.5.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	32
2.5.2. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar.....	35

BÖLÜM III

3. YÖNTEM.....	38
3.1. Araştırma Modeli.....	38
3.2. Çalışma Grubu.....	40
3.3. Verilerin Toplanması.....	41
3.3.1. Nicel Veri Toplama Araçları.....	42
3.3.2. Nitel Veri Toplama Araçları.....	44
3.4. Verilerin Analizi.....	46
3.5. Uygulama Süreci.....	46

BÖLÜM IV

4. BULGULAR.....	49
4.1 Anne ve Teyzelerin Problem Davranışlara İlişkin Görüşleri.....	49
4.1.1. Anne ve Teyzelerin Çocuklarda Gözlemlediği Problem Davranışlara İlişkin Görüşleri.....	50
4.1.2. Anne ve Teyzelerin Problem Davranışları Önlemeye Yönelik Uyguladığı Yöntemleri.....	53
4.1.3. Anne ve Teyzelerin Problem Davranışların Çözümüne Yönelik Görüşleri..	54
4.2. Anne ve teyzelerin problem davranışlara müdahale konusunda eğitim ihtiyaçlarına ilişkin bulgular.....	56
4.3. Anne ve Teyzelere Uygulanan Eğitimle İlgili Ön Test-Son Test Puan Ortalamalarına İlişkin Bulgular.....	57
4.4. Uygulama Sonrası Anne ve Teyzelerin Problem Davranışlara Yönelik Müdahale Eğitiminin Etkililiğine İlişkin Bulgular.....	58

BÖLÜM V

5. YORUM VE TARTIŞMA.....	61
----------------------------------	-----------

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	65
6.1. Sonuç.....	65
6.2. Öneriler.....	66
6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	66
6.2.2. İleriye Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	66
KAYNAKLAR.....	67
EKLER.....	84
Ek 1. Ebeveyn Bilgi ve Katılım Onay Formu.....	84
Ek 2. Kişisel Bilgi Formu.....	85

Ek 3. Problem Davranışlara ilişkin Görüşme Formu.....	86
Ek 4. Eğitim Değerlendirme Aracı	87
Ek 5. Eğitim Değerlendirme Görüşme Formu.....	92
Ek 6. Bilimsel Araştırmalar Etik Kurul İzni.....	93

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Araştırma Süreci.....	39
Tablo 2. Çalışma Grubu Anne ve Teyzelerin Demografik Bilgilerine İlişkin Sayısal Veriler.....	40
Tablo 3. Veri Toplama Araçları ve İşlevleri.....	42
Tablo 4. Eğitim Değerlendirme Aracının Deneme Uygulaması Sonucu Madde İstatistikleri.....	43
Tablo 5. Eğitim değerlendirme aracının konulara göre soru dağılımları.....	44
Tablo 6. Problem Davranışlara Yönelik Müdahale Eğitiminin konu ve gün dağılımları	47
Tablo 7. Anne ve Teyzelerle Yapılan Görüşme Temaları.....	49
Tablo 8. Anne ve Teyzelerin Çocuklarda Gözlemlediği Problem Davranışlara İlişkin Görüşleri.....	50
Tablo 9. Anne ve Teyzelerin Problem Davranışlar ve Cinsiyete İlişkin Görüşleri.....	51
Tablo 10. Anne ve Teyzelerin Problem Davranışların Nedenlerine İlişkin Görüşleri.....	52
Tablo 11. Anne ve Teyzelerin Problem Davranışların Ortaya Çıkması İçin Uyguladığı Yöntemlere İlişkin Görüşleri.....	53
Tablo 12. Anne ve Teyzelerin Çocukların Olumlu Davranışlarını Destekleme Biçimlerine İlişkin Görüşleri.....	54
Tablo 13. Anne ve Teyzelerin Problem Davranışlara Müdahale Yöntemlerine İlişkin Görüşleri.....	55
Tablo 14. Anne ve Teyzelerin Problem Davranışlara Müdahale Yöntemlerinin Etkililiğine İlişkin Görüşleri.....	55
Tablo 15. Anne ve Teyzelerin Problem Davranışlara İlişkin Ek Görüşleri.....	56
Tablo 16. Uygulama Öncesi ve Sonrası Eğitim Değerlendirme Aracı Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	57
Tablo 17. Çalışma Grubu Anne Ve Teyzelerin Ön Test-Son Test Puanları.....	58

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımları yer almaktadır. Ayrıca araştırma kapsamında geçen bazı kavramların kısaltmalarına da yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Sağlıklı toplumların oluşabilmesi için sağlıklı bireylerin olması gerekmektedir. Sağlıklı bireyler olabilmek için de aile yaşantılarının sağlıklı olmasına ihtiyaç vardır (Fidan 2005).

Her toplum ve bu toplumu oluşturan her bir birey, güvenli ve sağlıklı çocukların yetişebilmesi için uygun toplum şartları, çevre ve aile oluşturmayı öngörür. Ancak bu şartların yetersizliğinde her toplumda risk altında ve dezavantajlı çocuklar ortaya çıkmaktadır. Bazı durumlarda toplumun ve ailenin bir takım nedenlerden dolayı çocuk yetiştirme sürecinde uygun ve yeterli olanakları oluşturamaması ihtiyaç duyulan güvenli ortamı sağlanamamaktadır (MEB, 2015).

İnsan hayatının şekillendiği en önemli gelişimsel dönem çocukluktur ve sağlıklı bir birey olabilmek için çocukların aileleri ile birlikte büyümesi gerekli olarak kabul edilmiştir. Fakat çeşitli sebeplerden dolayı çocukların ailelerinin yanında büyümeleri, fiziksel ve ruhsal gelişim açısından olumsuz etkiler doğurabilir. Bu sebepler arasında bulunan aile içi sıkıntılar, anne babanın her ikisinde ya da birinde görülen fiziksel ve psikolojik yetersizlikler, ölüm, yoksulluk, yoksunluk, ihmal, istismar, erken evlilik ya da evlilik dışı olan çocuğun terk edilmesi gibi bir çok neden çocukları gelişimleri açısından sakıncalı olabilmekte ve bu çocukları korunmasız duruma getirebilmektedir (Şimşek, 2008).

Her çocuk, doğduğu andan reşit olana kadar çevresel, kişisel, ve ailesel özellikleri göz önüne alınmaksızın korunmaya muhtaçtır. Ancak yetiştirilmesi, temel bakımı, gözetilmesi veya esirgenmesindeki yetersizlik ve aksamalardan dolayı sağlıklı bir birey ve yetişkin olmalarının önünde sosyal, fiziksel, ruhsal ve ahlaki engeller bulunan çocuklar korunması gereken çocuklardır (Akyüz, 1988; Elmacı, 2010).

“Korunmaya muhtaç çocuklar” yasal düzenleme sınırları içerisinde yer alan ve devletlerin özel olarak koruma altına alması gereken çocuklar olarak tanımlanabilir (Tomanbay, 1991). İnsanlığın bugününü ve yarınını geliştirecek ve belirleyecek olan çocuklar, uluslararası hukuk ve ulusal hukukun çizmiş olduğu çerçevede ilgili yasal düzenlemeler ile insan haklarından ayrı olarak özel hukuk yasaları ve anlaşmalarıyla güvence altına alınmıştır (Öztürk, 2011).

Türkiye’de korunmaya ihtiyacı olan çocuklar “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu” na göre "Korunmaya ihtiyacı olan çocuk"; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana babasız, ana, babası veya her ikisi de belli olmayan, ana babası veya her ikisi tarafından terkedilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve boşlukta sürüklenen çocuklar ‘’olarak belirtilmiştir. Ayrıca ilgili maddede "Engelli", doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık, kaza sonucu fiziksel, zihinsel, psikolojik, duygusal ve sosyal yeteneklerini farklı derecelerde kaybetmesinden dolayı normal yaşamın gereklerine uyamama durumunda olup; korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişiyi de korunmaya ihtiyacı olan bireyler olarak tanımlamaktadır (T.C. Resmi Gazete, 27 Mayıs 1983, Sayı:18059).

Yine Çocuk Koruma Kanunu’na göre ‘’Korunma ihtiyacı olan çocuk, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuklar’’ olarak ifade edilmektedir. Ayrıca Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Dezavantajlı Çocuklar Uygulama ve Araştırma Merkezinin 30187 sayılı Resmi Gazete’ de yayımladığı yönetmenliğe göre dezavantajlı çocuk, yaşamları süresince toplumun çoğunluğu tarafından sahip olunan hakları kullanma ve ulaşma yönünden engellenen, güç koşullarda büyüyen ve risk altında yaşayan (engeli olan, kırsal yerleşim yerlerinde doğan ve büyüyen, kentsel yerleşim yerlerinde yoksulluk içinde yaşayan, şiddet ortamında büyüyen, etnik ve dil farklılığı olan veya göç eden) çocuklar olarak tanımlanmıştır.

Çocukların içinde bulunduğu yaşa uygun olmayan bir hayat içerisinde olması ve yaşamlarının tehlike ve riskler içermesi de onları dezavantajlı hale getirmektedir.

UNESCO grupsal farklılıklar, sosyo-ekonomik farklar, konumsal farklar ve bireysel farklar olmak üzere dört başlık altında dezavantajlı çocukları incelemekte ve bu çocukların özel eğitim ihtiyaçlarını eğitimsel marjinalleşme olarak ifade etmektedir (UNESCO, 2010).

Sosyal güvenlik hakkını düzenleyen 61. maddede ise, “Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü önlemi alır ve gerekli teşkilatı ve tesisleri kurar veya kurdurur” denilmektedir. Aynı şekilde Yeni Türk Medeni kanununa göre “Eşler, aile birliğinin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler” denilmektedir. Çocuğun yerleştirilmesine ilişkin ise, “çocuğun menfaati, fiziksel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur ve çocuk manen terkedilmiş, halde kalırsa hâkim, çocuğu bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir” denilmektedir. Bu yasa maddesinde de belirtildiği gibi dezavantajlı ve risk altında olan çocukların yetiştirilmesi, bakım ve eğitimleri kurumlarda sağlanmaktadır. Kimsesiz ve korunmaya muhtaç olan çocukların ve gençlerin var olması, bu çocuklara aile kavramı yerine geçebilecek en uygun ortamı sağlayarak, çocuk ve gencin toplumsallaşma sürecinin yönlendirilmesinde temel hizmeti verecek olan kurumlara ihtiyacı doğurmuştur (Yaman ve Ekinci 2011).

Kurum bakımları, çeşitli yasalar ve yönetmenliklerle belirlenmiş yatılı olan yuva ve yurtların yanı sıra küçük grup evlerinde de verilebilmektedir. Ancak, bu bakım türlerinin faydalarının yanında sakıncaları da bulunmaktadır. Bu kurumlarda bulunan görevlilerin, çocuklarla birebir ilişkiyi yeterli düzeyde kuramamaları, her bir çocuğa ilgi ve sevgi gösterememeleri gibi nedenlerden dolayı eksik uyarılar sonucu çocuklarda iletişim eksikliği, sosyalleşme problemleri ve problem davranışlar ortaya çıkmaktadır (Yolcuoğlu, 2009). Sağlık durumu, duyuşsal ve zihinsel nedenlerle belirlenemeyen; bireyin kendisi ve çevresiyle dengeli ilişki kurmada ve sürdürmede güçlük çekme, mutsuzluk ve depresyon durumu, bireysel veya çevresel korku, tırnak yeme, parmak emme ve benzeri fiziksel belirtilerden bir veya birden çocuğunun uzun süreli devam etmesi nedeniyle sosyal uyumunun ve eğitim performansının olumsuz yönde etkilenmesi durumu MEB (2000) özel eğitim yönetmeliğinde duyuşsal uyum güçlüğü olarak tanımlamaktadır.

Problem davranışlar, toplum tarafından kabul görmeyen, çeşitli sosyal ortamlarda gösterilen saldırgan zarar verici ve istenmeyen davranışlar olarak tanımlanmıştır (Walker, Colvin ve Ramsey, 1995). Problem davranışlar, çocuğun hem kendisini, hem de çevresindeki diğer çocukların öğrenmelerini ve öğretmenlerin verdiği eğitimlerin etkililiğini etkileyen ayrıca çocuğun akranları ve yetişkinler ile olan sosyal etkileşimini önemli ölçüde engelleyen davranışlar olarak kabul edilmektedir (Ling, Jones ve Gan, 2005; Smith ve Fox, 2003). Alan yazına göre anti sosyal davranışlar, saldırgan davranışlar, istenmeyen davranışlar, uyum ve davranış bozuklukları adları altında çok geniş başlıklar altında incelenen problem davranışlar; fiziksel ve sözel saldırı, sinirlilik, düşmanca tepkiler verme, yönergelere karşı gelme, uyarılara kulak asmamak, kamu mallarına bilerek zarar vermek, kendine ya da başkalarına zarar vermek, taciz ve kimi zaman da aşırı hareketlilik gibi karmaşık davranışlar olarak ele alındığı görülmektedir (Giannopulu, Escolano, Cusin, Citeau ve Dellatolas, 2008; Tremblay, 2000). Pek çok araştırma kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklarda ailesi yanında yetişen çocuklara oranla çeşitli psikolojik sorunlar ve davranış problemlerinin görülme sıklığının daha fazla olduğunu göstermektedir (Şimşek, Erol, Öztop, ve Özcan, 2008).

Aile yanında büyüme şansı bulamayan; ihmal, istismar gibi bir çok nedenle korunmaya muhtaç durumda olan çocukların bakımının sürdürüldüğü sosyal hizmet kuruluşları (yuva ve yetiştirme yurtları) bağlanma ilişkilerinin olduğu sosyal ortamları sunmakta veya bu ortamlara hazırlamaktadır. Kurum bakımında bulunan çocuklar, kurum öncesi bağlanma ilişkilerini halen koruduğu gibi; kurumda iletişim halinde olduğu meslek elemanlarıyla (sosyal hizmet uzmanı, psikolog, rehber ve psikolojik danışman) kurduğu ilişkiyi de daha önceki aile bağlanma ilişkisinin yerine geçecek şekilde yaşamaktadır (Özgür, 2011).

Kimsesiz ve korunmaya muhtaç olan çocuklar ve gençler için siyasi ve dini tutumlardan bağımsız, sıcak aile ortamı yaratmayı hedefleyen özel bir yardım kuruluşu olan çocuk köylerinde görev yapan çocuk köyü anneliği, köy teyzesi ve çocuk köyü yöneticisi kurumların temel elemanlarıdır ve çocukların ebeveynleri konumundadır (Yazıcı, 2012). Ebeveyn eğitimleri toplumsal düzeni bozan problem davranışların önlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Ebeveyn eğitimleri becerileri geliştirerek çocuğa olumlu davranışlar kazandırmaya çalışmakta ve karşılıklılık ilkesi sayesinde

hem çocuk hem de ebeveyn davranışlarında değişiklik sağlamaktadır. Böylece, sergilenen problem davranışla aynı işleve hizmet edecek iletişim becerilerinin bireylere öğretilmesiyle, problem davranışların azaltılabileceği belirtilmiştir (Sönmez, Diken 2010). Eğitimler sayesinde, ebeveynlerin ev içi olumsuzlukları da azalmaktadır (Kazdın, 2005).

Alan yazın incelendiğinde problem davranışlar, problem davranışların nedenleri, problem davranışların azaltılmasına yönelik aile eğitimi, problem davranışlara yönelik aile ve öğretmen görüşleri ve öğretmenlerin problem davranış önleme stratejileri ile ilgili bir çok çalışma yapıldığı görülmüştür (Berbercan, 2010; Yumuş, 2013; Sayın, 2014; Ceylan ve Yıkılmış, 2017; Sezgin ve Duran, 2010; Vural, 2010; Sönmez ve Diken, 2010). Bakım kurumları ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde genellikle çocukların fiziksel ve psikososyal sağlıklarına yönelik olduğu görülmektedir. Araştırmalar göstermektedir ki bakım kurumunda olan çocuklar ailesinin yanında olanlara göre daha fazla uyumsuz davranışlara, duygusal ve davranışsal sorunlara sahiptir (Wolff ve Fesseha 1999, Rushton ve Minnis 2002, Maclean 2003, Voria ve ark. 1998, Yörükoğlu 2003, Ellis ve ark. 2004, Şimşek 2004, McCann ve ark. 1996, The St. Petersburg-USA Orphanage Research Team 2005, Tizard ve Hodges 1978, Erol ve ark. 2005, Üstüner ve ark. 2005, Roy ve ark. 2000). Bakım kurumundaki çocuklar ve problem davranışlara yönelik eğitim içeriği olan yalnızca bir araştırmaya ulaşılmıştır. Bunun dışında daha fazla betimleyici, durum ve görüş bildiren çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Saraç, 2011; Üstüner, Erol ve Şimşek, 2005; Şimşek, Erol, Öztop ve Özcan 2008; Aslan 2007; Yolcuoğlu, 2009; İnce, Kasapoğlu, ve Sezek, 2014).

Bu bilgiler doğrultusunda araştırmanın problemi bakım kurumu çalışanlarına verilen problem davranışlara yönelik müdahale eğitiminin etkililiğini incelemesi şeklinde belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, SOS Çocuk Köyü çalışanı anne ve teyzelerin problem davranışlara müdahale eğitimine yönelik ihtiyaçlarının saptanması ve bu ihtiyaçlarına yönelik hazırlanan eğitimin uygulanarak etkililiğinin belirlenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda yanıt aranacak sorulara aşağıda yer verilmiştir.

1. Anne ve teyzelerin problem davranışlara yönelik görüşleri nasıldır?
2. Anne ve teyzelerin problem davranışlara müdahale konusunda eğitim ihtiyaçları nasıldır?
3. Anne ve teyzelere uygulanan eğitime ilişkin yapılan ön test-son test uygulamasından aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Anne ve teyzelerin, problem davranışlara müdahale konusunda uygulanan eğitimin etkililiğine ilişkin görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Kurum bakımı altında olan çocukların psikolojik sağlığı, davranışları, zekâları ve kişilikleri aile ve çevresel uyaran eksikliği sebebiyle olumsuz bir biçimde etkilediği düşünülmektedir. Zihinsel etkilenme sonucu okulda başarısızlığı ve yaşa uygun sınıfta olamama gibi durumlar yaşanmaktadır (Fidan, 2005). Çeşitli yaştaki çocukların korunma ve bakım ihtiyacına yönelik hizmet veren kuruluşlarda 1980'lerden beri birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalarda kurumda kalan çocukların psikolojik özellikleri, zeka kapasiteleri ölçülmüş, ev ortamında kalan çocuklarla kıyaslanmış, aradaki farklar literatürdeki teoriler ışığında analiz edilmiştir. Bu analizler sonucunda birçok araştırmada görülmüş ki, çocuklar kurum bakımı altında çeşitli riskler taşımaktadır (Cebe, 2005). Yaşamları süresince toplumun çoğunluğu tarafından sahip olunan hakları kullanma ve ulaşma yönünden engellenen, güç koşullarda büyüyen ve risk altında yaşayan çocuklar dezavantajlı grup olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 30187). Kurum bakımı altındaki özel gereksinimli çocukların yanı sıra diğer çocuklar da risk altında ve dezavantajlı grup olarak düşünüldüğünden dolayı gelişim sürecinde birçok davranış problemi göstermektedir.

Bakım kurumlarının kalitesini iyileştirmeye yönelik yapılacak olan uygulamalar çocuklardaki olumsuz durumları gözlenebilir şekilde azaltmakta ve ortadan kaldırmaktadır (Vorria 1998, O'connor, 2003). Bu olumsuz etkileri en aza indirmek için birçok sağıltım yöntemi denenmekte olup tüm dünyada bu yöntemlerin en fazla öne çıkanı ebeveyn eğitimidir. Bu anlayışa göre, ebeveynlik becerileri ve davranışlarının düzenlenmesi, ebeveynlerden kaynaklı risk faktörleri ve etkileri indirgeyeceği için çocukların olumsuzluklarını, bu yöntemi kullanarak sağıltmak mümkün olacaktır. Öğrenme ailede başlayan ve ailenin yetenekleri

doğrultusunda gerçekleşen bir süreç ve öğrenmenin genelleme aşamasında ebeveyn rolü oldukça fazla olduğundan dolayı davranış problemlerinin ortadan kaldırılmasında ailenin bilgilendirilmesi oldukça önemlidir. Kurum bakımındaki çocuklardan sorumlu olan kişiler de ebeveyn olarak düşünüldüğünde, ebeveynler problem davranışlarla müdahale konusunda yapılacak olan bir eğitim erken dönemde müdahale şansı tanıyacağı ve problem davranışların azaltılmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Bu noktadan yola çıkılarak bakım kurumu çalışanlarına problem davranışlara müdahale ile ilgili verilecek olan eğitimin; çocuklarda görülen problem davranışların azaltılmasında etkili olacağı, kurum çalışanlarının problem davranışlara yönelik müdahale becerilerini geliştirerek mesleki yeteneklerine olumlu yönde etki sağlayacağı ve kurum iyileştirme çalışmalarına destek olacağı düşünülmektedir. Kurum bakımı altında olan çocuklarda problem davranışların yüksek oranda görülmesi ve kurum bakımı çalışanlarına verilecek eğitimlerle çocukların davranışlarının olumlu bir yöne doğru çekilebileceği düşüncesinden yola çıkılarak kurum bakımı çalışanlarına problem davranışlara müdahale ile ilgili bir eğitim düzenlenmesi planlanmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde bakım kurumu çalışanlarına yönelik bir araştırma bulunmamasından dolayı, çocuklarla ilgilenen kurum çalışanlarına verilecek problem davranışlara yönelik müdahale eğitiminin, kurum kalitesini iyileştirmeye yönelik bir çalışma olacağı ve çocukların problem davranışlarını azaltarak fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca müdahale eğitiminin kurum çalışanlarının mesleki yeterliliklerini üst düzeye çıkarması açısından önem taşımaktadır.

1.4. Sınırlıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda belirtilmiştir.

Bu araştırma;

- KKTC SOS çocuk köyünde görev yapan toplam 18 anne ve teyzeden elde edilen veriler ile,
- KKTC SOS çocuk köyünde görev yapan anne ve teyzelerin problem davranışlara müdahale ihtiyaçları ve bu ihtiyaçlarına göre hazırlanıp uygulanan eğitim ile,
- Betimsel ve deneysel yöntem tasarısı ve ön test-son test deseni ile,
- Araştırmada kullanılan veri toplama araçları ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Problem Davranış: Bireyin edindiği becerileri kullanmasını, yeni beceriler kazanmasını, toplumsal uyumunu ve çevre iletişimini olumsuz etkileyen davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Sucuoğlu, Gümüşçü ve Pişkin, 1990).

Dezavantajlı Çocuk: Hayat boyu toplumun sahip olduğu haklara erişme ve kullanma açısından engellenen, güç koşullarda büyüyen ve risk altında yaşayan (engeli olan, kırsal yerleşim yerlerinde doğan ve büyüyen, kentsel yerleşim yerlerinde yoksulluk içinde yaşayan, şiddet ortamında büyüyen veya göç eden) çocuklar dezavantajlı grup olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 30187).

Kurum Bakımı: Mahkeme kararı ile koruma altına alınmış olan ve aile yanında desteklenmesi mümkün olmayan çok sayıda çocuğun, aynı fiziki ortamda bulunduğu toplu bakım modeli olarak tanımlanabilir (Yazıcı, 2012).

Ebeveyn Eğitimi: Anne babalara ya da çocuğun bakımında rol oynayan kişilerin, çocukların fiziksel, psikolojik, duygusal ve sosyal gelişimlerinde gerekli olan bilgi, beceri, anlayış ve yetenekleri kazanmalarına yardımcı eden bir eğitimidir (Öztop ve Telsiz 1996).

1.6. Kısaltmalar

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırma ile ilgili kavramsal açıklamalar ve ilgili araştırmalar yer almaktadır.

2.1. Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Bakım Kurumları ve Türkiye

Sosyal devlet kavramı Cumhuriyetin temel ilkelerinden bir olarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 2. maddesinde yer almaktadır (TBMM, 1982). 20.Yüzyılda sosyal devlet kavramı batı demokrasilerinde ortaya çıkmış olan, devletin sosyal barışı ve adaleti sağlamak için sosyal ve ekonomik hayata etkin müdahalesini gerekli ve meşru kılan bir anlayıştır (Özbudun, 2004). Bu anlayışa göre sosyal devlet, eşitsizlikleri gidermek, toplumsal barışı korumak, sosyal kalkınma ve gelişmeyi sürdürmek, bireylere insan onuruna yakışır bir yaşam stili sağlamak ve bütün bireylerinin eşit imkanlara sahip olması için çalışmakla görevlidir (Aydınöz, 2008).

Sosyal devletin yansımalarından biri olan sosyal hizmetler, birim olarak aileyi esas almasına rağmen toplumda kendi kendilerini geçindirmekten yoksun kimsesiz ve bakıma muhtaç yaşlılar, kimsesiz çocuklar ve özel gereksinimli bireyler bulunmaktadır. Bu bakıma muhtaç bireyler için önemli olan, düzenli bir gelirlerinin olmasından çok ihtiyaç duydukları bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinin verilmesidir (Dilik, 1980).

Sosyal hizmetler, toplumun bir parçası olan çeşitli nedenlerle bakıma muhtaç durumda olan ya da fiziksel, psikolojik olarak veya herhangi bir sebepten özel gereksinimli olmuş bireylerine ülkenin genel durumu göz önüne alınarak insan onuruna yakışır, toplumla uyumlu bir yaşam devam ettirebilmeleri için ekonomik ve sosyal, maddi ve manevi ihtiyaçlarının giderilmesi için devlet tarafından, gönüllü ve özel kuruluşlar tarafından yürütülen hizmetlerin tamamıdır (Uğurlu, 2002).

Türkiye'nin de kabul ettiği Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi 18. Maddesinde, anne ve babanın çocuğun yetiştirilmesinde ortak sorumluluk taşıdıkları, bu sözleşmeyi kabul eden ülkelerin, bu sorumluluğun yerine getirilmemesi halinde, sorumluluğu üstlendiklerini beyan eder. Aynı sözleşmenin 20. maddesinde ise, bu

sorumluluğun çeşitli nedenlerle yerine getirilememesi durumunda, çocuğun devletten koruma ve yardım alma hakkı olduğu belirtilir.

Çocuğun koruma altına alınmasını gerektiren nedenlerin sıralandığı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu'nda, korunmaya muhtaç olan çocuklar; "fiziksel, ruhsal ve ahlak gelişimleri veya güvenliği tehlikede olan; ana veya babası olmayan, ana veya babası belli olmayan veya her ikisi de belli olmayan, ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen, ana veya babasının ihmali sonucu; fuhuş, dilencilik, alkollü içki veya uyuşturucu madde kullanımı gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız olan ve başboşluğa sürüklenen çocuk" olarak tanımlanmaktadır. Tanımdan anlaşılacağı üzere, çocuğun koruma altına alınmasında, ebeveynlerin yetersiz kaldığı ya da ebeveynlerin zarar verici rolünün olduğu iki durumdan bahsedilebilir. Türkiye'de 2015 yılı verilerine göre, 0-18 yaş arası toplam 12.337 çocuk kuruluş bakımında koruma altına alınmıştır (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2015).

Korunmaya muhtaç çocuklar dünyada bir çok ülkedeki gibi, Türkiye'de de etkin sosyal politikalar ile ele alınması gereken ve toplumun genel yapısını etkileyen önemli bir gerçekliktir. İşsizlik, yoksulluk, göç, savaşlar gibi sosyoekonomik ve kültürel etkenler aile yapısında önemli değişikliklere neden olmaktadır. Keza aile yapısındaki değişiklikler de toplumdaki değişimi etkilemektedir. Bu etkileşimin sonucunda, korunmaya muhtaç çocuklar gerçekliği ile karşı karşıya kalınmaktadır (Yolcuoğlu, 2009).

Toplum ve aile yapısı arasındaki etkileşimde olumsuz döngünün kırılabilmesi için, Korunmaya Muhtaç Çocuklara dönük sağaltım programları önem kazanmaktadır. Yetişkin dönemde görülen ruhsal bozuklukların, büyük oranda çocukluk dönemi yaşam olayları ile ilgili olduğu bilinmektedir (National Institute Of Mental Health, 2006). Gerek çocukların kaldığı kuruluşların fiziksel koşullarının iyileştirilmesi, gerekse çocukların psikolojik durumlarını iyileştirici çalışmaların yapılması, çocukların topluma değer katan bireyler olarak kazandırılması için, hayati önem taşımaktadır.

Türkiye'de çocuk koruma işlemleri bakanlığına bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü merkezli yönetilmektedir. Başer (2013) çalışmasında, Türkiye'de çocuk korumaya yönelik sosyal politikalarının öncelik sırasına yer vermiştir. Buna göre

çocuğun, şartlar uygunsa, öz ailesi ya da bir yakının yanında, kendi yaşadığı şehir ve bölgede desteklenmesi önceliklidir. Sırasıyla; evlatlık verilme yoluyla çocuğun bakımının sağlanması, koruyucu aile yanında bakım, son olarak ta tüm bunların mümkün olmadığı durumlarda, kurum bakımına alınması, gelmektedir. Sıralamadan da anlaşılacağı üzere, toplu bakımın olası ve bilinen dezavantajlarını önlemek için, aile modelinin olduğu bakımlar önceliklidir, aile bakımından sonra kurum bakımı gelmektedir.

Kurum bakımı; mahkeme kararı ile koruma altına alınmış olan ve aile yanında desteklenmesi mümkün olmayan çok sayıda çocuğun, aynı fiziki ortamda bulunduğu toplu bakım modeli olarak tanımlanabilir. Türkiye’de kurum bakımı; yetiştirme yurtları, sevgi evleri, çocuk yuvaları ve çocuk destek merkezleriyle 2005 yılından itibaren uygulamaya konan çocuk evlerini kapsamaktadır (Yazıcı, 2012).

2.1.2. Çocuk Yuvaları

Çocuk Yuvaları “0-12 yaş arası korumaya ve bakıma muhtaç çocuklar ile 12 yaşını doldurduğu tek başına yaşamını devam ettiremeyecek durumda olan kurum himayesi altında olan kız çocuklarının, fiziksel, psiko-sosyal ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma faydalı bireyler olarak yetiştirilmekle yükümlü olan” kuruluşlar olarak tanımlanmıştır (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 1999).

2.1.3. Sevgi Evleri

Son yıllarda, toplu bakımın çocukların gelişimlerine yönelik olumsuz etkileri değerlendirilmiş ve Aile ve Sosyal Bakanlığı tarafından, çocuk koruma kuruluşları için yeni model arayışlarına gidilmiştir. Bu kapsamda, “Sevgi Evleri Projesi” devreye girmiştir. Sevgi Evleri Projesi; çok katlı ve koğuş sisteminin olduğu toplu bakım ünitelerinin yerine, küçük müstakil binalardan oluşturulan, site içerisinde bakımın sağlanmasını kapsar. Böylece çocukların daha küçük yapılarda, daha az sayıda ve aile ortamına benzer, yakın ilişki kurabilecekleri sosyal bir çevrede olması hedeflenmiştir. Proje ile Çocuk Yuvalarının pek çoğu; az katlı ve müstakil yapıların bir arada bulunduğu site şekline dönüştürülerek, Sevgi Evleri olarak anılmaya başlanmıştır. Sevgi evlerinde, 10-12 çocuk az katlı müstakil yapılarda yaşamaktadır (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2015).

2.1.4. Çocuk Destek Merkezleri

Bu merkezler; suça itilmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelere karşı savunmasız kalması sebebiyle koruma ve bakım tedbiri kararı alınan çocukların, geçici süreyle bakım ve korumalarının sağlandığı, sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Bu süre içerisinde, çocuklara psiko sosyal destek sağlanarak aile, yakın çevre gibi sosyal ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmalar yürütülür (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2015).

2.1.5. Yetiştirme Yurtları

"Yetiştirme Yurdu" 13-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukların yaşamlarını idame ettirdiği yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır . 2015 yılı itibariyle Türkiye’de 13 yetiştirme yurdunda 468 çocuk bulunmaktadır. Kız yetiştirme yurtları ve çocuk yuvalarının aynı fiziki ortamda olduğu 6 kuruluşta da 294 korunmaya muhtaç çocuk bulunmaktadır (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2015).

2.1.6. Çocuk Evleri

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2005 yılında uygulamaya konmaya başlanmıştır. Çocukları toplu bakımın getirdiği dezavantajlardan korumak ve sosyal hayata katılım ile topluma uyum sağlamaları hedeflenmiştir. Çocuk evleri ilgili kanunda “0-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bir meslek veya iş edindirmek, izlemek ve desteklemekle görevli ve yükümlü olan” evler olarak tanımlanır. Çocuk evlerinde 5-6 çocuk kalabilmektedir. Çocuk evleri güvenli sayılabilecek bir sosyal çevrede ilgili yönetmelikte belirlenen fiziki koşulları karşılayan herhangi bir apartman dairesi olabilmektedir. Çocuk Evleri herhangi resmi tabelası olmayan, komşuluk ilişkilerinin olabildiği, mutfak, banyo, salon ve yatak odalarının normal standartlarda eşyalarla döşendiği bir evdir. Çocuk Evlerinde 24 saatlik sisteme göre çalışan 3 bakım elemanı istihdam edilmektedir. Personel evin fiziki ihtiyaçları ve çocukların bakımlarını sağlamakla yükümlüdür (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2008).

Çocuk Evleri ile korunmaya muhtaç çocuklar daha az sayıda bakım verenle ilişki kurma imkanına kavuşmuştur. Çocuğun sağlıklı bağlanma ve güven ilişkisi için oldukça önemli olan bu durum korunmaya muhtaç çocuklara psikolojik olarak daha sağlıklı ortam sunmaktadır (Yazıcı, 2012).

Çocuk Evleri açma ve denetleme işlemleri, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı il müdürlüklerinde oluşturulan Çocuk Evleri Koordinasyon Merkez Müdürlükleri'nce yürütülmektedir. Sivil Toplum Kuruluşları ile işbirliği protokolü imzalanmakta ve Çocuk Evleri sisteminin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Bu araştırmanın gerçekleştirildiği Mutlu Yuva Mutlu Yaşam Derneği, işbirliği protokolü çerçevesinde Çocuk Evlerinin açılmasını ve yaygınlaştırılmasını desteklemektedir. 2010 yılından bu yana faaliyetlerini sürdüren dernek, 2015 yılı itibariyle 44 çocuk evinde, 218 çocuğu desteklemektedir (Mutlu Yuva Mutlu Yaşam Derneği, 2015).

2.2. Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Bakım Kurumları ve KKTC

Koruyucu aile hizmeti, kurum bakımı ve evlat edinme hizmetlerinde de olduğu üzere çocuğun ebeveynlerinin yerine geçerek gereken bütün rollerin üstlenilmesini içeren bir hizmet türüdür. Koruyucu aile bakım sisteminin, kurum bakımından farkı, toplu bir bakım olmayıp seçilen bir ailenin çocuğun tüm bakımını üstlenmesiyeen evlat edinmeden farkı aile ile çocuk arasında yasal bir bağın olmayışıdır. Aile yanında kalması, evlât edinilmesi mümkün olmayan çocukların, seçilen uygun aile yanında gözetim ve denetim altında kısa veya uzun süreli bakımlarına olanak sağlayan Koruyucu Aile tanımı, aile ve çocuk refahı alanının bir hizmetidir. Koruyucu aile, çocuğun aile ortamında büyüme, özel ilgilenilme hakkını savunan bir hizmet olarak kabul edilmektedir. Koruyucu aile uygulamaları gönüllülük esasına dayalı ve ücretli olarak ikiye ayrılır. Gönüllü olan koruyucu aile ile birlikte olan çocuğun bakımı sosyal hizmetler dairesinin kontrol ve denetiminde yapılır ancak çocuğun maddi ihtiyaçlarını aile karşılamaktadır. Ücretli olan koruyucu aileler de ise bakım kontrol ve denetiminin yanı sıra aileye maddi destek de sağlanmaktadır.

Sosyal hizmetler dairesine bağlı Lefkoşa çocuk yuvasında 0 ila 12 yaş arası, bir takım nedenlerle ailesi tarafından bırakılmış, anne babasını kaybetmiş, istismara ve ihmale maruz kalmış, ebeveynlerinin veya vasilerinin çeşitli nedenlerden dolayı çocuğa bakmada zorluk yaşadığı, bakamadığı ve bakacak kimse olmaması gibi durumda bulunan çocuklar himaye altına alınırlar.

18 yaşını tamamlamış gençler, sosyal ve psikolojik olarak hazır hale gelmiş olmaları durumunda Sosyal Hizmetler Dairesi tarafından Yarı Bağımsız Hayata Geçiş Evlerine yerleştirilirler. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve SOS Çocuk köyü

Derneği arasında yapılan protokol çerçevesinde Lefkoşa çocuk yuvasına yerleştirilen çocuklar uzmanların programladığı bir uyum sürecinden geçtikten sonra SOS Çocuk köyüne yerleştirirler. SOS Çocuk Köyünde, Gençlik evlerinde toplam 108 çocuk bulunmaktadır.

Koruma altında olan çocukların tüm ihtiyaçları sosyal hizmetler dairesi tarafından karşılanmaktadır. SOS Çocuk Köyü ve Gençlik Evlerinde ve yarı bağımsız yaşamda olanlara asgari ücretin %70'ı oranında katkı sağlanmaktadır. Çocukların fiziksel sorun ve ihtiyaçları ise devamlı olarak sosyal hizmet uzmanlarının ziyaretleriyle çözülmeye çalışılmakta ve gereklilik halinde yetenek ve becerilerine uygun meslek alanlarına yönlendirilmektedirler. Kurum bakımında olan her çocuğun gereksinimleri doğrultusunda sosyal ve kültürel etkinlikleri ile birebir ilgilenilmektedir (Sosyal Hizmetler Dairesi, 2018). Yapılması planlanan bu çalışmaya da Kuzey Kıbrıs'ta faaliyet gösteren Sos Çocuk Köyü çalışanları dahil edilmiştir.

2.2.1.Sos Çocuk Köyü

Sos Çocuk köyü, Uluslararası Sos Çocuk Köyleri yapılanmasının altında yer almaktadır. Sos çocuk köyleri bağımsız, kar amacı gütmeyen, en büyük sosyal iletişim sistemlerinden biridir ve dünyanın 134 ülkesinde aile temelli bakım sunan, çocuk haklarını koruyarak aile bakımını kaybetmiş olan çocuklara aile bakımı sağlayan bir sivil toplum kuruluşudur.

Sos Çocuk Köyü ilk olarak 1949 yılında Avustralya'da Hermann Gmeiner tarafından kurulmuştur. Kurulan gençlik evleri ve ilk çocuk köyleri ise Avrupa'dadır. 1970 yıllarda Sos çocuk köyleri Afrika'da da kurulmaya başlamıştır. 1980 yıllarda ise Asyave Amerika kıtalarına yayılmaya başlamıştır. Sos çocuk köyü kurucusu olan Hermann Gmeier'in hayatını kaybedince ilk kurulan köye defnedilmiştir.

1991 yılında Kuzey Kıbrıs'ta kurulan Sos çocuk köyü derneği, korunmaya ve bakıma muhtaç çocuklara uzun süreli destek sağlamak, aile temelli bakım hizmeti sunmak ve destek programlarıyla çocukları bağımsız kendine güvenen bireyler olarak yetiştirmeyi hedeflemektedir. 1993 yılında çalışmalarına yön veren dernek bir yıl sonra Uluslararası Sos Çocuk Köyleri Birliği'nin üyesi olmuştur. Kuzey Kıbrıs'ta bulunan bu köy tüm dünyadaki diğer Sos çocuk köyleriyle aynı konumdadır. Kuzey Kıbrıs Sos çocuk köyünde, 2018 yılı güncel verilerine göre 60 çocuk ve 42 genç koruma altındadır.

Sos çocuk köyü 11 aile evi, 1 teyze evi, 1 misafir evi, 3 personel lojmanı, yönetim binası, açık hava tiyatrosu, çok amaçlı bir salon, oyun alanı ve 100 çocuk kapasiteli anaokulundan oluşan kompleks bir yaşam alanıdır.

Dünyada bulunan toplam 491 Sos Çocuk Köyünde ve Sos Gençlik Evinde 73 binden fazla çocuk ve genç yaşamaktadır. Bunun yanı sıra güçlendirme projeleri, okul öncesi destek eğitim, okul eğitimi, meslek edindirme merkezleri ve hastaneleri ile bir milyon çocuk ve aileye psiko-sosyal, sağlık ve malzeme destek hizmetleri sağlamaktadır. Olağan üstü hal durumlarında da çocuk ve ailelere acil yardım kurtarma projeleriyle ulaşmaktadır.

Sos Çocuk köylerinde ailesi tarafından bırakılmış, öksüz ve yetim kalmış çocukların bakım sürecinde aile temelli yaklaşım uygulamasını benimseyerek öncülük etmektedir. Aile temelli bakım yaklaşımının dört prensibi bulunmaktadır. Bunlar; anne, kardeşler, ev ve köydür.

Anne; köyde bulunan her çocuğun bir ebeveyni bulunmaktadır. Ebeveynler ilgilendikleri her çocukla yakın ilişki içerisinde olup çocuğun gereksinim duyduğu sevgiyi, güveni ve devamlılığı sağlamaktadır. Ebeveyn konumunda olan bakım kurum çalışanları çocuklarıyla aynı evde yaşar ve onların gelişimlerinden sorumlu olan bir rehber konumundadır. İlgilendiği her çocuğun tüm özelliklerine, ailesinin geçmişine, köklerine ve dinine saygı duymak durumundadır.

Kardeşler; köyde aile bağı ve iletişim doğal gelişmektedir. Farklı yaş gruplarındaki çocuklar kardeşlik anlayışla birlikte yaşamaktadırlar ve öz kardeşler aynı Sos evinde bulunurlar. Ev içerisindeki çocuklar ve ebeveynleri duygusal bir bağ oluşturarak yaşam boyu beraber kalırlar.

Ev; her evde yaşayan kişiler kendilerine özgü ev ortamını oluşturur. Her ev kendine ait kuralları, rutinleri ve özellikleriyle bir yuva halindedir. Aile üyeleri gerçek bir aidiyet hissi ile güven içinde yaşarlar. Aileyi oluşturan kardeşler beraber büyürken günlük hayat içerisinde öğrenir, sorumlulukları, sevinçleri ve üzüntüleri paylaşırlar.

Köy; Sos aile üyeleri aileyi oluşturur ve diğer Sos aileleriyle beraber yaşayarak, çocuklar için mutlu, güvenli bir yaşam alanını destekleyen ve yardımcı olan bir köy ortamı sağlanmış olur. Köy içerisinde yaşayan aile üyeleri tecrübeleri paylaşır ve

ihtiyaç duyulan zamanlarda yardım eli uzatırlar. Bunun yanı sıra topluma katkı sağlayarak toplumla bütünleşerek yaşamlarını sürdürürler.

Sos çocuk köyü çeşitli sebeplerle aile bakımından mahrum kalan çocuk ve gençlere aile temelli bir bakım sunmaktadır. Aile içinde çocuklar uzun süreli ve gerçek ilişkiler kurmaktadır. Bir anneye ihtiyaç duyan çocuk kardeşleriyle beraber kendilerine ait bir ev içinde, çevresel destek sağlayan köy ortamında gerektiği şekilde doğal olarak yaşam sürdürürler.

Sos çocuk köyü, köyde bulunan çocukların geleceklerini planlamaları için destek sağlar ve toplum içinde aktif rol oynayan bireyler olarak yaşamlarını sürdürmelerini sağlar. Çocukların bireysel özelliklerinin, ilgi ve yeteneklerinin fark etmelerini ve kendilerini ifade etmelerine yardım eder. Toplumda başarılı ve topluma katkı sağlayan bireyler olmaları için gerekli olan eğitim ve mesleki alan becerilerine sahip olmalarına yardımcı olur. Böylece her çocuk topluma aktif katılım sağlamayı öğrenir (Sos, 2015.) Ancak tüm bu sağlanan desteklere rağmen kurum bakımında olan çocuklar buldukları durumdan dolayı bağlanma ve uyum sorunları yaşadıkları için insan ilişkilerini geliştirmede başarısız olmaktadır (Aslan 2007). Bu nedenle kurum bakımındaki çocukların problem davranışların yoğun olarak görüldüğü bir grup olduğu söylenebilir. Sos Çocuk Köyünde görev yapan personelle yapılan yüz yüze görüşmeler sonucu da problem davranışlarla başa çıkma becerilerinde yardıma ihtiyaçları olduğu ortaya çıkmıştır.

2.3. Problem Davranışlar

Aile kuramcıları, çocuklarda görülen davranış problemlerinin aile içi aksaklıklar nedeniyle meydana geldiğini savunmaktadır. Problem davranışlar gösteren çocuklarda görülen duygusal özelliklerin en başında, diğer bireylerin duygularını ve taleplerini önemsememek gelmektedir. Kendini başkasının yerinde düşünmeyi, yerine koymayı gerçekleştiremediğinden dolayı karşısındaki kişilere zarar veren, katı ve acımasız bir kişi haline gelebilirler. Bundan da pişman olmazlar. Aynı zamanda güven problemi yaşarlar. Kendilerine ve karşısındaki kişilere olan güvenleri azdır (İlkbahar- Yahya, 1993; Öztürk, 2002).

Bazı çocuk akranları gibi yaşlarının gerektirdiği şekilde davranmaz ve çevreyle uyumları zorlaşır. Bu durum buldukları çevre tarafından normal bulunmaz ancak

bu türdeki her davranış problem olarak değerlendirilmemelidir. Çocukta gözlenen bir davranışın problem davranış olarak nitelendirilebilmesi için bazı ölçütleri karşılaması gerekmektedir. Gelişim psikologlarına göre bu ölçütler; yoğunluk, yaşa uygunluk, süreklilik ve cinsel rol beklentileri olarak belirtilmiştir. Problem davranışlar bireyin ölçülebilen ve gözlenebilen davranışlarında oluşan uyum sorunlarıdır (Alisinanoğlu, Kesicioğlu, 2010).

Ev, okul gibi çeşitli yaşam alanlarında toplum tarafından kabul edilmeyen sosyal etkileşimi güçleştiren, öğrenmeyi sekteye uğratan, çevre uyumunu olumsuz etkileyen olumsuz, zarar verici ve uygunsuz davranışlar problem davranış olarak kabul edilmektedir. Günümüzde çocuklarda görülen problem davranışların artmasıyla birlikte pek çok ülkede önleme çalışmalarının araştırılması uygulanmasına başlanmıştır. Çocukların davranışlarının farklılaşarak problem haline gelmesi, çevre uyumunu zorlaştırması, şiddete yönelik zarar veren davranışlara dönüşmesinin nedenlerinin araştırılarak bu konunun üzerinde durulması gerekmektedir (Carr ve Durand, 1985).

Alan yazında problem davranışlar; uygunsuz, istenmeyen davranışlar, zarar verici ve saldırgan uyum ve davranışlar davranış bozukluğu altında; fiziksel ve sözel şiddet aşırı sinirlilik hali, akranlara düşmanca karşılık verme, yetişkinlerin yönerge ve kurallarına karşı gelme, çevreye zarar verme, bireylere zarar verme, tacizde bulunma gibi benzeri birçok davranışın bileşimi olarak da açıklanmıştır (Erbaş, 2002).

Problem davranışlar, dışa ve içe yönelik davranış problemleri olarak ikiye ayrılır. Dışa yönelik olan problem davranışlar; yıkıcı ve bozucu problem davranışlar olarak ikiye ayrılır ve genellikle kişilere karşı şiddet içeren saldırgan davranışları oluşturur. Yıkıcı davranışlar (mala zarar, saldırganlık, öz-yaralama, insanlara düşmanca tavır sergileme, karşı gelme vs.) ve bozucu davranışlar (el çırpma, dönme, tırmalayıcı gülme, bağırma, ağlama, aşırı hareketlilik, öfke nöbetleri) olarak sayılabilir. Dışa yönelik problem davranışlar rahatsız edici olduğu için genellikle daha kolay fark edilir (Tüy, 1999; Schieltz, Wacker, Harding, Berg, Lee., Dalmau, Mews, Ibrahimovic, 2011; Ergül, 2010).

Problem davranışlar genellikle aşırı hareketlilik, hırsızlık, kaygı, dikkat eksikliği, yalan söyleme, çalma, saldırganlık vb. şekilde ortaya çıkmaktadır. Problem

davranışların genel ve ortak özelliği çevre, aile ve okul kurallarına, toplumun beklentilerine ve ahlaki değer yargılarına uygun olmayan davranışlar olmasıdır. Birey tarafından gerçekleştirilen, kedisini veya çevresindeki diğer kişileri tehlikeye atan topluma uyumu zorlaştıran davranışlar olarak betimlenmiştir (Carr ve Durand, 1985). Problem davranışla kişinin yaşadığı çevredeki meydana gelen olaylar ve çevresel uyaranlar ilişki içerisinde (Erbaş, 2002). Bu ilişki sırasında meydana gelen saldırganlık, hırçınlık, inatçılık, sinirlilik, yalan, küfür gibi davranışlar da davranış problemleri olarak belirtilmektedir (Kanlıklıçer, 2005).

Çocuklarda ortaya çıkan problem davranışlar, dış etkenlerden, çocuğun yapısı ve geçirdiği hastalıklardan, aile içi etkileşim ve yanlış disiplin uygulamalarından, çocuğun yeterince desteklenmemesinden, ilgi sevgi eksikliğinden, düşük sosyo ekonomik durumdan kaynaklanabilir. Çocuğun ve ailenin engel olamayacağı sağlık sorunları, kazalar, fiziksel duygusal istismar gibi dış etkenler, çocukta meydana gelen sakatlıklar, beyin hasarları ve aile içindeki çatışmalar problem davranışlara neden olabilir (Çetintaş, 2015).

Problem davranışların oluşumundan önce ve sonra ortaya çıkan çevresel faktörler ve uyaranlarla desteklenmektedir. Bireyler davranış problemlerini istedikleri bir sonuca varmak için gerçekleştirerek işlevsel hale getirirler. Bütün davranışlar gibi problem davranışlar da yapılma sebebine göre işlevsellik kazanmaktadır (Chandler, Dahnquist, 2004).

Problem davranışlar çeşitli fiziksel ve psikolojik nedenlerle çocuğun iç sorun ve çatışmalarını davranışlarına aktararak ortaya çıkmaktadır. Kişi bireysel özellikleri ve yetenekleri doğrultusunda çevre ile uyumlu bir ilişki içerisinde değilse bir sorun olduğu söylenebilir (Öz, 1997).

Toplumsallaşma sürecinde topluma uyum sağlamak gerekmektedir. Uyum, bireyin çevre ile etkileşimi esnasında çevresel uyarılara uygun olan tepkileri göstermesi, yeni ortamlara uyum sağlaması, etrafındaki kişilerin taleplerine uygun davranışlar sergilemesi olarak tanımlanmaktadır. Bireyin uyumlu olduğunu, bireysel özellikleri ve benliği ile yaşamına devam ettiği çevresiyle dengeli ilişkileri göstermektedir. Bireyin çevreyle uyum sıkıntısı yaşadığı durumlarda, etkili iletişim sağlayamama, çevreyle denge kuramama, uyum sağlayamama görülür ve bunların

sonucunda problem davranışlar ortaya çıkmaktadır. Yeni durumların ortaya çıkması ve bu durumlara uyum sağlama süreci zorlu süreçlerdir. Çocuklar yeni durumlara alışma sürecinde bir takım uyum sorunları gösterebilirler. Uyum sorunları geçici halden kalıcı hale dönüşürse uyum bozukluğu oluşmaktadır. Uyum sorunları tekrarlanan davranışlarla devam ediyorsa problem davranış olarak nitelendirilmektedir. Çocuklarda ortaya çıkan problem davranışların nedenleri arasında, kalıtım, fiziki nedenler, hayati temel gereksinimlerinin karşılanamaması, çevresel ve sosyal nedenler ve uygunsuz anne baba tutumları olarak belirtilmektedir (Yavuzer, 2001).

Problem davranışlar çocuğun ilerleyen yaşamında güven sorunları yaşamasına, uygun ve dengeli bir iletişim kuramamasına neden olur. Bu durumların yaşanmaması için yapılacak erken müdahaleler, çocukların çevre uyumlarını olumlu etkileyeceği ortaya konmaktadır. Erken çocukluk döneminde dikkat ile ilgili sorunların okul döneminde akademik başarıyı olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir (Barrigo, 2002).

Bu gibi problemler erken dönemlerde belirlenerek müdahale edilmediğinde sonraki yaşlarda daha büyük problemlere yol açmaktadır. Problem davranışların belirlenmesi aşamasında en önemli görev okul öncesi eğitimlerine düşmektedir. Problem davranışların en çok görüldüğü ve gözleminin rahat ve doğal olduğu ortamlar okul öncesi eğitim ortamlarıdır. Ebeveynler çocuklarının davranışlarını tarafsız olarak gözleme de sorun yaşayabilirler. Okul öncesi kurumlarda çocuklar yaşitlarıyla birlikte olduğundan dolayı davranış farklılıkları daha rahatça ayırt edilebilmektedir. Öğretmenler okuldaki mutsuz, sinirli, huzursuz, saldırgan, yaşitlarından kabul görmeyen çocukları kolayca tespit edebilmekte ve değerlendirmesini yapmaktadır (Yavuzer, 2001).

2.3.1. Problem Davranışların Tanılanması

Çocuk davranışlarının problem olup olmadığının belirlenmesinde bir takım ölçütlerin göz önünde bulundurulması gerekir (Karakuş, 2008). Yavuzer (2002)'e göre problem davranış sergileyen çocukların davranışlarının tanılanması sürecinde dikkate alınması gereken ölçütleri; kültürel özellikler, davranışların yoğunluğu, davranışların yaşa uygunluğu, sürekliliği, cinsel rol beklentisi olarak belirtmiştir.

2.3.2. Problem Davranışların Nedenleri

Problem davranışların nedenleri çevresel ve biokimyasal olarak sınıflandırılmış ancak en çok kabul gören sınıflandırma norm sınıflandırılmasıdır. Buna sınıflandırmaya göre, problem davranışlar, davranışların az olması, fazla olması veya uygun olmayan bir uyaranla ortaya çıkan davranışlardır. Davranışların az ve çok olması, süre, örtülülük, şiddet ve sıklık olarak veya uygunsuz uyaran sonucu oluşmasıyla dört boyutla ortaya çıkar. Uygunsuz uyaran kontrolü sonucu ortaya çıkan davranışlar bazı durumlarda meydana geldiği ortamdan kaynaklı problem davranış olarak nitelendirilir (Özyürek, 2008).

Alan yazına bakıldığında problem davranışların işlevlerine göre de sınıflandırıldığı görülmektedir. Carr ve diğ. (1994), yaptıkları sınıflandırmada; istenileni elde etme ve istenmeyen durumdan kaçınma için yapılan problem davranışlar olarak ikiye ayırmıştır. Ayrıca problem davranışlar sosyal açıdan güdülenenler ve sosyal açıdan güdülenmeyenler olarak da ikiye ayrılmıştır. Sosyal açıdan güdülenen davranışlara örnek olarak bağırma sonucu dikkat çekme verilebilir. Sosyal açıdan güdülenmeyen davranışlara örnek olarak uyarılma isteği sonucu sallanmak ya da ağrıya tepki olarak ağrıyan yere vurmak verilebilir (Erbaş, 2007).

Durand (1990), ise işlevlerine göre problem davranışları 4'e ayırmıştır. Birincisi, sosyal ilgi ve dikkat elde etme; davranışlara karşı ilgi ve dikkat gösterme sonucu olumlu pekiştirilmektedir. İkincisi, istenilen nesneyi elde etme; elde edilen nesne ile davranışlar pekişmektedir. Üçüncüsü duygusal uyarana elde etme ve dördüncüsü ise kaçma ve kaçınmadır. Problem davranışlar işlevsel sonuç verdiği sürece devam etmektedir.

2.3.3. Çocuklarda Görülen Problem Davranışlar

2.3.3.1. Korku

Korku canlı varlıkların bilinen veya bilinmeyen olay ve durumlara yönelik gösterdiği genel ve doğal olan bir tepki türüdür. Gelişim sürecinde çocukların açıklayamadıkları durumların fazlalığı, durumu açıklamak için yaşının yetersizliği ve yaşanmışlıklarının azlığı gibi bir takım sebeplerden ötürü korkuları fazladır. Çocuk eğitiminde kişilerin korku olgusunu bir disiplin sağlama aracı olarak kullanması davranışları etkilemektedir. Küçük çocuklarda görülen korkular; karanlık, hırsız, hayvan ve buna benzer sebeplerden ortaya çıkmaktadır (Baran, 1989).

Yavuzer (2004)' e göre korku yaşa bağlı olarak değişmektedir. Erken çocukluk döneminde hayali varlıklardan, doğa olaylarından, karanlıktan korkan çocuğun büyüdükçe korkuları da çeşitlenmektedir. 7-11 yaş döneminde oluşan bu korkuların yerini yaralanma korkusu, okul, dersler ve sosyal çevre ile ilgili ilişkilerini içeren korkular almaktadır. Bu dönemdeki çocukların yarısında zaman zaman görülen çeşitli korkular fark edilmiştir.

Korku insani bir duygudur. Yaşam süresinde değişiklik gösterir; çocukluktan yetişkinliğe taşınabilir ve bazen de ortadan kakarak farklı bir korkuya dönüşebilir. Korku çocuğun zaman açısından da ilk heyecanıdır. Çocuğun ilk korkuları yaşanmışlıklarına bağlı olamayıp bilinçsizdir ve farklı çevresel etkilere dayalı bir duygu durumudur. Bilinçli korku ise, geçmişteki deneyimlerle iletişim kurmaya teşvik edicidir, tetikte olunması için uyarıcıdır ve yetişkin insanda olduğu gibi çocukta da yerleşmeye başlar, heyecanı yüksek ve mizacı zayıf olan çocuklarda daha fazla görülebilir. Korkunun ilk başladığı yaşlar 3-6 yaş dönemidir. Bu dönemlerdeki çocukların % 3-%8' inin yoğun korkuları vardır (Gövsa, 1998; Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2005).

2.3.3.2. Saldırganlık

Kişiler bazı gereksinimlerini farklı yollarla ifade edebilir. Kendisine ve çevresine zarar verme, nesne dökme kırma, kötü söz söyleme, etrafındakilere vurma, tekme atma, bağırarak öfkelenme, heyecanlanma şeklinde meydana gelen ya da dışa yansıtılan bu davranışları içe atarak tehdit içerikli söylemlere dönüştürme saldırganlık olarak tanımlanmaktadır (Kırkıncıoğlu, 2003; Şahin, 2006). Saldırgan davranışlar sergileyen çocuklar genellikle kendine güven konusunda sorun yaşayan, kendini değersiz bulan, sevilmediğini düşünen çocuklardır. Ebeveynleri tarafından aşırı ilgi gören ve her istediğini elde edebileceğini düşünen bazı çocuklar ev ortamında saldırgan davranışlar gösterirken ev dışı ortamlarda oldukça sakin ve utangaç davranmaktadır. Sorumluluk verilmeyen ve kendilerini yönetmeyi bilmeyen çocuklarda bu durum gözlenmektedir (Yavuzer, 2004).

Sık sık saldırganlık davranışı gösteren çocuklar asabi, geçimsiz olabilmektedir. Çevre ilişkileri ve iletişimlerinde gerginlik hakimdir. Kurallara karşı gelme ve bunun sonucunda ceza almaya meyillilerdir. Kız çocuklara göre erkekler saldırganlığa daha eğilimlidir kanısı kabul görmüştür. Saldırganlığa aile içi şiddetin ve ebeveynlerin

saldırgan tutum ve davranışlarının olması çocuklarının da rol model olarak aileyi taklit etmesi neden olarak görülmektedir. Aile içi sorunlarda ve tartışma ortamlarında anne veya babanın saldırgan tutumlarını çocukların taklit etmesi de başlıca saldırgan davranış nedenleri arasındadır. Bununla birlikte çocuklardaki enerjinin atılmasını engellenmesi, çocukların çaba ve becerilerinin yok sayılması, ilgisiz davranılması, tutarsız olunması, çocuğun azarlanması, şiddete maruz edilme ve şiddet içerikli filmlerin izlenmesi ve benzeri durumların yaşanması saldırganlık davranışını tetikleyen durumlar olarak düşünülmektedir (Erbaş, Kırcaali İftar ve Tekin İftar, 2004).

2.3.3.3. İçe Kapanıklık

Çocuklar duygusal ve sosyal gelişim sürecinde yaşlılarıyla oyun döneminde arkadaş edinmede zorluk yaşadığı için oyuna katılmak yerine yalnız kalmayı tercih ediyor ve çevreye ilgisiz ve olanlara kayıtsız kalarak ihtiyaç ve tercihlerini belirtmede zorluk yaşıyorsa, zihinsel geriliği olmamasına karşın yavaş öğreniyorsa bu olgular içe kapanıklık belirtileri gösteriyor olabilir (Yavuzer, 2004).

İçe kapanıklık durumuna aile içi sıkıntılar, hatalı ebeveyn tutumlarının yanı sıra genetik nedenlerin etkileri de olduğu düşünülmektedir. İçe kapanıklık durumuna yapılan araştırmalarla tırnak yeme davranışı ve parmaklarını emme davranışlarının da beraber görüldüğü belirtilmiştir (Erbaş, Kırcaali İftar ve Tekin İftar, 2004).

Sosyal fobi en yaygın görülen içe kapanıklık şeklidir. Sosyal fobi, çevre tarafından zayıf ve sıkıntılı olmakla suçlanacağı korkusuyla, sosyal etkinliklerden kaçınma ya da bu etkinliklere aşırı sıkıntı duyarak katılma halidir. Sosyal fobisi olanlar toplum önünde konuşma, yazma, yeme, içme gibi çeşitli etkinliklerden uzak dururlar. Böyle çocuklar ya da yetişkinler eleştirilmeye, olumsuz değerlendirilmeye, reddedilmeye karşı aşırı hassaslardır. Benlik saygıları düşük olmakla beraber aşağılık duygusu gibi belirtileri vardır. Ayrıca sosyal fobi ilkökul döneminden sonra 13-24 yaşları arasında başlamakta fakat tedaviye başvuru isteği sorunun başlangıcından 15-25 yıl sonra olmaktadır. Literatüre göre çocukluk dönemindeki içe kapanıklık ile sosyal fobi arasındaki ilişki tam olarak açıklanmamasına rağmen her iki sorunun ortak yatkinlikleri bulunmaktadır (Şenol, 2006).

2.3.3.4. İnatçılık

İnat; kişilik özelliğinden ziyade çevre etkileriyle oluşan ve çocuk gelişiminin bazı evrelerinde mutlaka görülen bir durumdur. İnsan hayatının 3-5 yaş arası birinci inat dönemi, 9-13 yaş arası ikinci inat dönemi olarak kabul edilmektedir. Bu süreçlerde çocuk varlığını fark ederek çevreye bunu kanıtlamak için uyaranlara kayıtsız kalarak direnmektedir. Bu durum gelişimin normal halidir. Fakat bazı durumlarda inatçılık gereksiz ve fazla şekilde meydana gelmektedir.

Belirli ve geçerli bir neden olmadan bir davranış, tutum, düşünce ve durumda ısrarcı olma hali inatçılık olarak tanımlanmaktadır. Çocuklar inat dönemlerinde birden fazla duyguyu aynı anda yaşayabilir ve istediklerini hem isteyip hem istemeyebilirler. Bu nedenle her duruma itirazda bulunmak, ısrarlı ağlamak, ikna olmamak ve eline aldığı eşyaları bırakmamak gibi inatçılık davranışları gösterebilir (Evirgen, 2002; Aydın, 2003; Dirim, 2003).

2.3.3.5. Kıskançlık

Kıskançlık ilgi duyulan bir kişiyi ya da bir nesneyi bir başkasıyla paylaşımı reddetme ve paylaşmaya katlanamama anlamına gelir. Çocuklar ebeveyn sevgisini paylaşmamak için kardeşini, başka akrana yönelen öğretmen ilgisini paylaşmamak için arkadaşlarını kıskanmaktadır. Kıskançlık duygusu bencillik duygusunu perçinlemektedir. Freud' a göre üç benlik olgusu vardır ve id olgusunun özelliği bencil olmasıdır. Her şeyin aitliğini ister ve doyuma ulaşmaz ancak sosyal bir varlık olan insan bencillik olgusunu azaltarak paylaşım olgusunu artırmalıdır.

Kıskançlık durumlarına korkular hiddet ve öfkeyle eşlik etmektedir. Kıskanan bir kişi herkes tarafında kabul gören ve ilgi duyulan bir kişi yanında kendini huzursuz hisseder ve bu kişiye duyulan ilgi ile kendi durumuna zarar geleceğini düşüncesiyle korkulara kapılır (Mangır ve Başar, 1995; Yavuzer, 2003, Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2005).

2.3.3.6. Alt İslatma - Dışkı Kaçırma

Alt ıslatma çoğu zaman bedensel ve ruhsal nedenlerin birlikteliği ile ortaya çıkan, tekrarlanan bir şekilde, gün aşırı ve en az 3 ay süren istem dışı idrarını kaçırma olarak tanımlanmaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 1998).

Alt ıslatma iki şekilde görülebilir. Birincisi; birincil enürezisdir ve sinir kas kontrolü gelişiminin gecikmesinden kaynaklanabilir ve doğumla birlikte başlar ve olguların %75 ila 80'ini kapsar. İkincisi ise ikincil enürezis olarak isimlendirilir ve tuvalet kontrolü kazanımından bir süre sonra gerileme görülmektedir (Yavuzer, 1998).

İdrar kaçırma, gerileme ve saldırganlığın, anne baba ve aile iletişimi ile ilgili olduğu görülmüştür. Ailede ölüm, ayrılık, baskı, hatalı tuvalet eğitimi, kardeş kıskançlığı, evden ayrılma, okula başlama durumlarında daha çok görüldüğü kabul edilmektedir (Aydın, 2003).

Çocuğun tuvaletini kontrol etme aşamasına gelmesine karşın, istemli veya istemsizce tuvaletini uygunsuz yerlere yapması dışkı kaçırma olarak değerlendirilir (Öztürk, 2002). Bu durum farklı durumlarda meydana gelmektedir. Verilen tuvalet eğitiminin yetersizliği veya eğitim karşısında yeterli dönüt alınamamasından kaynaklı olabilir. Bu gibi durumlarda kazanılmamış bağırsak kontrolü söz konusudur. Diğer bir durum ise psikolojik bir sorun ya da bozukluktan kaynaklı fizyolojik açıdan bağırsak kontrolünün farklılaşmasıyla birlikte bir isteksizlik başarısızlık ve direnç görülmektedir. Fizyolojik yapı nedeniyle dışkı tutamama nedeniyle meydana gelen bir diğer durum, birikime bağlı uygunsuz yere dışkılama ve kaçırma olarak görülmektedir (Güleç ve Köroğlu, 1998).

2.3.3.7. Tırnak Yeme

Tırnak ısırma ve yeme davranışı genellikle 3 yaş üzeri çocuklarda gözlenmektedir. Tırnak yeme sebepleri arasında dışa yönelim gösteren saldırganlık ve psikolojik sorunlar, kendine olan güvensizlik yer almaktadır. Başkasına ve kendine güven konusunda yaşadığı sorunların yarattığı gerilimler sonucu çocukların tırnak yeme davranışıyla yaşanan gerilimi azalttığı düşünülmektedir. Okulda, ailede karşılaşılan baskıcı ve otoriter tutumlar, yetersiz ilgi görme, kıskançlık, olumsuz eleştiriye maruz kalma gibi durumlar psikolojik gerilimi artırarak tırnak yeme davranışını pekiştirmektedir (Yavuzer, 2008). Aile içi iletişim sorunları, geçimsizlik, kavga gibi çevresel olumsuzlukların tırnak yeme davranışına sebep olmasının yanı sıra tırnak yeme davranışı bu davranışı gösteren başka bir kişiyi taklit etme şeklinde de ortaya çıkmaktadır. Çocukların kaygı ve gerilimlerini dışa vuramadığı durumlarda, tırnak yeme kendine zarar vermeye yönelik bir davranış olarak da gözlenmektedir.

Huzursuz ve mutsuz çocuklarda genellikle bu davranış gözlenmektedir (Dursun, 2010).

2.3.3.8. Yalan Söyleme

Bilerek ve isteyerek başka kişileri aldatmak ve geçiştirmek amacıyla söylenen sözler yalan olarak değerlendirilmektedir. İlkokul düzeyindeki çocuklarda sıkça rastlanan bir durumdur. Çünkü henüz gerçeklik algıları tam olarak gelişmemiştir. Zararsız yalanlar olarak değerlendirilen bu söylemler tamamen çocuğun hayal dünyası ürünleridir. Çocukluk döneminde oluşan bu durumun yetişkinlik döneminde gerçekleri gizlemek, hatadan kaçmak ve kişileri aldatmak amacıyla devam etmesi halinde yalan söyleme bir davranış problemine dönüşmektedir (Yavuzer, 2008).

Karşısındaki kişileri kandırmak için yalan söylemeye başlayan çocuklar, kendilerine saygılarını yitirir ve zamanla kendinden utanan, özgüven sorunu olan ve kendinin farkına varamayan bir bireye dönüşürler (Kırcaali-İftar, Erbaş, Tekin-İftar, 2004).

Yalana başvurma sebepleri; ebeveynlerin gerçeklik algısı boyutunda gösterdiği tutarsızlıklar, cezadan kaçınma, ilgi elde etme ve bir takım olgulara duyulan özlem ve benzeri durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukluk dönemi sonrası başvuru alan yalanların içeriği ve türü değişmektedir. Gençlik döneminde sosyal yalan olarak değerlendirilen bir diğer durum da sosyal ortamlarda nezaket, kalp kırmama gibi nedenlerle bilinçli bir şekilde yalana başvurmaktır (Yavuzer, 2008).

2.3.3.9. Çalma

Çalma davranışı, başkasına ait olan bir nesneyi izin almadan alma eylemidir. Erken çocukluk döneminde mülkiyet kavramı ve algısı olmadığından dolayı izinsiz alma çalma davranışı olarak nitelendirilmemelidir. Çünkü erken dönemde çocuk başkasına ait olan eşyaları almanın olumsuz bir davranış olduğunu henüz kavrayacak yaşta değildir. Ancak okul dönemi görülen çalma davranışı üzerinde durulması gereken bir durumdur. Bu durum alt benliğin dürtüsel istekleri boşaltım eğilimine giderken, üst benliğin bu isteği reddederek bilinçdışına doğru itmesiyle meydana gelen bir çatışma halinde çalma davranışı bir çıkış kapısı olarak nitelendirilir (Erbaş, Kırcaali-İftar, Tekin- İftar, 2004). Yanlış ve olumsuz ebeveyn tutumları, çocuğun

değersizlik hissi ve kendine olan güven sorunları çalma davranışı nedenleri arasında sayılabilir (Sertbaş, 2006).

2.3.4. Problem Davranışların Çözümünde Kullanılan Yöntemler

Problem davranışlara müdahale ederek çözümünü sağlamak için öncelikle davranışın tanımlanması, problem davranışın meydana gelme sıklığı ve süresinin, davranış öncesi ve sonrası oluşan çevresel uyaranların belirlenmesi ve problem davranışların meydana gelme nedenlerinin ortaya konması gerekmektedir (Kuhlenschmidt ve Layne, 1999). Bu gerekli noktalar aydınlatıldıktan sonra problem davranışların çözümünde kullanılacak en uygun yöntem seçilerek uygulamaya geçilmelidir.

2.3.4.1. İşlevsel Değerlendirme

İşlevsel değerlendirme yöntemi, problem davranışların ortaya çıkma durumunu etkileyen ve tetikleyen değişkenlerin baz alındığı ve tüm çocuklarda uygulanabilecek bir yöntemdir (Hanley, Iwata ve McCord, 2003).

İşlevsel değerlendirme yönteminin basamakları şu şekildedir. Öncelikle davranışın bu yöntemin kullanabileceği kadar önemli olup olmadığının belirlenmesi, problem olarak nitelendirilen davranışın ölçülebilir ve gözlenebilir olması, davranışa etki eden uyaran, sıklık ve süre verilerinin belirlenerek kayıt edilmesi, elde edilen verilerin analiz edilmesi, problem davranışı değiştirmeye yönelik uygun bir plan hazırlanarak uygulanması ve uygulanan planın izlenerek değerlendirilmesinin yapılmasıdır (Eripek, 2007; Williams ve Hill, 2012).

2.3.4.2. Ayrımlı Pekiştirme

Ayrımlı pekiştirme yöntemi, istendik davranışları pekiştirirken istenmeyen ve uygun olamayan davranışların pekiştirilmemesine bağlı uygulanan bir yöntemdir. Ayrımlı pekiştirme yöntemi uygulamasında ilk olarak istendik davranış sonrası hemen pekiştirme yapılır ve ikinci olarak problem olan istenmeyen davranışlar pekiştirme yapılamadan görmezden gelinir (Alberto ve Troutman, 1995; Eripek, 2007; Olçay-Gül, 2014).

2.3.4.3. Sönme

Sönme yönteminin uygulama sürecinde, herhangi bir davranışın devamını sağlayan uyarıların yani pekiştiricilerin geri çekilmesi sağlanmaktadır (Sucuoğlu, 2012). Sönme uygulamasında, davranış artarak farklı davranışlara dönüşebilir. Ancak zamanla davranış azalarak ortadan kalkmaktadır. Bu nedenle sönme yöntemi uygulanırken tutarlı olmak en önemli noktadır. Sönme yönteminin uygulanması zor olduğu için diğer yöntemlerle birlikte kullanılmaktadır (Kırcaali-İftar ve Tekin, 1997; Sucuoğlu, 2012). Sönme uygulanmasında fazla zamana ihtiyaç duyulduğundan dolayı zarar verici ciddi davranışlar için uygun bir yöntem değildir (Eripek, 2007).

2.3.4.4. Tepkinin Bedeli

Tepkinin bedeli, çocuğun daha önce elde ettiği pekiştiricilerini, gösterdiği problem davranışa istinaden kaybetmesini temel alan bir yöntemdir (Alberto ve Troutman, 1995). Tepkinin bedeli yöntemi; uzun süre devam eden ve yoğun problem davranışlarda, önlemeye yönelik uygulanan yöntemlerin işe yaramadığı durumlarda tercih edilmesi gereken bir yöntemdir (Özyürek, 1998).

2.3.4.5. Mola

Mola yöntemi, problem davranışların özelliklerine ve çocukların uygulamaya karşı gösterebileceği tepkilere göre farklılık gösteren bir yöntemdir. Çocuğun pekiştiricilerden ve pekiştirilme olasılığından ayrı tutulmasıdır. Mola uygulamasında çocuğun yaşına ve uygulamanın ödül haline gelmemesine dikkat edilmelidir (Kırcaali-İftar ve Tekin, 1997; Eripek, 2007).

Mola yöntemi uygulama sırasında bir takım noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir. Bunlar; problem davranışı belirlemek, çocuğa uygulamanın açık bir dille anlatmak, mola süresinin belirlemek ve belirlenen sürede davranış devam ediyorsa mola uygulamasının da devam ettirmek, uygulamanın başında çocuğun vereceği olumsuz tepkilere hazırlıklı olmak ve önlemek, uygulama sonunda çocuğu ayrıldığı ortama geri döndürme ve ortamda farklı bir ödül olasılığının olmadığına emin olmaktır (Faxx, 1982; Harris, 1983; akt. Birkan, 2000).

2.3.4.6. Ceza

Davranışın, ilerleyen zamanlarda gerçekleştirilme ihtimalini azaltan bir durumla sonuçlanması ceza olarak isimlendirilmiştir. Ancak ceza diğer yöntemlerin

en sonunda gelen bir yöntemdir, kullanılacak en son yöntem ceza yöntemi olmalıdır (Batu ve Kırcaali- İftar, 2011). Davranış sonrası ortama hoş gitmeyen bir uyarın eklenmesi birinci tür ceza, hoş giden bir uyarının ortamdaki uzaklaştırılması ikinci tür ceza olarak belirtilmektedir (Özyürek, 1997).

2.3.5. Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Problem Davranışlar

Aile birey ve toplum arasındaki ilişkiyi kuran toplumsal bir kurumdur. Toplumun en küçük yapı birimi olan aile, içinde barındırdığı çocuklar üzerinde doğum öncesi ve sonrasında oldukça fazla etkilere sahiptir. Aile, çocuğun tüm gereksinimlerini karşılayan çok önemli bir yapıyı oluşturmaktadır. Ailenin sahip olduğu tüm özellikler çocuğun tüm gelişim alanlarını etkilediğinden dolayı aile içi ilişkiler çocuğun tüm yaşamına etki etmektedir (Dizman ve Gürsoy, 2005).

Fiziksel, psikolojik ve bağımlılık gelişimi açısından anne babasından ayrı, kurum bakımında ve yuvada yaşamını sürdüren çocuklar oldukça büyük bir risk altındadır. Yapılan araştırmalarda kurum bakımı altında olan çocuklarda psikolojik sorunların daha sık yaşandığı ve yüksek oranda psikiyatrik açıdan semptom yaşandığı ve uyarın eksikliğinden dolayı otizm spektrum bozukluğuna benzer davranışlar görüldüğü belirtilmiştir (Erol ve Şimşek, 2006).

Aile temelli bakım sisteminde bakım altında olan çocuklar, kurum ve yuva bakımı altında olan çocuklara göre daha az psikolojik sorun yaşarken öz ailesiyle birlikte büyüme şansı olan çocuklarda ise çok az yaşandığı belirlenmiştir. Bağlanma zorluğu, ilişki güvensizliği, cinsel rol travmalarına ait kaygı, olumsuz davranışlar, karşı gelme, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, kendine zarar verme, beslenme sıkıntıları ve buna benzer sorunların görüldüğü karmaşık bir psikoloji saptanmaktadır (Tarren, 2008).

Yapılan pek çok araştırma sonucuna göre, anneden mahrum kalma yaşı, ne kadar küçük olur ve mahrumiyet durumu ne kadar uzun olursa çocukta problem davranış görülme oranı ve sıklığı ve psikolojik denge değişimleri o oranda yükselmektedir. Erken dönem anne mahrumiyeti çocuğun tüm yaşamını etkileyecek önemli bir durumdur (Yörükoğlu, 2002).

Aile ile birlikte yaşayan ve baba tutumlarının ilgisiz ve otoriter bulan çocuklarla kurum bakımında olup personelin tutumunu aynı şekilde değerlendiren

çocukların aralarında öz saygıya ilişkin anlamlı bir farklılaşma gözlenmektedir. Gözlenen fark aile yanında büyüyen çocukların lehinedir (Güçray, 1989).

Kurum bakımı altında bulunan çocuklar diğer insanlarla ilişkilerini geliştirememekte, yetişkinlerden hiçbir şey istememekte ve hiçbir insana bağlanamamaktadırlar. Ayrıca sosyal uyumları bozuk, dikkatleri dağınık, bağımsızlıkları gelişmemiş, duyguları yüzeysel, davranışları sıkıntılı, heyecanlı çocuklardır (Aslan, 2007). Duygusal yoksunluk etkileri, türe, süreye, yaşa ve yoksunluk öncesi anne ile olan deneyime göre farklılık göstermektedir (Yavuzer, 1997). Çalışmalardan elde edilen sonuçlar da gösteriyor ki koruma altında olan bakıma muhtaç çocukların benlik algıları ideal benlik algılarından düşük olmaktadır (Üstün ve Akman, 2002).

Anne sevgisine ulaşamayan bu sevgiden mahrum kalan çocuğun, bir başkasına bağlanması ve doyuma ulaşması sağlıklı bir birey haline gelebilmesi için oldukça gereklidir. Bu noktada ebeveyn konumundaki kişilerin çocuğa karşı tutum ve davranışları oldukça önem kazanmaktadır. Çocuk için rol model konumuna geçecek kişilerin olumlu tutum ve davranışlar sergilemesi oldukça önemlidir.

Uygun ve sağlıklı bir yaşam alanı oluşturularak çocuğun olumsuz ve istenmeyen davranışlarında azalma sağlanırken olumlu ve istendik davranışları da ödülleriyle desteklenmelidir (Dizman ve Gürsoy, 2005). Sağlıklı yaşam alanı ve olumlu davranışları destekleme, olumsuz davranışları azaltma konusunda ve aile içi tüm sorunlarla baş etme konusunda yardım alabileceği en büyük kaynağın ebeveyn eğitimleri olduğu alan yazında belirtilmiştir. Bu nedenle ebeveyn eğitimleri bu noktada oldukça önem kazanmaktadır (Long, 2004).

2.4. Ebeveyn Eğitimi

Ebeveynlik karmaşık ve zorlu bir roldür. Gün geçtikte daha da zor bir hale gelmektedir. Evliliklerin azalması, küçük yaşta çocuk sahibi olma, evliliklerin boşanmayla sonuçlanması, tam bir aile ile büyümemeye, tek ebeveynle büyüme, gelir düzeyi oranlarının değişkenliği bu röle daha da zor bir hale sokmaktadır (Utting ve Pugh, 2004). Günümüz ebeveynleri, kendi ailesine göre çok farklı rollere bürünmek zorunda kalmıştır. Bu zorlu durumla başa çıkmak için elindeki tüm kaynakları

kullanmak zorunda kalmaktadır. Ulaşılabilecek bir diğer kaynak ise ebeveyn eğitimleridir (Long, 2004).

Ebeveyn eğitimi; çocuk yetiştirme, aile içi iletişim, aile bireyelerine düşen sorumluluk ve bu sorumlulukların paylaşımında ve gerçekleştirilmesinde gerekli olan tüm bilgi ve becerilerin sistematik olarak geliştirilmesidir. Ebeveynlere yönelik gerçekleştirilen eğitim programları, aile içi oluşabilecek tüm durumlarla başa çıkmaya yönelik öğrenme sağlayarak bu öğrenmeyi geliştirmeyi hedefleyen programlardır. Aileler ebeveynlik gerekliliklerini, becerilerini ve yeteneklerini kazanmalarıyla birlikte çocuklarının gelişimine ve ihtiyaçlarına yönelik farkındalığı artmakta ve duyarlı hale gelmektedir (Şahin, Özbey, 2007).

Ebeveyn eğitimlerinin asıl amacı ebeveynlerin kendilerine olan güvenlerini artırarak, çocukların tüm alanlardaki gelişimlerini desteklemek için ebeveynlerin becerilerini geliştirmek ve onlara rehberlik etmeye çalışmaktır. Program uygulamalarının bazıları doğrudan yakın çevreye, çocuğa, bazıları ise hem ebeveyne hem çocuğa hizmet götürmektedir. Ebeveyn eğitim programlarının amaçları şu şekilde sıralanmaktadır; çocuğun problem davranışlarını azaltmak, ilişkileri kuvvetlendirerek geliştirmek, ebeveynlerin olumlu tutumlarını artırarak olumsuz tutumlarını en aza çekmek, tutarlılık ve disiplin kazandırmak, ebeveynlerin denetim ve danışılan konumunu artırmak, her iki tarafın psikolojik durumunu desteklemek, benlik saygısını artırarak özgüveni yükseltmek ve problem davranışların nedenlerine ilişkin farkındalık sağlayarak problem çözme becerilerini artırmaktır. Ebeveyn eğitimi, bir destek eğitim düzenlemesi olarak normal ya da yetersizlikten etkilenmiş tüm çocuklar için önemli olmaktadır (Snell, 1983; Akkök, 1984; Fox ve Binder, 1990; Elksnin ve Elksnin, 1991; Varol, 1996; Vuran, 1997; Gültekin, 1999; Cavkaytar, 1999).

Ebeveyn eğitimi programlarının, problem davranışlara sahip olan ve fazla derecede yıkıcı davranışlar gösteren çocuklarda etkili olduğuna dair bulgular ortaya konmuştur. Ebeveyn eğitimlerinin suç önleme çalışmalarında en önemli önemli bir rol oynadığı belirlenmiştir (Turner ve Sanders, 2006). Ebeveynlik ile ilgili devam eden çalışmalar hangi özelliklerin bu programları daha etkili hale getireceğini belirlemiştir. Problem davranışın önlenmesi ve iyileştirilmesinde ebeveyn müdahalelerinin en önemli noktaları (Morawska ve Sanders, 2006); ebeveynlikle alakalı farklı becerilerin denenmesi, öğrenilen farklı yöntemleri uygulamaya koyması, problem davranışları

önleyici ancak olumlu davranışları destekleyici yöntemlerin öğrenilmesi, ebeveynlerin kendi sıkıntılarının ele alınması, eğitimin asıl amacının koruyucu faktörleri güçlendirirken risk faktörlerini azaltmaya yönelik olması yer alır.

2.5. Problem Davranışlarla İlgili Yapılan Araştırmalar

2.5.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Hawtheg ve arkadaşları (2010), Triple P programının uygulandığı bir çalışmada, ebeveyn eğitimlerinin ardından, çocuklardaki dışsallaştırılmış ve içselleştirilmiş davranış problemlerinde anlamlı düzeyde azalma olduğunu ortaya koymuşlardır. Eğitimlerden iki yıl sonra yapılan izleme çalışmasında da bu olumlu durumun devam ettiği gösterilmiştir.

Piquero ve diğerleri (2009) araştırmalarında, erken dönem antisosyal davranış, suç ve suça yönelik yaşam için temel bir risk faktörüken, yine erken dönem ebeveyn eğitimi ise gelişmiş bir müdahale çabası olarak ele alınmaktadır. Yapılan araştırmada erken dönem ebeveyn eğitimi küçük çocuklardaki davranış problemlerini azaltmada etkili bir yöntem olarak belirlenmiştir.

Hawes ve Dadds (2006) tarafından, 4-8 yaşlardaki davranış problemi olan 56 çocuğun ebeveynlerin dâhil edildiği ve ebeveyn eğitiminin etkililiğinin Alabama Parenting Questionnaire (APQ) kullanılarak değerlendirildiği çalışmada ebeveyn gözlemleri ve APQ sonucu birleştirilerek analiz edilmiştir. APQ skorları ile ebeveynlerin müdahale sonrası ebeveynlik pratikleri ve çocukların klinik çıktıları uyumlu bulunurken, problem davranışlarda ebeveyn gözlemi ve testlere göre azalma olduğu belirtilmiştir.

Turner ve Sanders (2006) tarafından, yapılan bir başka çalışmada, uygulanan ebeveyn eğitim programı sonucunda çocukların olumsuz davranışlarında azalma olduğu ve bu azalmanın yapılan izleme çalışmasında da sürdürdüğünü belirtilmiştir.

Reid ve arkadaşları (2004) tarafından, Head-Start sınıflarında Incredible Years ebeveyn eğitim programının çocukların davranış problemlerinde azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Patterson ve diğerleri (2002) tarafından, davranış problemleri gösteren deney

grubu çocukların ebeveynlerine, 10 haftalık ebeveyn eğitimi uygulanmıştır. Programlar bittikten sonra yapılan değerlendirme sonucunda, çocukların davranış problemlerine ek olarak bazı mental problemlerinde de olumlu gelişmeler belirlenmiştir. Eğitim sonrası ortaya çıkan bu olumlu durum, 6 ay sonraki izlem evresinde de anlamlı şekilde devam etmiştir.

Charles ve diğerleri (2001) çalışmalarında, davranış problemleri olan, 1-3 sınıflar arasında 238 erkek çocuk ile boşanmış annelerini araştırmanın örnekleme almışlardır. Uygulanan anne eğitiminin ardından, eğitimin olası etkilerini değerlendirmek amacıyla başlangıçtan 30. aya kadar 5 kez değerlendirme yapılmıştır. Anne eğitiminin, pozitif disiplin, pozitif ebeveynlik ve çocukların karşıtlık davranışı üzerine olumlu etkileri olduğu görülmüştür. Deney grubundaki çocukların karşıtlık davranışları izlemde müdahale sonrası düzeyde sabit kalırken, kontrol grubundaki çocukların davranışları daha olumsuz olmuştur

Webster-Stratton ve Hammond (1997), davranış problemine müdahale yöntemleri olarak ebeveyn ve çocuk eğitimlerinin karşılaştırıldığı bir çalışma yapmışlardır. 4-8 yaş arası 97 çocuk ve ailelerine 3 farklı yaklaşımla eğitim verilmiştir. Müdahale sonrası yapılan analizlerde her 3 müdahale grubunun da kontrol grubu katılımcılarına göre anlamlı şekilde olumlu gelişim gösterdiği belirlenmiştir. 3 müdahale grubu kendi içinde değerlendirildiğinde sadece çocuklara eğitim verilen ve hem çocuklara hem ebeveynlere eğitim verilen grupların, sadece ebeveynlere eğitim verilen gruba göre, çocukların problem çözme, yönetim becerileri, arkadaşlarla gözlenebilir etkileşim gibi alanlarda anlamlı düzeyde olumlu farklılıkları olduğu belirlenmiştir. Bu olumlu etkiler ebeveyn eğitim gruplarının bir yıl sonraki izleminde de devam etmiştir.

Connell ve arkadaşları (1997), 24 ebeveyn ve karşıt gelme davranışı gösteren çocukları üzerine, ebeveyn eğitiminin etkililiğini değerlendirdikleri çalışmalarında, uygulama sonucunda deney grubunda kontrol grubuna göre olumlu düzeyde değişiklik gözlemlendiği belirtilmiştir. Program sonrası da deney grubundaki çocukların, kontrol grubuna göre, başta şiddet davranışları olmak üzere olumsuz davranışlarında anlamlı seviyede azalma olduğunu belirtmektedir.

Ruma ve diğerleri (1996), ebeveyn eğitim programlarının etkililiğinin, çocuk

yaşına göre değişip değişmediğini değerlendirmişlerdir. Çalışmaya 304 anne katılmıştır. Belirleyici olarak CBCL (Child Behavior Check List) kullanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre erken çocukluk evresinde anneleri eğitime katılan çocukların, davranış problemlerinde süregelen iyileşme oranlarının, adölesan dönemde anneleri eğitime katılanlara göre daha fazla olduğu ortaya koyulmuştur.

Thompson ve diğerleri (1996), 66 ebeveyn üzerine yaptığı ebeveyn eğitim çalışması sonucunda; müdahale uygulanan grubun çocuk davranışları, ebeveyn tutumları ve aile ilişkilerinde, kontrol grubu ile karşılaştırılınca anlamlı oranda iyileşme ortaya çıkmıştır. Bu etkilerin üç ay sonraki izlem çalışmasında da devam ettiği belirlenmiştir. Müdahale öncesi klinik olarak anlamlı düzeyde davranış problemi gösteren 35 çocuk ayrı ayrı değerlendirilmiş ve klinik iyileşme oranları arasında anlamlı bir farkın olmadığı gözlenmiştir.

Long ve diğerleri (1994), ebeveyn eğitiminin uzun süreli etkilerini inceledikleri çalışmada kendileri 2-7 yaşlar arasındayken, ebeveynleri eğitim alan 26 genç, ilk eğitimden 14 yıl sonra tekrar değerlendirilmiştir. Ebeveyn eğitimi öncesinde karşıt gelme davranışı olan deneklerin, eğitim sonrasında karşıt gelme davranışları azalırken uyum davranışları artmıştır. 14 yıl sonraki takipte deneklerin sosyal ve statüsel olarak eşitlendiği yaşlılarıyla yapılan karşılaştırmalarında ise iki grup arasında ölçülebilir bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Wahler ve arkadaşları (1993), ebeveyn eğitiminin etkisini 29 anne-çocuk ikilisini değerlendirerek araştırmışlardır. Çalışmada üç grup kullanılmıştır. Sonuçlara göre, klinik ortamda, anne-çocuk çiftlerinde herhangi bir değişim gözlenmezken, ev ortamında anlamlı derecede pozitif etkiler gözlenmiştir. Anneler pozitif ebeveynlik becerilerinde artış gösterirken çocuklar da daha az olumsuz davranış sergilemişlerdir. Kontrol grubundaki anneler ve çocuklarında davranışsal bir değişim gözlenmemiştir.

Spaccarelli ve arkadaşları (1992), ebeveyn becerileri eğitime ek olarak problem çözme eğitiminin, çocuğun davranış problemleri üzerine, etkililiğini değerlendirmek amacıyla çalışma yapmışlardır. Ebeveyn eğitimi+ problem çözme eğitimi (n=21), ebeveyn eğitimi+ ekstra tartışma (n=16) ile hiç uygulama yapılmayan kontrol grubu (n=16) olmak üzere üç grupta toplam 53 ebeveyn rastgele atanmıştır.

Son testte, her iki müdahale grubunda ebeveynlik davranışları ve becerileri açısından anlamlı düzeyde gelişim görülmüştür. Yine her iki müdahale grubunda çocuğun davranış problemleri açısından ebeveyn bildirimlerine göre iyileşmeler ortaya çıkmıştır.

Webster-Stratton (1984) tarafından yapılan çalışmada, 3-8 yaş arası davranış problemlili çocuğa sahip 35 anne ile üç gruplu bir çalışma yapılmıştır. Bireysel görüşme uygulanan deney grubu, video temelli grup eğitimi uygulanan deney grubu ve kontrol grubu ile çalışma yapılmıştır. Her iki deney grubu, müdahale süreci ve sonrasında 1.ay ve 1.yıldaki izlemlerde kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde olumlu farklılık göstermişlerdir. Bunun yanı sıra video kaydı temelli eğitim grubunun etki düzeyi daha olumlu bulunmuştur.

Patterson ve arkadaşları (1982) tarafından yapılan çalışmada, ev gözlemleri sonucu, sosyal saldırganlığı belirlenmiş olan 19 çocuk ve aileleri deney grubu olarak alınmıştır. Ortalama 17 saatlik eğitim sürecinden sonra, ev gözlemlerine göre, deney grubundaki çocuklarda, kontrol grubuna göre, gözlenen problem davranış oranında büyük ölçüde azalma ortaya çıkmıştır.

Wiltz ve Patterson (1974) tarafından yapılan ve 6-14 yaş arası, saldırgan davranışlar sergileyen erkek çocuklarına müdahale yöntemi olarak ebeveyn eğitiminin etkililiğinin değerlendirildiği çalışmada, deney ve kontrol grupları yaş, sosyo-ekonomik düzey ve ortalama saldırgan davranışlar açısından eşitlenmiştir. Deney grubuna uygulanan 5 haftalık eğitim sonucunda, her iki gruba uygulanan ev gözlemlerinde, ebeveyn eğitimi alan grubun çocuklarının saldırgan davranışlarında anlamlı düzeyde iyileşmeler gözlenirken, kontrol grubunun çocuklarının sapan davranışlarında artış gözlenmiştir.

Yapılan tüm çalışmaların sonuçları ebeveynlere verilen eğitimlerin çocuklardaki problem davranışları azalttığı görüşünde birleşmektedir.

2.5.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Özmen (2004) anne-baba eğitim programının çocuk davranışları ve ebeveyn depresyonuna etkilerini incelenmiş ve sonuç olarak eğitim alan ebeveynlerin çocuklarının problem davranışlarında azalma olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Akcan (2012), saldırgan davranışların önlenmesinde eğitim programının öğrenciler üzerinde etkisine bakılmış ve uygulama sonucunda deney grubundaki çocukların; kullanılan ölçeğin saldırganlık sıklık ve alt boyutları, kullanılan diğer ölçeğin öğretmen formunda saldırganlık ve fiziki saldırganlık alt boyutlarının puan ortalamaları kontrol grubuna göre azaldığı gözlenmiştir.

Ekşi ve Kahraman (2012) tarafından yapılan çalışmada, uygulanan aile eğitim programının, evlilik uyumu ve aile içinde duygusal tepki gösterebilme durumunu arttırmaya etkili olduğu belirlenmiştir.

Demircioğlu (2012), 3 farklı yöntemin uygulandığı çalışmasında, yöntemlerin, annelerin aile işlevine ve çocukları yetiştirme tutumları ve çocuk gelişimlerine etkisini incelemiştir. Sonuçlara göre, annelerin aile işlevi ile çocukları yetiştirme tutumları olumlu yönde değiştiği belirlenmiştir.

Mağden ve arkadaşları (2012) tarafından, 2009 ve 2011 yılları arasında annelere yönelik olarak sekiz haftalık eğitim programları planlanarak uygulanmıştır. Yapılan anne eğitim toplantılarının; anne, çocuk ve aileler için olumlu etki sağladığı ve aile içi iletişimlerin, toplantılar sonrasında daha sağlıklı olabildiğine dair kanıtlar bulunmuştur.

Bayrak (2011), 10-12 yaş grubu öğrencilerin saldırganlık eğilimleri ve bu eğilimi etkileyen faktörlerin belirlenmesi üzerine bir çalışma yapmıştır. Çalışmada, öğrencilerin saldırganlık puan ortalamalarının; cinsiyet, kronik hastalık varlığı, çocuğun aile kararlarına katılımı, ana babanın; eğitim durumu, çocuğa kızgın olduklarında verdikleri tepkiler, birbirlerine kızdıklarında gösterdikleri tepkiler, çocuğa ceza vermeleri, çocuğa karşı tutumları ve babanın sigara kullanımı ile istatistikî düzeyde anlamlı ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.

Bacı (2011), ergenlerin saldırganlık davranışlarının önlenmesi amacıyla hazırlanmış olduğu eğitim programını, ilköğretim 8. sınıf çocuklarına uygulamıştır. Programda, öfke kontrolü ve çatışma çözme becerilerine yer verilmiştir. Geliştirilen, Çocuk ve Ergenlerde Şiddet ve Saldırganlığı Önleme Programı 12 oturum şeklinde uygulanmıştır. Eğitimler sonrası deney gruplarının saldırganlık puanları, kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde düşük olarak bulunmuştur.

Uğur (2010) çalışmasında, yetişkinlik dönemindeki saldırganlık düzeyi ile güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma, güvensiz bağlanma, duygusal fiziksel ihmal ve istismar ile çocukluk dönemi travmaları toplamı arasında ilişki bulmuştur. Kaçınan bağlanma çocukluk çağı travmalarının tüm alt boyutlarıyla ilişkili bulunurken, kaygılı bağlanma sadece cinsel istismar ve çocukluk çağı travmaları toplam puanı ile ilişkili bulunmuştur. Saldırganlık düzeyi erkeklerde daha fazla olarak belirlenmiştir.

Coşkun (2008) tarafından, 78 ebeveynin katılımıyla 15 oturumda gerçekleştirilen ve ebeveyn-çocuk etkileşimlerini içeren videoların izlenerek çocuk yetiştirmeye ilişkin kavramlar hakkında tartışmalar yapılarak uygulanan ebeveyn eğitimi programının, çocuklardaki dışsallaştırılmış davranışların azaltmasına etkili olduğu ancak olumlu sosyal davranışlarını arttırma konusunda orta düzeyde bir etkisi olduğu gösterilmiştir.

Elibol, Mağden ve Alpar (2006) tarafından yapılan çalışmada, bir üç yaş arası çocuğa sahip annelere verilen grup eğitiminin, çocukların gelişimine ve annelerin kendi öz yeterliliklerine olan katkı düzeyi incelenmiştir. Deney grubunda yer alan annelere gereksinimlerine göre grup eğitimi verilmiştir. Eğitimler sonrasında, deney grubunun ebeveynlik becerilerinin kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde olumlu olduğu bulunmuştur.

Kabasakal (2001) tarafından, 8 kişilik gruplarla toplam 80 anneye eğitim verilmiştir. Sonuçlara göre; uyum sorunu olan çocukların ailelerinde daha sağlıksız aile işlevlerinin olduğu fakat eğitim grubu uygulamasından sonra deney grubunun sağlıksız aile işlevlerinde iyileşme olduğu görülmüştür. Aile Değerlendirme Ölçeğinin son-test sonrasında deney ve kontrol grubu boyutlarında sağlıklı bir aile işlevine sahip oldukları belirlenmiştir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırma modeli, araştırma için seçilen çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin çözümlenmesinde ve yorumlanmasında kullanılan istatistiksel analizler ve uygulama sürecine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, betimsel ve deneysel yöntemin birlikte uygulandığı karma yöntemden oluşmaktadır. Karma yöntem, bir çalışmanın açıklanması ve yorumlanmasında derinlemesine inceleme yapma olanağı sağlamaktadır. (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004). Tek bir yöntem yerine karma yöntem uygulanması araştırmanın problemini farklı açılardan açıklayabilme ve tek bir yöntemin zayıflığını ortadan kaldırmayı sağlamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacına ve ilerlemesine göre araştırmacı, gerçek cevaplara ulaşmak için istatistiksel yöntemler aracılığı ile sayısal olarak ifade edebilmenin yanında olayla ilgili derinlemesine incelemeler sonucunda bir yargıya varma imkanını da elde etmektedir (Mason, 2006).

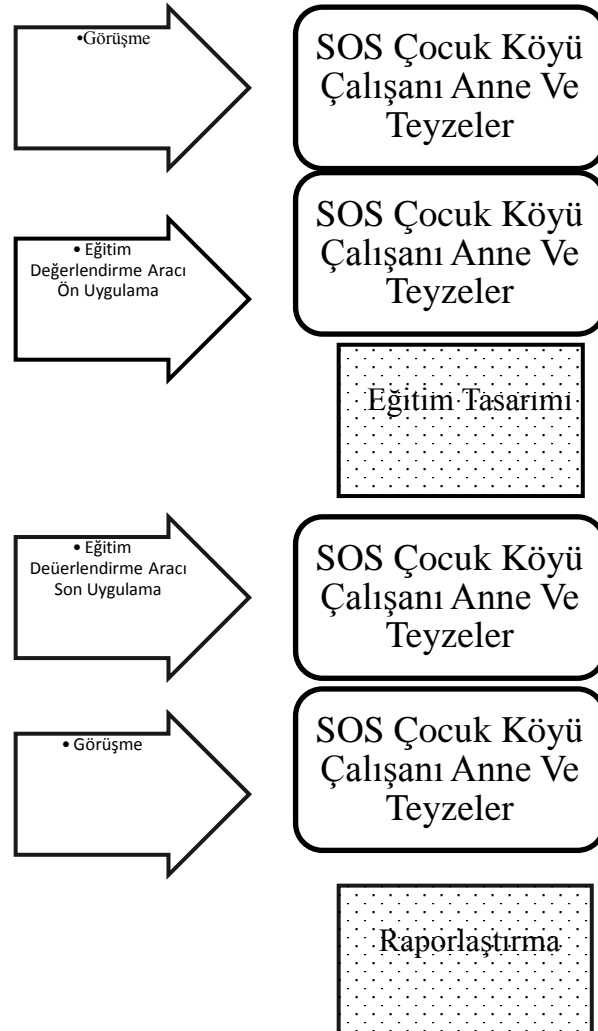
Nitel araştırma yöntemi, çoğunlukla bireyi ölçen araçlarına dayanırken nicel veriler önceden tanımlanmış görüşme veya gözlem araçları ile ölçülmektedir. Araştırmacılar, karma yöntem kullanarak nicel verilere sahip bulguları nitel verilere dayanarak daha iyi açıklanabileceğini göstermişlerdir (Aldridge, Fraser, ve Huang, 1999). Alan yazın incelendiğinde karma araştırma yaklaşımı üç farklı tasarım halinde görülmektedir. Birinci araştırma tasarım şekli, nitel araştırma teknik ve yöntemlerinin nicel araştırmalara göre daha baskın olduğu, ikinci tasarım şekli, nicel araştırma tekniklerinin nitel tekniklere göre baskın olduğu tasarım, üçüncüsü ise nicel ve nitel araştırma tekniklerinin eşit ağırlıkta olduğu araştırma tasarımıdır (Creswell, 2014).

Bu araştırmada nicel araştırma yöntem ve tekniklerinden elde edilen verileri nitel araştırma yöntem ve tekniklerinden elde edilenlerle desteklemeye yönelik tasarlanmıştır. Nicel araştırma teknikleri nitel araştırma tekniklerine oranla baskın olan tasarımda, nicel araştırma teknikleri daha çok tercih edilerek, nitel araştırma teknikleri daha az oranda kullanılmaktadır (Johnson, Onwuegbuzie ve Turner, 2007). Hem nicel hem de nitel olarak araştırma konusu ile ilgili ayrı ayrı veri toplama olanağı

bulunmaktadır. Bu yöntem ile elde edinilen veriler araştırmacıya araştırma ile ilgili karşılaştırma imkanı sağlamaktadır. Bu bağlamda bakım kurumu çalışanlarının problem davranışlara müdahale eğitimine yönelik ihtiyaçlarının saptanması ve ihtiyaçlarına yönelik eğitim geliştirilmesi aşamasında betimsel yöntem, eğitimin uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarında ise deneysel yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın ilk basamağında bakım kurumu çalışanlarının eğitim ihtiyaçları saptanmıştır. Bu aşamadan sonra saptanan ihtiyaçları doğrultusunda bir eğitim geliştirilmiş olup, geliştirilen eğitim çalışma grubu ile uygulamaya konulmuş ve bu eğitimin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Araştırma sürecinde uygulanan gerçekleştirilen işlemler aşağıdaki Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.
Araştırma Süreci



3.2. Çalışma Grubu

Anne ve teyzelerin ihtiyaçlarının belirlenmesi aşamasında yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde araştırmacı tarafından hazırlanan ve problem davranışlara yönelik görüşlerin ve eğitim ihtiyacının belirlenmesi amacıyla görüşme formu kullanılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda annelerin problem davranışlarla başa çıkmada güçlükler yaşadığı belirlenmiştir. Bu nedenle çalışmanın problem davranışlarla başa çıkma stratejilerine odaklanması kararlaştırılmıştır.

Araştırmanın deneysel boyutunda eğitimin uygulanacağı KKTC SOS Çocuk Köyünde görev yapan 18 anne ve teyzelerin demografik bilgileri tablo 2’de verilmiştir. Kurum bazlı bir çalışma olduğundan dolayı tüm anne ve teyzeler çalışmaya dahil edilmiştir.

Tablo 2
Çalışma Grubu Anne ve Teyzelerin Demografik Bilgilerine İlişkin Sayısal Veriler

Sosyo-Demografik Özellikler		N	%
Yaş	39 - 45 yaş	4	22,2
	46 - 50 yaş	8	44,4
	51 - 55 yaş	3	16,6
	56 ve üzeri yaş	3	16,6
Medeni Durum	Bekar	2	11,1
	Boşanmış	16	88,8
Eğitim Düzeyi	İlkokul	5	27,7
	Ortaokul	3	16,6
	Lise	9	50
	Üniversite	1	5,5
Mesleki Kıdem	0 - 4 yıl	8	44,4
	5 - 9 yıl	6	33,3
	10 - 14 yıl	2	11,1
	15 yıl ve üstü	2	11,1
Sahip olunan öz çocuk sayısı	0	2	11,1
	1	4	22,2
	2	9	50
	3	2	11,1
	4	1	5,5
İlgilenilen Özel gereksinimli çocuk sayısı	0	3	16,6
	1	7	38,8
	2	5	27,7
	3	3	16,6
Toplam		18	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan anne ve teyzelerin %22,2’ si 39-45 yaş %44,4’ü 46-50 yaş, %16,’sı 51-55 yaş arasında ve %16,6’sı ise 56 ve üzeri yaşta; %11,1’i hiç evlenmemiş iken, %88,8’i boşandığından ya da eşini kaybettiğinden dolayı bekar. Anne ve teyzelerin %27,7’si ilkokul, %16,6’sı ortaokul, %50’si lise ve %5,5’i yani sadece 1’i üniversite mezundur. KKTC SOS çocuk köyünde çalışma sürelerine bakıldığında; %44’8’inin 0-4 yıl arası, %33.3’ünün 5-9 yıl arası, %11,1’inin 10-14 yıl arası ve yine %11,1’inin 15-19 yıl arası olduğu belirlenmiştir. Sahip oldukları öz çocuk sayısına bakıldığında ise %11,1’inin hiç çocuğı yokken, %22.2’sinin 1 çocuk, %50’sinin 2 çocuk, %11,1’inin 3 çocuk ve %5.5’inin 4 çocuğı sahiptir. Anne ve teyzelerin kurum içinde bağılı buldukları evde yaşayan özel gereksinimli çocuk sayısına bakıldığında; %38,8’inin 1 özel gereksinimli çocuktan, %27,7’si 5 özel gereksinimli çocuktan ve %16,6’sı 3 özel gereksinimli çocuktan sorumlu olduğu belirlenirken, %16,6’sının ise evinde özel gereksinimli çocuk olmadığı belirlenmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada çeşitleme yaklaşımı benimsenerek veri toplama süreci gerçekleştirilmiştir. Çeşitleme yaklaşımına göre problem durumu benimsenerek konu ile ilgili farklı ancak birbiri ile bağlantılı veriler toplamak gerekmektedir (Morse, 1991). Araştırmada, anne ve teyzelerin kişisel bilgilerini elde etmek için araştırmacı tarafından hazırlanmış kişisel bilgi formu, eğitim ihtiyacını belirlemek için yapılan yüz yüze görüşmeler ve uygulanan görüşme formu, eğitim öncesi sonrası uygulanarak bilgi düzeylerini belirlemek üzere hazırlanan eğitim değerlendirme aracı ve eğitimin etkililiğini belirlemek amacıyla yine araştırmacı tarafından hazırlanan ve uygulanan görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma hakkında katılımcıları bilgilendiren ve katılım onaylarını içeren Ebeveyn Bilgi ve Katılım Onay Formu da yer almaktadır (EK 1).

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının işlevlerine ilişkin bilgiler tablo 3’te belirtilmiştir.

Tablo 3
Veri Toplama Araçları ve İşlevleri

Alt Amaçlar	Veri Toplama Aracı	Veri Kaynağı	Ekler
Anne ve Teyzelerin Problem Davranışlara İlişkin Görüşleri Nasıldır?	Görüşme Formu	SOS Çocuk Köyü çalışanı anne ve teyzeler	EK 3
Anne ve teyzelere uygulanan eğitimle ilgili ön test-son testten aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?	Eğitim Değerlendirme Aracı	SOS Çocuk Köyü çalışanı anne ve teyzeler	EK 4
Anne ve teyzelerin, problem davranışlara müdahale konusunda uygulanan eğitimin etkililiğine ilişkin görüşleri nelerdir?	Görüşme Formu	SOS Çocuk Köyü çalışanı anne ve teyzeler	EK 5

3.3.1. Nicel Veri Toplama Araçları

Araştırmanın nicel verileri, çalışma grubu anne ve teyzelere uygulanan eğitim değerlendirme aracından toplanan verilerle elde edilmiştir. Veri toplama araçlarının hazırlama ve uygulama sürecine ilişkin bilgiler aşağıda sunulmuştur.

3.3.1.1. Eğitim Değerlendirme Aracı

Hazırlanan eğitimin etkililiğini belirlemek amacıyla eğitim değerlendirme aracı kullanılmıştır (EK 4). Eğitim değerlendirme aracı eğitim uygulamasının başında ve sonunda olmak üzere çalışma grubu anne ve teyzelere iki kere uygulanmıştır.

Eğitim değerlendirme aracının geliştirilmesi aşamasında anne ve teyzelere verilecek eğitimin hedefleri belirlenerek çoktan seçmeli 30 soruluk bir değerlendirme aracı hazırlanmış ve hazırlanan her bir maddenin ölçülmek istenen hedefi sağlayıp sağlamadığını ve yazım tekniklerine uygunluğunu belirlemek için 3 uzman görüşüne sunulmuştur. Görüşüne sunulan kişiler, bir özel eğitim uzmanı, bir program geliştirme uzmanı ve bir ölçme ve değerlendirme uzmanıdır. Uzmanlardan gelen dönütler sayesinde gerekli düzenlemeler yapılarak değerlendirme aracına son

şekli verilmiştir.

Hazırlanan değerlendirme aracı yer alan çalışma grubu dışındaki 80 anneye uygulanmış ve elde veriler değerlendirme aracının geçerlik ve güvenilirlik için analiz edilmiştir.

Eğitim değerlendirme aracının deneme uygulaması sonucunda aracın güvenilirliği KR-20 0,77 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca istinaden hazırlanan değerlendirme aracının güvenilir olduğu düşünülmektedir. Aracın deneme uygulama sonuçlarına ilişkin istatistikler tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Eğitim Değerlendirme Aracının Deneme Uygulaması Sonucu Madde İstatistikleri

Madde No	Madde Güçlüğü	Madde Ayıricılık Gücü
1	0,57	0,40
2	0,33	0,45
4	0,95	0,00*
5	0,38	0,59
6	0,79	0,36
7	0,65	0,36
8	0,50	0,49
9	0,87	0,30
10	0,88	-0,20*
11	0,79	0,36
12	0,36	0,32
13	0,80	0,57
14	0,31	0,31
15	0,79	0,36
16	0,53	0,68
17	0,64	0,51
18	0,81	-0,38
19	0,64	0,55
20	0,81	0,38
21	0,45	0,54

22	0,48	0,30
23	0,94	0,04*
24	0,59	0,44
25	0,38	0,30
26	0,54	0,33
27	0,57	0,73
28	0,70	0,46
29	0,24	0,73
30	0,88	0,14*

Eğitim değerlendirme aracının deneme uygulaması sonucuna göre, madde ayırıcılık gçleri ve madde güçlükleri incelenip bazı maddelerin çıkarılması uygun grlmştir. Maddeler testten çıkarılırken, madde ayırıcılık gücü 0,30'un altında kalanların dahil edilmemesine ve hedefleri ölçmeye bağlı en az bir tane maddenin araçta yer alması uygun görülerek değerlendirme aracının 25 madde ile sınırlandırılmasına karar verilmiştir.

Eğitim değerlendirme aracı sorularının konu dağılımı tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Eğitim Değerlendirme Aracının Konulara Göre Soru Dağılımları

Eğitim Konuları	Sorular
Problem davranış	1,2,3,4,5,6
Ortam düzenlemesi	13,16,18,19
Davranış yönetimi	7,21,24,25
Kurallar koyma ve uygulama	9,11,22,23
Problem davranışlara müdahale yöntemleri	8,10,12,14,15,17,20

3.3.2. Nitel Veri Toplama Araçları

Bir eğitimin sonuçlarının ortaya konulabilmesi için uygulamaya yönelik bir takım veriler elde etmek gerekmektedir. "Eğitime katılanlar neler yaşamıştır?", eğitime

katılan kişilere ne gibi hizmetler verilmiştir?, eğitimden sorumlu olan kişiler ne yapmaktadır?, eğitim ne şekilde düzenlenmiştir?” gibi yöneltilen sorular, uygulanan eğitim ile ilgili bütünsel bir betimlemeye olanak sağlamaktadır. Böyle bir değerlendirme ile elde edilen sonuçlar, uygulanan eğitim sonuçlarının ve uygulanacak olan eğitimlerin düzenlenmesine yardımcı olacak önemli veriler sağlayacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Araştırmanın nitel boyutu açısından bu sebeplerden dolayı yüz yüze yapılan görüşmeler ve görüşme formlarından elde edilen verilerden yararlanılmıştır.

3.3.2.1. Görüşme Formu

Eğitim ihtiyacının belirlenmesine ve uygulama öncesinde eğitimin hazırlanmasına katkı sağlayacağından dolayı görüşmeler yapılmıştır. Anne ve teyzelerin problem davranışlara yönelik görüşlerini, eğitim ihtiyaçlarını ve verilen eğitimin etkililiğine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yarı yapılandırılmış iki adet görüşme formu oluşturulmuştur. Araştırmacı tarafından anne ve teyzelerin problem davranışlara yönelik görüşlerini, eğitim ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik olarak hazırlanan birinci görüşme formu beş uzmanın (özel eğitim alanında çalışan iki uzman, bir ölçme değerlendirme uzmanı ve bir türk dili uzmanı) görüşüne sunulup, pilot uygulama (5 anne) sonrası gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra görüşme formuna son şekli verilmiştir (EK 3).

Anne ve teyzelere verilen eğitimle ilgili eğitime katılan tüm kişilerle uygulama sonrasında da görüşmeler yapılmıştır. Görüşlerinin alınması amacıyla da ikinci görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunun hazırlanması aşamasında görüşme formu dört uzmanın görüşüne sunulmuş ve forma son şekli verilmiştir (EK 5).

Problem davranışlarla ilgili görüşlerin belirlenmeye çalışıldığı görüşme formu Sos Çocuk Köyü çalışanı anne ve teyzelere merak odasında 40-45 dakika aralığında uygulanmıştır. Anne ve teyzelerin problem davranışlara yönelik müdahale eğitiminin etkililiğine ilişkin görüşlerinin belirlenmeye çalışıldığı görüşme formu Sos Çocuk Köyü çalışanı anne ve teyzelere yine merak odasında 30-45 dakika aralığında uygulanmıştır.

Görüşmeler ses kayıt cihazı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Görüşme kayıtları, görüşmelerden hemen sonra transkripsiyon edilmiştir. Görüşmeden elde

edilen veriler betimsel analiz yoluyla açıklanmıştır.

Anne ve teyzelere bu görüşmelerde KKTC SOS Çocuk Köyü çalışanı anne ve teyzelerin problem davranışlara müdahale ile ilgili neler yaptıkları, nelere gereksinim duydukları sorularak bu konudaki görüşleri belirlenmiş ve eğitim ihtiyaçları saptanmıştır. Belirlenen görüşlerden yola çıkılarak mevcut durum analiz edilmiştir. Uygulama öncesi yapılan görüşmeler, eğitimin hazırlanmasına, eğitimde hangi konuların ağırlıklı olarak işlenmesi gerektiğine yol göstermiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Nicel verilerin analizinde SPSS 23.0 for Windows paket programı kullanılmıştır. Çalışma grubu anne ve teyzelerin ön test-son test puanlarının grup içi karşılaştırılmasını yapmak amacıyla “İlişkili ölçümler için Wilcoxon işaretli sıralar testi” nden yararlanılmıştır.

Araştırma kapsamındaki nitel verilerin analizinde, problem davranışlara yönelik yapılan görüşmelerin ve uygulanan eğitimi değerlendirilmek amacıyla yapılan görüşme formlarının analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz yönteminde, gözlenen veya görüşülen kişilerin görüşlerini ortaya koymak için aktarılan bilgileri doğrudan sunmayı sağlar. Betimsel analizde amaç, elde edilen bilgi ve bulguları düzenleyip yorumlayarak okuyucuya aktarmaktır. Bu nedenle elde edilen veriler anlaşılır ve mantıklı olarak betimleme yapılır ve sonra betimlemeler yorumlanarak neden sonuç ilişkileri ortaya konarak bazı sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

3.5. Uygulama Süreci

Uygulama öncesi çalışma grubu anne ve teyzelere hazırlanan eğitim değerlendirme aracı ön test olarak uygulanmıştır. Ön test uygulamasından sonra eğitim uygulamasına geçilmiştir. Eğitim 5 Aralık - 10 Ocak 2017 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Eğitim Sos Çocuk Köyü’nde bulunan merak odasında gerçekleştirilmiştir.

Hazırlanan eğitimin kapsamında yapılan uygulamaların içeriği, tarih ve saatleri tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 6

Problem Davranışlara Müdahale Eğitiminin Konu ve Gün Dağılımları

Hafta	İçerik	Gün	Saat
1	Anne ve teyzelerin ihtiyaçlarının belirlenmesi için yapılan görüşmeler	07.10.2017 30.10.2017	09:00-11:00
1	Tanışma, ön test, eğitim içeriği bilgi paylaşımı	04.11.2017	09:00-11:00
1	Davranış tanımı, türleri, davranış problemleri, özellikleri, ölçütleri	06.11.2017	09:00-11:00
2	Davranış problemlerini belirleme, tanılama,	11.11.2017	09:00-11:00
3	Davranış problemlerinin nedenleri, davranış problemi olan çocuklarla iletişim	18.11.2017	09:00-11:00
4	Uygun davranışları açıklama, ortam düzenlemesi, değişikliklere hazırlık	20.11.2017	09:00-11:00
5	Yönerge kullanımı, yönerge dili, özellikleri, uygun yönerge kullanımı	25.11.2017	09:00-11:00
6	Pekiştirme- pekiştireç tanımı, tarifeleri, uygun pekiştireç seçimi	09.01.2017	09:00-11:00
7	Problem davranışlara müdahale yöntemleri, görmezden gelme, mola, ayrımlı pekiştirme örnekleri	15.01.2018	09:00-11:00
8	Problem davranış örneklerine çözüm önerileri	10.01.2018	09:00-11:00
9	Son test uygulaması	01.02.2018	09:00-11:00
10	Eğitim değerlendirme görüşmeleri	02.05.2018 03.05.2018	09:00-11:00

Problem davranışlara yönelik müdahale eğitimi 8 hafta boyunca haftada 1 gün olarak gerçekleştirilmiştir. Eğitim günlerinde özel sebeplerden dolayı katılım sağlayamayan anne ve teyzeler için uygun gün ve saatlerde ek eğitimler düzenlenmiştir. Eğitimler hafta içi ve sabah 09.00 ila 11.00 arasında

gerçekleşmiştir. Eğitim konuları tamamlandıktan yaklaşık bir ay sonra anne ve teyzelerin bilgi düzeylerini ölçmek amacıyla eğitimin başında uygulanan eğitim değerlendirme aracının tekrar uygulanmıştır.

Uygulama sürecinde powerpoint sunu anlatımlarının yanı sıra annelerin yaşadıkları durumlara ilişkin örneklerle aktif katılım sağlamalarına da önem verilmiştir. Her eğitim günü sonu pekiştirme amacıyla anne ve teyzelere konuya ilişkin çalışma kağıtları verilmiştir. Bir sonraki eğitim günü çalışma kağıtlarıyla ilgili bilgi paylaşımı yapılmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bakım kurumu çalışanlarına problem davranışlara müdahale ile ilgili verilen eğitimin etkililiğini amaçlayan araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amacı ve alt amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular yer almaktadır.

4.1. Anne ve Teyzelerin Problem Davranışlara Yönelik Görüşlerine ilişkin Bulgular

Araştırmaya katılan anne ve teyzelerle yapılan görüşmeler ve görüşme formlarından elde edilen bilgiler doğrultusunda oluşturulan 3 tema ve 10 alt tema tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 7
Anne ve Teyzelerle Yapılan Görüşme Temaları

Tema 1	Anne ve teyzelerin çocuklarda gözlemlendiği problem davranışlar	<ul style="list-style-type: none">• Anne ve teyzelerin çocuklarda karşılaştığı problem davranışlar• Çocukların cinsiyetine göre problem davranış gösterme durumları• Çocuklarda karşılaşılan problem davranışların kaynağı
Tema 2	Anne ve teyzelerin problem davranışları önlemeye yönelik uyguladığı yöntemler	<ul style="list-style-type: none">• Problem davranışların oluşmaması için anne ve teyzelerin uyguladığı yöntemler.• Çocukların olumlu davranışlarını destekleme sürecinde anne ve teyzelerin uyguladığı yöntemler.
Tema 3	Anne ve teyzelerin problem davranışların çözümüne yönelik görüşleri	<ul style="list-style-type: none">• Problem davranışlar oluştuğunda yararlanılan müdahale yöntemleri.• Uygulanan önleme ve müdahale yöntemlerinin ne düzeyde işe yaradığı.• Problem davranışlarla ilgili genel düşünceler.

4.1.1. Anne ve Teyzelerin Çocuklarda Gözlemlediği Problem Davranışlara İlişkin Görüşleri

Anne ve teyzelerin görüşlerine göre, çocuklardaki problem davranışlar, problem davranışların cinsiyete göre değişimi, sıklığı ve nedenlerine ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 8

Anne ve Teyzelerin Çocuklarda Karşılaştığı Problem Davranışlara İlişkin Görüşleri

Kategoriler	N
Arkadaşlarına-kardeşlerine vurma	17
Küfür etme	14
Tırnak yeme	4
Altını ıslatma	3
Evden kaçma	1
Yalan söyleme	4
İzinsiz başkalarının eşyalarını alma	4
İtaatsizlik (Kurallara karşı gelme)	8
Toplam	55

Anne ve teyzelerin, ‘Gün içinde çocuklarda gözlemlediğiniz problem davranışlar nelerdir?’ sorusuna verdiği yanıtlar tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8 incelendiğinde anne ve teyzelerin, çocuklarda gözlemlediği problem davranışlara ilişkin 55 görüş ortaya koyduğu görülmektedir. Anne ve teyzelerin 17’si yani neredeyse hepsi çocuklarda gözlemlediği problem davranışın arkadaşlarına-kardeşlerine vurma, 14’ü küfür etme, 9’u ise itaatsizlik (kurallara karşı gelme) olduğunu belirtmiştir. Anne ve teyzelere ait bazı görüşler şu şekildedir:

“..... evde en ufak bir anlaşmazlıkta hemen kendinden küçük kardeşine vurmaya başlıyor. Sinirlendiğinde etrafındakilere vuruyor. Sonra küfür ediyor, çok kötü kelimeler söylüyor” (A1).

“.....evde kimseye sormadan diğerlerinin kıyafetlerini alıyor. Sonra kavga çıkıyor” (A10).

“.....öğretmenin ödev verdi mi diye soruyorum hayır diyor ama öğreniyorum ki ödevi varmış aslında. Yapamadığı için bana yalan söylüyor” (T1).

“.....televizyon izlerken sürekli tırnaklarını yiyor.” (A8).

“.....yatakları dolaba çok yakın, yatağa oturup kıyafet seçiyorlar. Yatağına oturan çocuğum hemen gelip kavga çıkarıyor ve birbirlerine vurmaya başlıyorlar” (A7).

Tablo 9

Anne ve Teyzelerin Problem Davranışlar ve Cinsiyete İlişkin Görüşleri

Kategoriler	N
Cinsiyete göre değişmiyor	13
Erkeklerde daha çok problem davranış var	3
Kızlarda daha çok problem davranış var	2
Toplam	18

Anne ve teyzelerin, ‘Problem davranışlar cinsiyete göre değişkenlik gösteriyor mu?’ sorusuna verdiği yanıtlar tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9 incelendiğinde anne ve teyzelerin 13’ü problem davranışların cinsiyete göre değişmediğini belirtirken, 3’ü daha çok erkek çocuklarda, 2’si ise daha çok kız çocuklarda problem davranış gözlemlediğini belirtmiştir. Anne ve teyzelere ait bazı görüşler şu şekildedir:

“.....kız erkek hiç fark etmiyor hepsi yapıyor. Kızlarda erkekler gibi küfür ediyor” (A4).

“.....erkek çocuklarda daha çok problem davranış görüyorum. Kızlar daha sakin”
(A6)

“.....kızlarda daha çok problem var bence. Erkeklerle göre daha çok problem davranış yapıyorlar” (T5).

Tablo 10

Anne ve Teyzelerin Problem Davranışların Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Kategoriler	N
Parçalanmış aile-Bakım kurumu yaşamı	15
Gerçek aile sevgisi eksikliği	13
Kişilik yapısı	2
Değersizlik hissi	2
Dikkat çekme	3
Bilmiyorum	5
Toplam	40

Anne ve teyzelerin, ‘Problem davranışların nedenleri ne/neler olabilir?’ sorusuna verdiği yanıtlar tablo 10’da derlenmiştir.

Tablo 10 incelendiğinde anne ve teyzelerin, çocuklarda gözlemlediği problem davranışların nedenlerine ilişkin 40 görüş ortaya koyduğu görülmektedir. Problem davranışların nedenleri sorusuna anne ve teyzelerin 15’i parçalanmış aile, 13’ü öz aile sevgisi eksikliği ve 3’ü dikkat çekme yanıtını verirken 5’i neden kaynaklandığını bilmediğini belirtmiştir. Anne ve teyzelere ait bazı görüşler şu şekildedir:

“..... kurumda yaşıyor çocuk normal bence gerçek anne babası yok yanında”.(T1)

“.....gerçek ailesi aramıyor sormuyor. Başka çocuklarıyla ilgileniyor ama bu çocukla ilgilenmiyorlar, çocuk kendini değersiz hissediyor ve dikkat çekmek için problem davranışlar yapıyor”. (A7)

“.....neden olduğunu bilmiyorum nedeni önemli değil ama yine de problemlili davranışları çok var”.(T5)

4.1.2. Anne ve Teyzelerin Problem Davranışları Önlemeye Yönelik Uyguladıkları Yöntemlere İlişkin Görüşleri

Anne ve teyzelerin görüşlerine göre, çocuklardaki problem davranışların oluşmadan önce uyguladıkları yöntemlere ve çocukların olumlu davranışlarını destekleme biçimlerine ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 11

Anne ve Teyzelerin Problem Davranışların Ortaya Çıkması İçin Uyguladığı Yöntemlere İlişkin Görüşleri

Kategoriler	N
Söz hakkı verme	10
Hiçbir şey	8
Toplam	18

Anne ve teyzelerin, ‘Problem davranışların ortaya çıkması için neler yapıyorsunuz?’ sorusuna verdiği görüşler tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11 incelendiğinde anne ve teyzelerin 8’i herhangi bir şey yapmadığını belirtirken, 10’u çocuğa söz hakkı vererek problem davranış sergilemesini önlemeye çalıştığını belirtmiştir. Anne ve teyzelere ait bazı görüşler şu şekildedir:

“.....çoğu zaman anlayamıyorum ve hiçbir şey yapamıyorum. Ne zaman problem çıkaracağını kestiremiyorum”.(T5)

“.....baktım ki problem çıkacak hemen konuşmaya başlıyorum onunda söyleyeceklerine önem verdiğimi söyleyip sinirlenmeden durumu açıklamasına imkan veriyorum”.(T6)

Tablo 12

Anne ve Teyzelerin Çocukların Olumlu Davranışlarını Destekleme Biçimlerine İlişkin Görüşleri

Kategoriler	N
Maddi pekiştireç sunma (hediye-ödül)	12
Sözel övgü kullanma	10
Toplam	22

Anne ve teyzelerin, ‘Çocukların olumlu davranışlarını nasıl destekliyorsunuz?’ sorusuna verdiği yanıtlar tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12 incelendiğinde anne ve teyzelerin 22 görüş ortaya koyduğu belirlenmiştir. 12’si çocukları olumlu davranış sergilediğinde maddi pekiştireç verdiğini, 10’u sözel övgü kullandığı görüşünü belirtmiştir. Anne ve teyzelere ait bazı görüşler şu şekildedir:

‘‘.....güzel şeyler yaptığında mesela sabah kalkınca yatağını toplarsa aferin kızım diyerek sarılıyorum ve istediği bir ödül veriyorum’’(A7).

‘‘.....sözümü dinleyip iyi şeyler yaparsa hafta sonu gezmeye götürüyorum ya da istediği hediye varsa alıyorum’’ (A3).

4.1.3. Anne ve Teyzelerin Problem Davranışların Çözümüne Yönelik Görüşleri

Anne ve teyzelerin görüşlerine göre, problem davranışlar ortaya çıktığında uyguladığı yöntemler, uyguladıkları yöntemlerin ne derece işe yaradığı ve çözüm sürecinde yardım aldığı kişilere ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 13
Anne ve Teyzelerin Problem Davranışlara Müdahale Yöntemlerine İlişkin Görüşleri

Kategoriler	N
Sözel uyarıda bulunma	13
Ceza verme	8
Görmezden gelme	3
Toplam	24

Anne ve teyzelerin, ‘Problem davranışlar olduğunda ne tür müdahalelerde bulunuyorsunuz?’ sorusuna verdiği yanıtlar tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13 incelendiğinde anne ve teyzelerin, problem davranışlara müdahale yöntemlerine ilişkin 24 görüş ortaya koyduğu görülmektedir. Anne ve teyzelerin 13’ü sözel uyarıda bulunduğunu, 8’i ceza verdiğini ve 3’ü ise göremezden geldiğini belirtmiştir. Anne ve teyzelere ait bazı görüşler şu şekildedir:

‘‘.....uyarıyorum yapma böyle diyorum, hafta sonu çıkarmıyorum ya da para cezası veriyorum’’ (A1).

‘‘.....dikkat çekmek için yapıyor biliyorum o yüzden hiç oralı olmuyorum görmüyorum yaptığını’’ (A7)

Tablo 14
Anne ve Teyzelerin Problem Davranışlara Müdahale Yöntemlerinin Etkililiğine İlişkin Görüşleri

Kategoriler	N
Etkili	3
Kısmen etkili	5
Etkili değil	10
Toplam	18

Anne ve teyzelerin, ‘Problem davranışlara yönelik müdahaleleriniz etkili oluyor mu?’ sorusuna verdiği yanıtlar tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14 incelendiğinde anne ve teyzelerin, 10’u uyguladıkları yöntemlerin etkili olmadığını belirtirken 5’si kısmen etkili olduğunu, 3’ü ise etkili olduğunu belirtmiştir. Anne ve teyzelere ait bazı görüşler şu şekildedir:

“.....işe yarıyor etkili gibi ama her zaman etkili değil” (A11).

“.....ne yaparsam yapayım olacak olan oluyor, müdahalelerim işe yaramıyor” (T4)

“.....işe yarıyor , etkili yöntemler uyguluyorum (T 3)

4.2. Anne ve Teyzelerin Problem Davranışlara Yönelik Eğitim İhtiyaçlarına İlişkin Bulgular

SOS Çocuk Köyü çalışanı anne ve teyzelerle yapılan yüz yüze görüşmeler ve uygulanan görüşme formu sonucuna göre problem davranışlara yönelik eğitim ihtiyaçlarının belirlenmeye çalışıldığı ek sorulara ilişkin verilen yanıtlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 15

Anne ve Teyzelerin Problem Davranışlara İlişkin Ek Görüşleri

Kategoriler	N
Problem davranışlara müdahale yöntemleri ile ilgili daha çok bilgi edinme talebi	11
Uygulanan müdahale yöntemlerinin doğruluğu konusunda bilgi edinme talebi	7
Görüş yok	4
Toplam	21

Anne ve teyzelerin, ‘Problem davranışlara müdahale ile ilgili ek söylemek istedikleriniz var mı?’ sorusuna verdiği yanıtlar tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15 incelendiğinde anne ve teyzelerin, 11’i problem davranışlara müdahale ile ilgili daha detaylı bilgi edinmek, 7’si uyguladığı yöntemlerin doğruluğu konusunda bilgi edinmek istediğini belirtirken 4’ü herhangi bir görüş belirtmemiştir. Anne ve teyzelere ait bazı görüşler şu şekildedir:

“.....problem davranışlarla ilgili daha fazla bilgi sahibi olmak isterim, problem davranışlara karşı kullanacağım yöntemlerin doğru olup olmadığını tam bilmiyorum işe yarıyor etkili gibi ama her zaman etkili değil” (A11).

“.....bu konu ile ilgili daha detaylı bilgi almak öğrenmek ve uygulamak isterim (T4).

4.3. Anne ve Teyzelere Uygulanan Eğitimle İlgili Ön Test-Son Testten Aldıkları Puanların Ortalamaları

Araştırmanın üçüncü alt amacı “Anne ve teyzelere uygulanan eğitimle ilgili ön test-son testten aldıkları puanların ortalamalarının arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Bu alt amaca uygun cevabı bulmak amacıyla çalışma grubuna uygulanan eğitim değerlendirme aracı uygulama öncesi ve sonrasında yapılmış ve bu ön test-son testten elde edilen bulgular tablolarda gösterilmiştir.

Çalışma grubu anne ve teyzelerin uygulamadan önce ve sonra eğitim değerlendirme aracından aldıkları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenebilmesine yönelik yapılan Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16
Uygulama Öncesi ve Sonrası Başarı Testi Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Ön test-Son test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	P
Negatif Sıra	0	0.00	0.00	3.72	.000
Pozitif Sıra	18	9.50	171.00		
Eşit	0				

Tablo 17

Çalışma Grubu Anne ve Teyzelerin Ön test-Son Test Puanları

	N	X	Ss	En düşük	En yüksek
Öntest	18	14,00	3,94	6	20
Sontest	18	23,61	1,75	20	25

Çalışma grubu anne ve teyzelerin ön test-son test puanlarının dağılımı tablo 17’de gösterilmiştir. Katılımcıların ön test ortalamalarının $X= 14,00$ (başarı oranı %56), son test ortalamalarının da $X=23,61$ (başarı oranı % 94) olduğu belirtilmiştir. Analiz sonuçları, eğitime katılan SOS Çocuk Köyü çalışanı anne ve teyzelerin eğitim değerlendirme aracından aldıkları eğitim öncesi ve sonrası ön test-son test puanlarında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($z = 3.72, p<.05$). Fark puanlarının sıra toplamlarına bakıldığında, gözlenen fark pozitif sıralara, yani son testten elde edilen puanı lehinde olduğu görülmüştür.

4.4. Uygulama Sonrası Anne ve Teyzelerin Problem Davranışlara Müdahale Eğitiminin Etkililiğine İlişkin Görüşleri

Bu araştırmanın dördüncü alt amacı ‘‘Anne ve teyzelerin problem davranışlara müdahale eğitiminin etkililiğine ilişkin görüşleri nasıldır?’’ olarak belirlenmiştir.

Uygulanan problem davranışlara müdahale eğitiminin etkisini ortaya koymak amacıyla, anne ve teyzelerin problem davranışlara müdahalelerinde meydana gelen değişikliklerle ilgili görüşlerine başvurulmuştur.

Anne ve teyzeler, uygulanan eğitimin problem davranışlara müdahalelerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen analiz sonuçları ve ilgili alıntılar aşağıda verilmiştir.

Anne ve teyzelere uygulanan eğitim aracılığıyla öncelikle daha önce böyle bir eğitimin olmayışı, eğitim öncesinde problem davranışları ayırt etmekte zorlandıkları, problem davranışlara müdahalelerinde kullanılacak yöntem ve yaklaşımları bilmedikleri ve yöntemlerin doğruluğu hakkında karar vermekte zorlandıklarını vurgulamışlardır.

Eğitimin uygulama aşaması ve sonrasında, eğitimden edindikleri bilgileri uygulamaya başladıklarını, olumlu sonuç alma sürecinin hemen gerçekleşmediğini

ancak tutarlı oldukları taktirde değişimleri gözlemlediklerini ve eğitimin çocuklarla olan ilişkilerine olumlu yönde etki ettiğini belirtmişlerdir.

Bu bulgulara göre problem davranışlara müdahale eğitiminin olumlu yönde olduğu görülmektedir.

“..... eğitim öncesi çocukların hangi davranışlarının problem olduğunu çok net ayırt edemiyordum. Küçük çocuğum ağladığında çocuktur ağlar diyordum ama artık neden ağladığını ve bunun problem davranış olup olmadığını anlamaya çalışıyorum”. (A3)

“eğitimden aldığım bilgileri %100 uyguladığım söylenemez ancak uyguladığımda olumlu sonuçlar alıyorum. Tutarlı olmanın çok işe yaradığını gördüm. Evet dediğimde evet, hayır dediğimde hayır diyorum”. (A2)

“.....markete gittiğimizde çocuğum bir şey istedi almayacağım dedim, ağlamaya başladı ve beni duymuyor musun? diyerek çekiştirmeye başladı. Görmezden gelmeyi uyguladım. İlk denememde işe yaramadı sandım çünkü daha çok çekiştirdi ama tutarlı oldum ve görmezden gelmeye devam ettim. Sonunda çekiştirmeyi bıraktı ve anladı ki almayacağım istediğini”.(T1)

“.....kızım sabah kalktığında dolaptan kıyafet bakmak için kardeşi yatağına oturuyordu ve kardeşi sinirlenip kavga ediyordu. Bir derste çevre düzenlemesini öğrendim ve yatakların yerlerini değiştirdim ve bir baktım ki artık kimse kimsenin yatağına oturmuyor ve kavga çıkmıyor”.(T2)

Uygulanan eğitimin olumlu ve olumsuz yanlarıyla ilgili anne ve teyzelerin görüşlerine başvurarak eğitimin olumlu ve olumsuz yanlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

“.....eğitim gayet yararlıydı, örneklerle problemler konuşuldu. Yaşadığımız sorunları konuştuk. Ne yapılabilir diye fikir alışverişi yaptık”. (A8)

“.....eğitimden aldığım bilgileri %100 uyguladığım söylenemez ancak uyguladığımda olumlu sonuçlar alıyorum. Tutarlı olmanın çok işe yaradığını gördüm. Evet dediğimde evet, hayır dediğimde hayır diyorum”. (A2)

“.....derslerde konuşulan örneklere göre çocuğumda gördüğüm davranış problemlerini çözmeye çalışıyorum. İşe yaradığını görmeye başladım. Tutarlı olmak çok önemli.(T1)

Anne ve teyzelerle yapılan görüşme verileri incelendiğinde, eğitimin olumlu yanı olarak, iletişim ve etkileşimin olanaklı olması, karşılaştıkları problemleri

söylemelerine olanak tanınması ve bu problemlere yönelik çözüm önerilerinin ortaya konması, sunulan konuların örneklerle zenginleştirilmesi şeklinde görüş belirttikleri anlaşılmaktadır. Verilen görüşler, eğitim konularının fayda sağladığını göstermektedir. Eğitim konularının işlevsel olduğunu ve karşılaştıkları durumlarda eğitimden edindikleri bilgileri kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda uygulanan eğitimin etkileşim sağlanan bir ortamda gerçekleştirilmesi, yalnızca belirlenen konuların sunumuyla sınırlı kalmayıp, anne ve teyzelerin karşılaştıkları sorunları da dile getirmelerine olanak tanınmasıyla birlikte bu sorunlara çözüm önerileri üretilmesinin de yararlı olduğu söylenebilir.

Uygulamaya konan eğitimin olumsuz yanlarının belirlenmesi, daha sonra düzenlenecek eğitim çalışmalarına da yol göstermesi açısından verilen eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin görüşlere ve verilen cevaplara aşağıda yer verilmiştir.

“..... eğitimin konuları çok güzeldi. Faydalı oldu, öğrendiklerimi uyguluyorum ama eğitim keşke biraz daha uzun olsaydı”. (A6)

“.....süresi uzun olabilirdi ya da zaman zaman tekrarlanabilir diye düşünüyorum. Arada hatırlatıcı eğitimler olabilir”.(T5)

Anne ve teyze görüşmelerinden yola çıkılarak, verilen eğitimin olumsuz yanlarına ilişkin olarak anne ve teyzelerin eğitim süresinin biraz daha uzun olması ve eğitimlerin farklı boyutlarla devam etmesi yönünde isteklerinin olduğu görülmektedir.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA VE YORUM

Bakım kurumu çalışanlarına verilen problem davranışlara yönelik müdahale eğitiminin etkililiğinin belirlenmesini amaçlayan araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amacı ve alt amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular yorumlanarak ilgili araştırmalar ışığında tartışılmıştır.

Anne ve teyzelerin problem davranışlara ilişkin görüşlerinden elde edilen bulgulara göre çocuklarda gözlemlendiği problem davranışlara ilişkin 55 görüş ortaya koyduğu görülmektedir. Anne ve teyzelerin 17'si yani neredeyse hepsi çocuklarda gözlemlendiği problem davranışın arkadaşlarına-kardeşlerine vurma, 14'ü küfür etme olduğunu belirtmiştir. Anne ve teyzelerden elde edilen bilgiler sonucu vurma ve küfür etme davranışının sık rastlanmasının sebebi, koruma altında olan çocukların, parçalanmış aile ve istismar kaynaklı şiddete eğilimli olduğu düşünülebilir. Perry (2001), araştırmasında geçmişte istismara uğramış, parçalanmış ailelerden gelen çocukların şiddete başvurma eğilimi gösterdiklerini belirtmiştir. Ayrıca elde edilen bulgulardan anne ve teyzelerin problem davranışları belirtirken genellikle karşısındaki kişiye zarar verme olarak algıladıkları söylenebilir. Bu bulgu doğrultusunda anne ve teyzelerin problem davranışları genellikle saldırgan davranışlar olarak algıladıkları söylenebilir.

Anne ve teyzelerin 13'ü problem davranışların cinsiyete göre değişmediğini belirtirken, 3'sü daha çok erkek çocuklarda, 2'ü ise daha çok kız çocuklarda problem davranış gözlemlendiğini belirtmiştir. Bulgulara göre anne ve teyzelerin problem davranışların çocukların cinsiyetine göre değişmediğini düşündükleri söylenebilir. Yoşumaz (2013)'ün yaptığı çalışmada çocukların cinsiyetlerine göre görülen problem davranışları incelenmiş ve anlamlı bir farklılığa ulaşamamıştır.

Anne ve teyzeler, çocuklarda gözlemlendiği problem davranışların nedenlerine ilişkin 40 görüş ortaya koyarak, 15'i parçalanmış aile, 13'ü öz aile sevgisi eksikliği yanıtını verirken, 5'i neden kaynaklandığını bilmediğini belirtmiştir. Anne ve teyzelerin neredeyse hepsi çocuklarda gözlemlendiği problem davranışların sebebi olarak çocukların içinde buldukları durumu belirtmişlerdir. Bakım kurumunda olmaları, öz ailelerinden ayrı olmaları ve gerçek aile sevgisinden uzak olmalarını

neden göstermektedirler. Anne ve teyzelerin nedenlerine ilişkin verdiği cevaplardan problem davranışın nedeninin ortadan kaldırılamayacağı görüşünde birleştikleri söylenebilir. Anne ve teyzelerin bu görüşte birleşmeleri problem davranışların ortadan kaldırılmasına yönelik davranışların önce ve sonrasına ilişkin durumları analiz etmediği söylenebilir. Ayrıca çocuklarda görülen problem davranışları sebebi olarak sadece bakım kurumunda olmalarından kaynaklandığını düşündükleri için farklı olası nedenleri gözden kaçırdıkları düşünülebilir. Çocukların olumsuz davranışlarının nedenlerinin ortaya konulmasıyla birlikte problem davranışlarla baş etmek kolaylaşacaktır (Özbey, 2010). Bu noktada ebeveynlerin çocuklarının davranışlarını anlamaya çalışması önem taşımaktadır. 5 kişinin nedenler konusunda bilmiyorum cevabını vermesinin sebebi olarak problem davranışların nedenlerinden çok çözümüne odaklandığı düşünülebilir. Çetintaş (2015)'in davranış problemleri ve annelerin uyguladığı disiplin yöntemleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında tam bir aile ortamında olan çocukların davranış bozukluğu puanlarının azaldığı bilgisine ulaşmıştır.

Anne ve teyzelerin problem davranışları önlemeye yönelik uyguladığı yöntemlere ilişkin görüşleri farklılık göstermemektedir. Anne ve teyzelerin sekizi hiçbir şey yapmadığını belirtirken geriye kalanlar sadece söz hakkı verme dışında başka bir şey yapmadıklarını belirtmişlerdir. Ancak problem davranışların önlenmesi için davranış değiştirme yöntemlerinin problem davranışlar oluşmadan uygulanması gerekmektedir (Erbaş, 2005). Bu durumun sebebinin anne ve teyzelerin problem davranışları önlemeye yönelik uygulaması gereken stratejileri bilmedikleri ve uyguladığı birkaç yöntemin doğruluğu konusunda da çok fazla bilgi sahibi olmadıkları söylenebilir. Bu bulgular sonucunda da anne ve teyzelerin problem davranışlarla baş etme konusuyla ilgili bir eğitime ihtiyaç duydukları söylenebilir.

Olumlu davranışları destekleme ile ilgili elde edilen bulgulara bakıldığında anne ve teyzelerin 22 görüş ortaya koyduğu belirlenmiştir. 12'si çocukları olumlu davranış sergilediğinde maddi pekiştireç verdiğini, 10'u sözel övgü kullandığı görüşünü belirtmiştir. Görüşler doğrultusunda anne ve teyzelerin bu durumlarının ulaşılması kolay olan ve herkes tarafından uygulanabilen yöntemler olmasından kaynaklandığı ancak yine kullandıkları yöntemlerin doğruluğu konusunda emin olmadıkları söylenebilir.

Anne ve teyzelerin problem davranışlara müdahale yöntemlerine ilişkin 24 görüş ortaya koyduğu, 13'ünün sözel uyarıda bulunduğu, 8'inin ceza verdiği ve 3'ünün ise göremezden gelme yöntemini kullandığı belirlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda en çok tercih edilen yöntemlerin sözel uyarı ve ceza olduğu, bunun nedeninin ise kolay uygulanabilir olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca anne ve teyzelerin farklı yöntemler hakkında bilgi sahibi olmadıklarından dolayı bu iki yöntem üzerinde yoğunlaştığı düşünülebilir. Erbaş (2002)'in yaptığı çalışmada problem davranışlara yönelik bir müdahale uygulanmazsa problem davranışların artacağı ve kişileri olumsuz etkileyeceğinden dolayı uygun bir yöntemin uygulanması gerekliliğini belirtmiştir.

Anne ve teyzelerin uyguladıkları yöntemleri etkili bulup bulmadıklarına ilişkin görüşlerine bakıldığında 10'u etkili olmadığını belirtirken 5'si kısmen etkili olduğunu, 3'ü ise etkili olduğunu belirtmiştir. Etkili olmadığını düşünen annelerin fazla olması, problem davranışlara yönelik uyguladıkları yöntemlerdeki eksiklikleri, tutarlılık konusunda eksiklikleri ve problem davranış nedenlerine yönelik iyi analiz yapamadıkları söylenebilir.

Anne ve teyzelerin problem davranışlarla ilgili eğitim ihtiyaçlarına ilişkin görüşlerine bakıldığında; 11'i problem davranışlara müdahale ile ilgili daha detaylı bilgi edinmek ve 7'si uyguladığı yöntemlerin doğruluğu konusunda bilgi edinmek istediğini belirtmiştir. Bu bulgulara yönelik anne ve teyzelerin problem davranışlara yönelik eğitim ihtiyacı ve talebi olduğu söylenebilir. Sayın (2014)'da ebeveyn eğitim programına yönelik ihtiyaçları belirlediği çalışmasında annelerin %65.6'sı çocuk davranışları ile ilgili bir eğitime ihtiyaç duyduklarını sonucuna ulaşmıştır. Bergman (1997)'in ailelerin eğitim ihtiyaçlarını belirlemeye çalıştığı çalışmasında da benzer bir sonuç ortaya çıkmıştır. Bu bulgu doğrultusunda anne ve teyzelerin problemler davranışlara yönelik müdahale konusunda eğitime ihtiyaçlarının olduğu söylenebilir. Güzel (2006)'in 4-6 arası değişen yaşlardaki çocuğu olan annelerin ebeveyn eğitimine ihtiyaç duyduğu eğitim konularını belirlemeye çalıştığı araştırmasında, en çok ihtiyaç duyulan konunun davranış yönlendirme olduğu sonucuna ulaşmıştır. Problem davranışların bireyin çevresine ve kendisine zarar veren ve içinde bulunduğu toplumun değer yargılarına uygunsuzluğundan dolayı topluma uyum sürecini sekteye uğratması (Kanlıkılıçer 2005), annelerin problem davranışlara yönelik müdahale konusunda eğitim ihtiyaçlarının olmasına sebep gösterilebilir.

Araştırmanın çalışma grubu anne ve teyzelerin son test puanlarının ortalamasına bakıldığında ortaya çıkan başarı, tam öğrenme seviyesinin üstünde olduğu görülmektedir. Bloom'un Tam Öğrenme Kuramı, kişilerin neredeyse hepsinin, belirlenen bir konu ile ilgili öğrenilmesi gereken yeni davranışların %75 ila 85'i gibi büyük bir kısmının öğrenilmiş olmasını öngörmektedir (Özçelik, 1988). Bu bilgi doğrultusunda tam öğrenme ölçütünün üzerinde bir sonuca ulaşıldığından dolayı uygulanan eğitimin deney grubu anne ve teyzelerin testteki başarılarını artırmalarında önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir. Uygulanan bu eğitimin başarının artmasında ve tam öğrenme durumunun gerçekleşmesinde oldukça yararlı olduğu düşünülmektedir. Anne ve teyzelerin başarı düzeyinin uygulanan eğitimle artmasına sebep olarak, anne ve teyzelerin ihtiyaçlarının doğru belirlenip, ihtiyaçlara yönelik bir eğitim içeriği hazırlanması ve eğitimlerin interaktif katılımı ile gerçekleştirilmesi kaynak gösterilebilir. Eğitimin başarı düzeylerinde anlamlı artışa neden olmasından dolayı uygulanan eğitimin etkili olduğunu söylenebilir. Saraç (2011)'ın yuva bakımı çalışanlarına verdiği eğitimi değerlendirdiği araştırma sonucunda eğitimin problem davranışlar üzerinde azalma sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmada, uygulanan problem davranışlara müdahale eğitimine ilişkin çalışma grubu olan anne ve teyzeler olumlu yönde görüşler bildirilmiştir. Olumlu görüşler doğrultusunda uygulanan eğitimin sosyal geçerliliği olan bir eğitim olduğu söylenebilir. Bu sonuçlar doğrultusunda problem davranışlara müdahaleye ilişkin ebeveyn eğitimlerinin işlevsel olacağı ve kabul görebileceği düşünülebilir. Bu sonuç Kashima, Baker ve Landua (1990), Feldman (1993 ve Can Toprakçı (2006)'nın annelerin katıldığı eğitim uygulamaları araştırmalarında elde ettikleri sosyal geçerlilik verileriyle paralellik göstermektedir. Bunun yanı sıra anne ve teyzeler eğitimin farklı boyutlarla devam etmesi ve sürenin uzatılması talebinde bulunmuşlardır. Bu taleplerinin sebebi, eğitimden memnun kaldıkları ve daha derinlemesine bilgi sahibi olmak istemeleri olarak düşünülebilir.

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde bakım kurumu çalışanlarına verilen problem davranışlara müdahale eğitiminin etkililiğinin belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmanın sonuçlarına ve araştırmaya dayalı önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Anne ve teyzelerin görüşleri doğrultusunda bakım kurumunda yaşayan çocuklarda görülen problem davranışların çoğunu vurma ve küfür davranışının oluşturduğu ve cinsiyete göre değişmediği sonucuna ulaşılmıştır. Problem davranışların nedenlerine ilişkin elde edilen bulgular sonucu anne ve teyzeler çocukların problem davranış sebeplerini parçalanmış aile ve sevgi eksikliğinden kaynaklandığı yani söz konusu çocuklarda görülen davranış problemlerinin nedenleri tek bir sebebe bağlandığı bu sebebin de maruz kaldıkları durum olduğu düşünüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Anne ve teyzelerin problem davranışları önlemek için çocuğa söz hakkı verme ve ödüllendirme dışında herhangi bir yöntem uygulamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Anne ve teyzelerin problem davranışlara ilişkin görüşlerine yönelik elde edilen son bulgu anne ve teyzelerin problem davranışlara müdahale konusunda sözel uyarı, ceza ve görmezden gelme yöntemlerini kullandıklarını ancak yöntemler konusuna yetersiz oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın ihtiyaç belirleme sürecinde SOS Çocuk Köyü çalışanlarıyla yapılan yüz yüze görüşmeler sonucu anne ve teyzelerin problem davranışlara yönelik eğitim ihtiyaçları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın uygulama sürecinde elde edilen bulgular sonucunda uygulanan eğitimin, başarı testi bulguları son test lehine anlamlı olduğu ve anne ve teyzelerin problem davranışları tanılama, fark etme, nedenlerine ilişkin bilgileri elde etme ve problem davranışlara müdahale yöntemleri ile ilgili bilgi düzeylerinin arttığı gözlenmiş ve uygulanan bu eğitimin başarıyı artırmada ve tam öğrenmenin gerçekleşmesinde oldukça etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anne ve teyzelerin eğitimle ilgili olumlu geri bildirimleriyle, uygulanan eğitimin sosyal geçerliliği olan işlevsel bir eğitim olduğu ancak süre bakımından

düzenlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Farklı konularda da eğitim taleplerinin olması da uygulanan eğitimin olumlu yönde katkı sağladığı sonucunu göstermektedir.

6.2. Öneriler

6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Verilen eğitimin izleme çalışmasıyla devamı sağlanabilir.
2. Kurumda farklı pozisyonda görev alan kişilere de benzer eğitim verilebilir.
3. Kurum çalışanlarının yanı sıra bakım altında olan çocuklara yönelik eğitim verilebilir.
4. Benzer kurumlarda da problem davranışlarla ilgili ihtiyaçlara yönelik uygun eğitimler verilebilir.
5. Verilen eğitimlerin devamlılık göstermesi ve sürelerinin artırılmasına yönelik Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı ve Sosyal Hizmetler Dairesi'nin desteği sağlanabilir.

6.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Problem davranışlara müdahale eğitimine yönelik değişkenler göz önüne alınarak ilişkilerinin etkililiği incelenebilir.
2. Problem davranışlara yönelik kurum yöneticilerinin görüşleri farklı değişkenler açısından incelenebilir.
3. Bakım kurumundaki çocukların problem davranışları çeşitli değişkenler açısından incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Alisinanoğlu, F. ve Kesicioğlu, S. (2010). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Sorunlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Giresun İli Örneği). *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 3(1), 93-110.
- Akcan A. (2012). Saldırgan Davranışı Önleme Programının Ana Sınıfı Öğrencileri Üzerine Etkisi, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Akkök, F. (1984). *Davranışsal yaklaşıma dayalı anne-baba rehberliğinin öğretilebilir çocukların özbakım becerilerinin gelişimine etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Alberto, P. A. ve Troutman, A. C. (1995). *Applied Behavior Analysis for Teachers*. (3rd edition) New York: Macmillian Publishing Company.
- Akyüz, E. (1988). Medeni Kanun ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu Açısından Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20(1-2), 409-420.
- Aldridge, J. M., Fraser, B. J. ve Huang, I.T.C. (1999). Investigating classroom environments in Taiwan and Australia with multiple research methods. *Journal of Educational Research*, 93, 48-62.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (1998). Psikiyatride Hastaların Tanımlanması ve Sınıflandırılması El Kitabı. DSM- IV-TR. (çev. E. Köroğlu). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Aslan B. (2007). Kurum Bakımında Bulunan Korunmaya Muhtaç Çocukların Davranış Sorunları (Adana İlinde Bir Araştırma). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Aydın , H. (2003). Çocuk Ruh Sağlığı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Aydınöz, G. (2008). Engellinin sosyal güvenliği bakımından sosyal yardım ve sosyal hizmetler. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

- Bacı S. D. (2011). Çocuk ve Ergenlerde Şiddet ve Saldırganlığın Önlenmesi, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Baran, G. (1989). On Yaş Çocuklarında Davranış Bozuklukları ile Benlik Kavramının Gelişimi Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Barrigo, M. D. (2002). Internal Medicine, Board Certified, Graduated, Temple University School of Medicine.
- Batu, E. S. ve Kırcaali-İftar, G. (2011). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık
- Başer, H. (2013). Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli "Çocuk Evleri". Konya.
- Bayrak B. (2011). 10-12 Yaşlarındaki Öğrencilerin Saldırganlık Eğilimleri ve Bunu Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara
- Birkan, B. (2000). Engelli Çocukların Uygun Olmayan Davranışlarıyla Başa Çıkma Yolları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 123-132.
- Birleşmiş Milletler. (1989). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.
- Can-Toprakçı, N. (2006). “Kurumda Eğitim Alan Zihinsel Engelli Öğrencilerin Annelerine Genişletilmiş Aile Eğitim Programının Uygulanmasının Öğrencilerin Matematik Ders Amaçlarını Edinmelerinde, Sürdürme ve Genellemelerine Etkisi”. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Carr, E. G. ve V. M., Durand, (1985). “Reducing Behavior Problems Thorough Functional Communication Training”, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1307999/>, (10.04.2013)
- Cavkaytar, A. (1999). *Zihinsel engellilere özbakım ve ev içi becerilerinin öğretiminde bir aile eğitim programının etkililiği*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- Charles R., Martinez Jr. ve Forgatch, M. S. (2001). Preventing Problems With Boys' Noncompliance: Effects of a Parent Training Intervention for Divorcing Mothers, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 69 (3), 416-428.
- Chandler, L. K. ve C. M., Dahlquist. (2004). Functional Assessment: *Strategies to Prevent and Challenging Behavior in School Settings*, 3 Rd Edition.
- Cebe F. (2005). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yetiştirme Yurtlarında Barınan Çocukların “Benlik Saygısı”, “Depresyon”, “Kaygı” Skorlarının Ailesi Yanında Kalan Çocuklarla Karşılaştırılması. İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Connell S., Sanders M.R. ve Markie-Dadds C. (1997). Self-Directed Behavioral Family Intervention for Parents of Oppositional Children in Rural and Remote Areas, *Behavior Modification*, 21 (4), 379-408
- Coşkun L. (2008) An Adaptation and Pilot Implementation of an Effective Intervention Program Targeting Externalizing Behaviors in Early Childhood, Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi, İstanbul.
- Creswell, J. W. (2014). Nitel, nicel araştırma deseni ve karma yöntem yaklaşımları (Çev. Ed. SB Demir). Eğiten Kitap. Ankara.
- Çetintaş S. (2015). 5 Yaş Çocuklarında Görülen Davranış Problemleri ile Annelerin Çocuklarına Uyguladıkları Disiplin Yöntemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2015). Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü:<http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/544e2899369dc318044059c3/aralik%20ay.pdf>.
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2015). *Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği*.
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (1999). *Çocuk Yuvaları Yönetmeliği*.

- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2008). *Çocuk Evleri Çalışma Usül ve Esasları Hakkında Yönetmelik*.
- Demircioğlu H. (2012). Altı Yaşında Çocuğu Olan Annelere Uygulanan Aile Eğitimi Programının Aile İşlevleri ve Anne Baba Tutumları ile Çocuğun Gelişimi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Dilik, S. (1980). Sosyal güvenlik ve sosyal hizmetler arasındaki ilişkiler. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 27,73-84.
- Dirim, A. (2003). Çocuk Ruh Sağlığı. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Dizman H. ve Gürsoy F. (2005) İlköğretim 4 ve 5. Sınıfa Devam Eden Anne Yoksunu Olan ve Olmayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13 (2): 437-446.
- Dursun, A. (2010). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Elibol F., Mağden D. ve Alpar R. (2006) 12-36 Aylar Arasında Çocuğu Olan Annelere Verilen Eğitimin Annelerin Ana-Babalık Görevlerinde Öz- Yeterliliklerine Katkısının İncelenmesi, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 3(1-2), 52-61
- Ekşi H. ve Kahraman Z. (2012). Bir Evlilik ve Aile Hayatı Eğitim Programının Evli Kadınlarda Evlilik Uyumuna ve Aile Sistemine Etkisi, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 129-145
- Elksnın, L. K. ve Elksnın N. (1991). Helping parents solve problems at home and school through parent training. *Intervention in School and Clinic*, 26, (4).
- Ellis B. H., Fisher ve PAZaharie S. (2004). Predictors of disruptive behavior, developmental delays, anxiety, and affective symptomatology among institutionally reared romanian children. *J Am Acad Child Adolescent Psychiatry*, 43(10):1283–1292.
- Elmacı, D. (2010). Günümüzün yetim kalan kuruluşları: yetiştirme yurtları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(4), 949-970.

- Eripek, S. (2007). *Özel eğitim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Erbaş, D. (2002). Problem Davranışların Azaltılmasında Olumlu Davranışsal Destek Planı Hazırlama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 3 (2), 41-50.
- Erbaş, D. (2002). "Review of Self –Injurious Studiws on Persons With Disabilities", *Özel Eğitim Dergisi*, 3(1) ss.73-85.
- Erbaş, D., Kırcaali-İftar, G. ve Tekin-İftar, E. (2004). *İşlevsel Değerlendirme: Davranış Sorunlarıyla Başa Çıkma ve Uygun Davranışlar Kazandırma Süreci*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Erbaş, D., Kırcaali-İftar, G. ve Tekin-İftar, E. (2007). *İşlevsel Değerlendirme: Davranış Sorunlarıyla Başa Çıkma ve Uygun Davranışlar Kazandırma Süreci*. Ankara: Kök.
- Ergül C. (2010), Sık Rastlanan Yetersizlikler, Erken Çocukluk Eğitimi, (Ed) Diken İ.H., Pegem Akademi, 1. Baskı, Ankara, 247-277
- Erol N., Şimşek Z. ve Üstüner S. (2005) *Çiçekli Dünyamda Elimi Yalnız Bırakma; Dünyada ve Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemleri; Kurum Bakımı, Koruyucu Aile ve Evlat Edinme*. Ümit Matbaacılık. Ankara.
- Erol N. ve Şimşek Z. (2006). Çocukların Anne Babaları Tarafından Terk Edilmelerini ve Kurumlara Bırakılmalarını Nasıl Önleyebiliriz? *Küreselleşen Dünyada; Sosyal Hizmetlerin Konumu, Hedefleri ve Geleceği, Sempozyum Sunum Kitabı*, Antalya, 4-10.
- Evirgen, Ğ. (2002). Okul Öncesi Eğitim Çerçevesinde Okul Destekli Anne Eğitim Programının Anneler Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Feldman, M. (1993). "Effectiveness of Home Based Early Intervention on the Language Development of Children of Mothers with Mental Retardation" *Research in Developmental Disabilities*, Volume 14, Page 387-408.

- Fidan M. (2005). Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvalarında Barınan Çocukların WISC-R Skorlarının Değerlendirilmesi. İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Fox, R. ve Binder, M. C. (1990). Parenting; A developmental behavioral approach. *Advances in Special Education*, 78, 187-201.
- Giannopulu, I., Escalano, S., Cusin, F., Citeau, H. ve Dellatolas, G. (2008). Teacher's reporting of behavioral problems and cognitive-academic performances in children aged 5-7 years. *British Journal of Educational Psychology*, 78, 127-147.
- Gövsa, G. A. (1998). Çocuk ve Çocukta Duygusal Gelişim. İstanbul: Hayat Eğitim Dizisi.
- Güleç, C. ve Köroğlu, E. (1998). Psikiyatri Temel Kitabı. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Gültekin, E. (1999). Uygun olmayan davranışların azaltılmasında ebeveynler tarafından uygulanan uyumsuz davranışların ayrımlı pekiştirilmesinin etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güçray, S. S. (1989). Çocuk Yuvasında ve Ailesi Yanında Kalan 9.10.11 Yaş Çocuklarının Öz Saygı Gelişimini Etkileyen Bazı Faktörler. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Güzel, Ş. (2006). Dört altı yaş grubu çocuğa sahip annelerin aile eğitimine yönelik ihtiyaç duydukları konuların belirlenmesi. *Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.*
- Hanley, G. P., Iwata, B.A. ve McCord, B. E. (2003). Functional analysis of problem behavior: *A Journal of Applied Behavior Analysis*, 36(2), 147-185.

- Hawes D. J. ve Dadds M. R. (2006) Assessing Parenting Practices Through Parent-Report and Direct Observation During Parent-Training, *Journal of Child and Family Studies*, 15 (5), 555-568
- Hahlweg K., Heinrichs N., Kuschel A., Bertram H. ve Naumann S. (2010). Long-Term Outcome of a Randomized Controlled Universal Prevention Trial Through a Positive Parenting Program: Is it Worth The Effort?, *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 4,14
- İlkbahar- Yahya, Ş. (1993). “Kinetik Aile Çizimleri: Türk Örneklem İle Yapı Geçerliği Çalışması”, VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Ankara: VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Düzenleme Kurulu ve Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- İnce, Z., Kasapoğlu, A. ve Sezek, S. (2014). Korunmaya Muhtaç Kimsesiz Çocukların Devam Ettikleri Okulların Yöneticilerinin Bu Çocukların Sorunlarına ve Sorunların Çözümlerine Yönelik Mesleki Donanımları. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 39, 97-119.
- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J. Ve Turner, L. A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(2), 112–133.
- Johnson, R.B. ve Onwuegbuzie, A.J. (2004). Mixed Methods Research: A research Paradigm Whose Time Has Come. *Educational Researcher*. 33, (7), 14-26.
- Kabasakal Z. T. (2001). Uyum Sorunlu Çocukların Aile İşlevlerini İyileştirmede Anne Eğitim Gruplarının Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
- Kanlıklıçer, P. (2005). Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği Geçerlilik Güvenirlik Çalışması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Enstitüsü..
- Karakuş, A. (2008). Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu'nun Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Kashima, K.J., B.L. Baker ve S. J. Landau (1980) "Media Based Versus Professionally Led Training for Parents of Mentally Retarded Children" *American Journal of Mental Retardation*, 93 (2): 209-217.
- Kazdin A. E. (2005). *Parent Management Training: Treatment for Oppositional, Aggressive, and Antisocial Behavior in Children and Adolescents*, Oxford University Press, New York, USA.
- Kırcaali-İftar, G. ve Tekin, E (1997). *Tek Denekli Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Kırkinciöglü, M. (2003). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Ya- Pa Yayınları.
- Kuhlenschmidt, S. L. ve Layne, L. E. (1999). Strategies for dealing with difficult behavior. *New Directions for Teaching ve Learning*, 77,45-57.
- Ling, Q. M., Jones, K. ve Gan, L. (2005). A comparison of student teachers' and mentors' perceptions of problem behaviors in secondary schools. Çalışma European Research Area (ERA-AARE) Konferansında sunulmuş bildiri.
- Long P., Forehand R., Wierson M. ve Morgan A. (1994.) Does Parent Training With Young Noncompliant Children Have Long-Term Effects?, *Behaviour Research and Therapy*, 3 (1), 101-107
- Long N. (2004). e-Parenting. Handbook of parenting: theory and research for practice içinde, Hoghughi M, Long N (ed) London: Sage Publications, 369– 379.
- MacLean K. (2003) The impact of institutionalization on child development. *Dev Psychopathol*, 5: 853–884.
- Mağden D., Aytekin Ç. ve Özkızıklı Ç. (2012) Çocukların Gelişimsel Gereksinimlerinin Karşılanmasına Yönelik Düzenlenen Anne Eğitimlerinin Etkililiğinin İncelenmesi, Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu 18- 19 Mayıs 2012, Bildiri Kitabı, Ankara, 63-73
- Mangır, M. ve Başar, F. (1995). Kardeş Kıskançlığı. *Yaşadıkça Eğitim*. 42, 30- 31.

- Mason, J. (2006). 'Mixing Methods in a Qualitatively-Driven Way', *Qualitative Research*, 6, (1): 9-26.
- McCann J. B., James A., Wilson S. ve Dunn G. (1996). Prevalence of psychiatric disorders in young people in the care system. *British Med J*, 313: 1529–1530.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2000).
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2015).
- Morawska, A. ve Sanders, M.R. (2006). A Review of Parental Engagement in Parenting Interventions and Strategies to Promote It. *Journal of Children's Services*, 1, 29-40.
- Morse, J. (1991). "Negotiating commitment and involvement in the nurse–patient relationship". *Journal of Advanced Nursing* 16, 455–468.
- Mutlu Yuva Mutlu Yaşam Derneği. (2015). Mutlu Yuva Mutlu Yaşam Derneği Web sitesi: <http://www.mutluyuva.org>
- O'Connor, G. Thomas. (2003), "Early Experiences and Psychological Development: Conceptual Questions, Empirical Illustrations, and Implications for Intervention", *Development and Psychopathology*, 15, 671-690.
- ÖZ, İ., (1997). Çocukta Uyum ve Davranış Bozuklukları, Kök Yayıncılık, Ankara.
- Özbey, S. (2010). Okul öncesi çocuklarda uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmada ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(21).
- Özbudun, E. (2004). *Türk anayasa hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özçelik, D. A. (1988). 3.-11. sınıf (9.-17. yaş) öğrencilerinde görülen biçimiyle kavram (söz dağarcığı) gelişimi. Anadolu üniversitesi.
- Özmen S. K. (2004) Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (2), 27-39

- Öztop, H., ve Telsiz, M. (1996). Anne ve Babaların Ana-Baba Eğitimine İlişkin Bilgi İhtiyacının Belirlenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 20(101), 56-64.
- Öztürk, M. (2002): *Çocukta Ruhsal Sorunlar*, İstanbul: Uçurtma Yayınları.
- Öztürk, S. (2007). “Uluslar arası Belgelerde ve Türk Hukukunda Çocuk Yargılaması”, *Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, 33-34, 66-81.
- Özyürek, M. (1997). *Sınıfta Davranış Yönetimi: Uygulamalı Davranış Analizi*. (2. Basım) Ankara: Karatepe Yayınları.
- Özyürek, M. (1998). *Sınıfta Davranış Değiştirme: Uygulamalı Davranış Analizi* (İkinci Basım). Ankara: Karatepe Yayınları.
- Patterson G.R., Chamberlain P. ve Reid J.B. (1982). A Comparative Evaluation of A Parent-Training Program, *Behavior Therapy*, 13 (5), 638-650
- Patterson J., Barlow J., Mockford C., Klimes I., Pyper C. ve Stewart- Brown S. (2002). Improving Mental Health Through Parenting Programmes: Block Randomised Controlled Trial, *Archives of Disease Child*, 87 (6), 472-477
- Perry, B. D. (2001). Bonding and attachment in maltreated children. *The Child Trauma Center*, 3, 1-17.
- Piquero A.R., Farrington D.P., Welsh B.C., Tremblay R. ve Jennings W.G. (2009). Effects of Early Family/Parent Training Programs on Antisocial Behavior and Delinquency, *Journal of Experimental Criminology*, 5 (2), 83-120
- Poyraz Tüy, S. (1999). 3-6 yaş arasındaki işitme engelli ve işiten çocukların sosyal beceri ve problem davranışları yönünden karşılaştırılmaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Reid M. J., Webster-Stratton C. ve Baydar N. (2004) Halting The Development of Conduct Problems in Head Start Children: The Effects of Parent Training, *Journal of Clinical Child ve Adolescent Psychology*, 33 (2), 279-291

- Roy P., Rutter M. ve Pickles A. (2000). Institutional care: Risk from family background or pattern of rearing? *J Child Psychology Psychiatry*, 41 (2):139-149.
- Ruma P. R., Burke R.V. ve Thompson R. W., (1996) Group Parent Training: Is It Effective for Children of All Ages?, *Behavior Therapy*, 27 (2), 159- 169
- Rushton A. ve Minnis H. (2002). Residential and foster family care. *Child and Adolescent Psychiatry*, 4. baskı, M Rutter, E Taylor (Ed.): 359-369.
- Schieltz K.M., Wacker D.P., Harding J.W., Berg W.K., Lee J.F., Dalmau Y.C.P., Mews J. ve Ibrahimovic M. (2011). Indirect Effects of Functional Communication Training on Non-Targeted Disruptive Behavior, *Journal of Behavioral Education*, 20 (1), 15-32
- Saraç A. (2011). Çocuk yuvası bakımında bulunan çocukların davranış sorunları ve çocuk yuvası personeline yapılan eğitimin bu sorunlar üzerindeki etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Isparta
- Sayın, U. (2014). 48-72 Aylık Çocuklardaki Saldırganlık Davranışlarına Müdahale Yöntemi Olarak Ebeveyn Eğitim Programı Geliştirilmesi ve Etkililiğinin İncelenmesi, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sertbaş, N. (2006). İlköğretim Öğrencilerinde Davranış Problemleri ve Yordayan Değişkenler. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şimşek Z, Erol N., Öztop D. ve Özcan Ö. (2008) Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örnekleme Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(3): 235-246. İnternet adresi: <http://www.turkpsikiyatri.com/C19S3/235-246.pdf> Erişim Tarihi:20.02.2011.

- Smith, B. ve Fox, L. (2003). Systems of service Delivery: A synthesis of evidence relevant to young children at risk of or who have challenging behaviour. Tampa, Florida: Universty of South Florida, Center of Evidence-based Practice: Young Children with Challenging Behavior: Young Children with Challenging Behaviour.
- Snell, M. E. (Ed) (1983). Systematic instruction of the moderately and severely handicapped. (2.Baskı). Ohio: Merrill Pub. Cor. Colombus.
- Sönmez M., Diken İ.H. (2010) Problem Davranışların Azaltılmasında İşlevsel İletişim Öğretiminin Etkililiği: Betimsel ve Meta-Analiz Çalışması, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 11(1), 1-16
- Sucuoğlu, B. (2012). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Problem Davranışlarının Azaltılması. E. Tekin-İftar (ed.), *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimleri* (ss.267-321) İçinde, Ankara: Vize Yayıncılık.
- Sucuoğlu, B., Pişkin, Ü. ve Gümüşcü, Ş. (1990). Fiziksel egzersizlerin saldırgan davranışlar üzerindeki etkisi: Bir vak'a sunusu. *AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Birinci Ulusal Kongresi Kitabı*.
- Sos Çocuk Köyü internet sitesi 2015.
- Sosyal Hizmetler Dairesi, (2018). <http://shd.gov.ct.tr>.
- SHÇEK. (1983). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu. 18059. Resmi Gazete.
- Spaccarelli S., Cotler s. ve Penman D. (1992). Problem-Solving Skills Training as a Supplement to Behavioral Parent Training, *Cognitive Therapy and Research*, 16 (1), 1-18
- Şahin H. (2006). Öfke Denetimi Eğitiminin Çocuklarda Gözlenen Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkisi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (26), 47-61

- Şahin, F. T. ve Özbey, B. U. S. (2007). Aile Eğitim Programlarına Niçin Gereksinim Duyulmuştur? Aile Eğitim Programları Neden Önemlidir?. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 12(12).
- Şenol, S. (2006). Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı. Ankara: Hyb Yayıncılık.
- Şimşek, Z., Erol, N., Öztop, D., ve Özcan, Ö. Ö. (2008). Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(3).
- Şimşek Z. (2004). “Kurum bakımı ve çocuk ruh sağlığı: Kurum bakımı altındaki çocukların sorun davranışlarını yordayan faktörler”. Sosyal Hizmet Sempozyumu 2004: Türkiye’de Sosyal Hizmet Uygulamaları, İhtiyaç ve Sorunlar”. 4-6 Kasım 2004, Alanya. Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmetler Bölümü, *Bildiri Özetleri*, 49.
- Tarren, M. (2008). Ev Dışında Bakılan Çocukların Akıl Sağlığı. *Current Opinion in Psychiatry, Türkçe Baskı*, 4(3).
- TBMM. (1982). T.C. Anayasası.
- T.C. Resmi Gazete, 07. 01. 1999, Sayı: 23576, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliği.
- T.C. Resmi Gazete, 07.12.2001, Sayı:24607, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu.
- T.C. Resmi Gazete, 27.5.1983, Sayı:18059, 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik.
- T.C. Resmi Gazete, 27.5.1983, Sayı:18059, 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun Kurulmasına Dair Kanun.
- The St. Petersburg-USA Orphanage Research Team (2005) Characteristics of children, caregivers, and orphanages for young children in St. Petersburg, Russian Federation. *J Appl Dev Psychology*, 26: 477– 506.

- Thompson R.W., Ruma P.R., Schuchmann L.F. ve Burke R.V. (1996). A Cost-Effectiveness Evaluation of Parent Training, *Journal of Child and Family Studies*, 5 (4), 415-429.
- Tizard B. ve Hodges J. (1978). The effect of early institutional rearing on the development of eight-year-old children. *J Child Psychology Psychiatry*, 19: 99-118.
- Tomanbay, İ. (1991). Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Tarihi. *Türkiye’de ve Almanya’da Sosyal Hizmetler* (s. 209-213). içinde Ankara: Selvi Yayını.
- Turner K. ve Sanders M. (2006). Help When It's Needed First: A Controlled Evaluation of Brief, Preventive Behavioral Family Intervention in a Primary Care Setting, *Behavior Therapy*, 37(2), 131-42
- Tuzcuoğlu, S. ve Tuzcuoğlu, N. (2005). Davranış Bozukluğu Gösteren Çocukları Tanıma ve Anlama. 7- 14 Yaş Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Tremblay, R. (2000). The development of aggressive behaviour during childhood: What have we learned in the past century. *International Journal of Behavioural Development*, 24(2),129-141.
- Uğur Z. (2010). Bipolar Affektif Bozuklukta Bağlanma Biçimleri, Çocukluk Çağı Travmaları ve Agresyon İlişkisi, Tıpta Uzmanlık Tezi, Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
- Uğurlu, A. (2002). *Sosyal güvenlik. Türkiye’de Çalışan Çocuklar Seminerinde sunulan bildiri* (s. 210-218). Ankara: Die Yayınları.
- Utting, D. ve Pugh, G. (2004). The Social Context of Parenting, Handbook of Parenting. Theory and Research for Practice, (Ed.) Hoghughi M., Long N., London, Sage Publications, 19-37
- Üstün E. (2002). Akman B. Korunmaya Muhtaç Çocukların Benlik Algısının İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23:229-233.

- Üstüner, S., Erol, N, ve Şimşek, Z. (2005) Koruyucu aile bakımı altındaki çocukların davranış ve duygusal sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12 (3): 130–140.
- Wahler R.G., Cartor P.G., Fleischman J. ve Lambert, W. (1993) The Impact of Synthesis Teaching and Parent Training with Mothers of Conduct-Disordered Children, *Journal of Abnormal Child Psychology*, 21, No.4
- Walker, H. M., Colvin G., ve Ramsey, E. (1995). Antisocial behavior in school: Strategies and best practices. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Company.
- Webster-Stratton, C. (1984) Randomized Trial of Two Parent-Training Programs for Families With Conduct-Disordered Children, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 52 (4), 666-678
- Webster-Stratton, C. ve Hammond, M. (1997). Treating Children with Early-Onset Conduct Problems: A Comparison of Child and Parent Training Interventions, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 65 (1), 93-109
- Williams, J. ve Hill, P. (2012). *A Handbook For The Assesment Of Children's Behaviours*. Wiley Online Library.
- Wiltz N.A. ve Patterson G. R. (1974). An Evaluation of Parent Training Procedures Designed to Alter Inappropriate Aggressive Behavior of Boys, *Behavior Therapy*, 5 (2), 215-221
- Wolff PH, Fesseha G (1999) The orphans of Eritrea: A Five-year follow-up study. *J Child Psychol Psyc*, 40: 1231–1237.
- Varol, N. (1996). Zihinsel engelli çocuklara tane kavramının açık anlatım ve basamaklandırılmış yöntemle sunulmasının farklılaşan etkililiği. *Araştırma Raporu. Gazi Üniversitesi, Ankara*.
- Vorria, P., Rutter, M. ve Pickles, A.(1998). A comparative study of Greek children in long term group care and in two-parent families: I. Social, Emotional, and Behavioral differences. *J Child Psychology Psychiatry*, 36(4): 1633–644.

- Vuran, S. (1997). *Zihinsel engelli çocuk annelerine ödüllendirme ve eleştirmemenin kazandırılmasında bilgilendirme, dönüt verme, dönüt verme ve ödüllendirmenin etkililiği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Yaman, S. ve Ekinci, M. (1998). Erkek Yetiştirme Yurdunda Kalan Gençler Üzerine Bir Araştırma. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi/Journal Of Anatolia Nursing And Health Sciences*,1(1). Erişim adresi:<http://edergi.atauni.edu.tr/index.php/HYD/article/viewArticle/13>,Erişim Tarihi: 03.01. 2011.
- Yavuzer, H. *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1997.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. 2001. *Ana-baba ve çocuk*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2007). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.(2008). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, E. (2012). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 499-525.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yolcuoğlu, G. İ. (2009). Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5 (18):43-59.
- Yoşumaz, K. (2013). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden (60-72 ay) zihinsel engelli ve normal gelişim gösteren çocukların problem davranışlarının çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılması. Yüksek lisans tezi (yayınlanmış). Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Kütahya.

Yörükoğlu, A. *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları, 2002.

Yörükoğlu, A. (2003). Koruma Altındaki Çocuklar ve Hakları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 10: 148-150

EKLER

EK 1. Eğitime Katılım Onay Formu

Katılım Onay Formu

Değerli Katılımcılar;

Yüksek lisans tezim kapsamında yürüttüğüm bu araştırmanın amacı, SOS çocuk köyünde bakım altında olan çocuklarla ilgilenen anne ve teyzelerin çocukların problem davranışlara müdahale eğitimine yönelik ihtiyaçları doğrultusunda verilecek olan bilgilendirme eğitiminin etkililiğinin belirlenmesidir. Bunun yanında sizleri kesinlikle kişisel olarak değerlendirmedigimi sadece araştırma kapsamında genel bilgi topladığımı bilmenizi isterim.

Bu nedenle, araştırmamın ve tezimin hiçbir yerinde sizlerden herhangi bir kimlik bilgisi istenmemektedir. Toplanan bilgiler kesinlikle gizli tutulacak kimseyle paylaşılmayacaktır. Araştırmada sizlerden elde edilen bilgiler kişisel olarak değerlendirilmeyecektir. Araştırmaya katılmayı kabul etmeniz halinde, sizlere verilen ölçek ve bilgi formunu doldurmanız ardından eğitim sürecine dahil olmanız istenmektedir. Araştırmaya katılımın gönüllü olduğunu, araştırmadan dilediğiniz zaman ayrılabileceğinizi ve araştırmadan ayrılmanız durumunda hiçbir şekilde bir mağduriyet yaşamayacağınızı belirtirim. Yöneltilen sorulara vereceğiniz cevaplar sadece araştırmacı tarafından bilinip gizli tutulacaktır. Sizlere yöneltilen sorulara en samimi ve içten cevaplar vermenizi diler araştırmaya vermiş olduğunuz katkılardan dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmaya katkı sağladığınız ve zaman ayırdığınız için teşekkür ediyorum.

Bu araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Evet ()

Hayır ()

İmza:

Saygılarımla
Yakın Doğu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi
Serap MERAL KARABACAK
serapmeral.karabacak@neu.edu.tr

Danışman

Yard. Doç. Dr. Mukaddes Sakalı Demirok
mukaddes.sakalli@neu.edu.tr

EK 2. Kişisel Bilgi Formu**1.Yaşınız**

39-45() 46-50() 51-55 () 56+ ()

2.Eğitim durumu

İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite ()

3. Sahip olduğunuz öz çocuk sayısı

1() 2() 3() 4()

4. İlgilenilen özel gereksinimli çocuk sayısı

1() 2() 3()

3.Daha önce “Çocuklara Yönelik Davranış Problemleri ve/veya Sınıf Yönetimi” içerikli bir eğitim aldınız mı?

Evet () Hayır ()

Ek 3. Davranış Problemleri Görüşme Formu

Görüşme Soruları

1. Gün içinde çocuklarda gözlemlediğiniz problem davranışlar nelerdir?
2. Problem davranışlar cinsiyete göre değişkenlik gösteriyor mu?
3. Çocukların problem davranışları sergileme sıklığı nasıldır?
4. Problem davranışların kaynağı sizce ne/neler olabilir?
5. Problem davranışların ortaya çıkmaması için neler yapıyorsunuz?
6. Problem davranışlar olduğunda ne tür müdahalelerde bulunuyorsunuz?
7. Problem davranışlara yönelik müdahaleleriniz etkili oluyor mu?
8. Problem davranışlara müdahale ile ilgili ek söylemek istedikleriniz var mı?

EK 4. Eğitim Değerlendirme Aracı

Problem Davranışlara Müdahale

Eğitim Değerlendirme Aracı

(Aşağıda problem davranışlara müdahale testinde 25 soru yer almaktadır. Sizden ricam size en uygun olan seçeneği işaretlemenizdir. Lütfen soruları boş bırakmayınız)

1. Aşağıdakilerden hangisi gözlenebilir davranışlara örnektir?
 - a) Sinirlenmek
 - b) Heyecanlanmak
 - c) Yürümek
 - d) Üzülme
 - e) Strese girmek
2. Aşağıdakilerden hangisi tepkisel davranışlara örnektir?
 - a) Öksürme
 - b) Yürüme
 - c) Yemek yeme
 - d) Konuşma
 - e) Acıkma
3. Aşağıdakilerden hangisi edimsel davranışlara örnektir?
 - a) Bisiklete binme
 - b) Göz kırpma
 - c) Okuma-yazma
 - d) Hapşırma
 - e) Nefes alma
4. Aşağıdakilerden hangisi problem davranışlara örnektir?
 - a) Vurma
 - b) Yalan söyleme
 - c) Küfür etme
 - d) Çalma
 - e) Hepsi
5. Aşağıdakilerden hangisi problem davranışların nedenlerindedir?
 - a) Dikkat çekme
 - b) Yeterli aile desteği olmaması
 - c) Yetersizlik durumu
 - d) Olumsuz ev ve aile yaşamı
 - e) Hepsi
6. Problem davranış gösteren çocuklarda aşağıdakilerden hangisi görülmez?
 - a) Okula devam sorunları olabilir
 - b) Enerjilerini belli bir iş için toplayamayabilirler
 - c) Utangaç, korkak ve endişeli olabilirler
 - d) Motivasyonları yüksektir
 - e) Eve uyum sorunları olabilir

7. Aşağıdakilerden hangisi problem davranış gösteren çocuklarla ilişki kurarken yapılmaması gerekenlerdendir?
- Karşılıklı saygı içinde olmak
 - Görmezden gelmek
 - Cesaretlendirmek
 - Zaman ayırmak
 - Anlayışlı olmak
8. Aşağıdakilerden hangi davranışlarda mola uygulamasına uygulanabilir?
- Bağırma
 - Ağlama
 - Saldırgan davranışlarda bulunma
 - Kontrolü kaybetme
 - Hepsi
9. İyi bir yönerge nasıl olmalıdır?
- Yönerge sürekli tekrar edilmeli
 - Yönerge olumsuz ifade edilmeli
 - Yönerge verilirken açık bir dil kullanmaya gerek duyulmamalıdır
 - Bir yönerge iki kereden fazla verilmemelidir
- e) Yönergenin hemen yerine getirilmesi beklenmelidir
10. Aşağıdakilerden hangisi övgü ifadesine örnek verilemez?
- Ödevini yaptıktan sonra dışarı çıkabilirsin
 - Seninle gurur duyuyorum
 - Bana yardım ettiğin için teşekkür ederim
 - Odanı çok güzel topladın
 - Yemeği hazırlamama yardım ettiğin için çok mutlu oldum
11. Aşağıdakilerden hangisi doğru yönerge verirken dikkat edilmesi gereken noktalardan değildir?
- Yönerge kısa açık ve olumlu olmalı
 - İkiden fazla yönerge verilmemeli
 - Uygulamada kararlı olmalı
 - Yardımla bile yapıldığında pekiştirilmeli
 - Yönergeyi takip etmesine yardım edilmemeli
12. Çocuğunuzun serbest zamanlarında ilgisini çeken ve sevdiği bir şeyle ilgilenmesi.....
- Problem davranış gösterme olasılığını artırır

- b) Problem davranış gösterme olasılığını azaltır
- c) Zamanını boşa harcamasına neden olur
- d) Sosyalleşmesini engeller
- e) Derslerinde başarısını azaltır
13. Aşağıdakilerden hangisi çevredeki aşırı uyaranları azaltmaya örnek değildir?
- a) Ortamdaki gürültüyü azaltmak
- b) Kullanılmayan fazla eşyaları kaldırmak
- c) Ders zamanında çocuğun ilgisini çekecek ders dışı davranışlar sergilemek
- d) Uyku zamanında ışığı kısma ya da kapatmak
- e) Oyuncaklarını kutuda muhafaza etmek
14. Aşağıdaki davranışlardan hangisi görmezden gelinmesi gereken davranışlar arasındadır?
- a) Ağlama
- b) Isırma
- c) Kendine zarar verme
- d) Vurma
- e) Arkadaşlarına zarar verme
15. Aşağıdaki davranışlardan hangisi görmezden gelinmemesi gereken davranışlar arasındadır?
- a) Ağlama
- b) Öfke nöbetleri
- c) Kendine zarar verme
- d) Şikayet etme
- e) Bağırma
16. Aşağıdakilerden hangisi evde çevreyi sadeleştirmek için yapılması gerekenler arasında yer almaz?
- a) Kırılacak eşyaları ortadan kaldırmak
- b) Sevdiği kitapları ve oyuncakları ulaşamayacağı yerlere koymak
- c) Çocuğun kavga etmesine yol açacak nesnelere ortamda tutmamak
- d) Kırılmaz kap ve bardaklar almak
- e) Çocuğun eşyalarını düzenli tutmak
17. Aşağıdakilerden hangisi görmezden gelinmesi gerekenler arasında yer almaz ?
- a) Problem davranış yapıldığında dikkatinizi çocuğa yöneltmemek

- b) Problem davranışın sergilendiğini gördüğünüzde kafanızı çevirmek
- c) Problem davranış sergilendiğinde çocuğu uyarmak
- d) Problem davranış yapıldığı ortamdan uzaklaşmak
- e) Problem davranış sergilendiğinde çocukla konuşmamak
18. Aşağıdakilerden hangisi aşırı uyaranlara örnek değildir?
- a) Aşırı ışık
- b) Gürültülü bir ev
- c) Kalabalık bir ortam
- d) Sade düzenlenmiş bir ev
- e) Çok sayıda oyuncak
19. Aşağıdakilerden hangisi problem davranışları azaltmaya yönelik yapılan çevre düzenlemeleri içinde yer almaz?
- a) Çevredeki aşırı uyaranları artırmak
- b) Değişikliklere çocuğu hazırlamak
- c) Çevreyi sadeleştirmek
- d) Çevreyi güvenli hale getirmek
- e) Çocuğun çevreye uyumunu artıracak etkinlikler yapmak
20. Aşağıdakilerden hangisi görmezden gelmeyi etkili bir şekilde kullanma yöntemidir?
- a) Çocuğu anlayacağı şekilde görmezden gelme
- b) Davranış başlar başlamaz görmezden gelme
- c) Çocuğun güvenliğini kontrol edilerek görmezden gelme
- d) Görmezden gelme uygulanırken tutarlı olma
- e) Hepsi
21. Çocuğunuz olumlu ve uygun bir davranış sergilediğinde aşağıdakilerden hangisi o davranışın tekrarlanmasını sağlayacaktır?
- a) Görmezden gelmek
- b) Sözel övgüler kullanmak
- c) Kızmak
- d) Cezalandırmak
- e) Akranlarını örnek göstermek
22. Aşağıdakilerden hangisi doğru kural koymanın özelliklerinden değildir?

- a) Kurallar kısa ve anlaşılır olmalı
- b) Kurallar olumlu ifade edilmeli
- c) Uygulaması zor kurallar koyulmalı
- d) Kuralların sonucu çocuğun anlayacağı şekilde olmalı
- e) Kurallar hatırlanması kolay olmalı
23. Aşağıdakilerden hangisi uygun bir kural koyma örneğidir?
- a) Yemeğini bitirene kadar hiçbir yere gidemezsin
- b) Yemeğini yemezsen televizyon izlemen yasak
- c) Oyuncaklarını toplamazsan oynaman için bir daha izin vermeyeceğim
- d) Uyumak için hazır olmazsan sana kitap okumayacağım
- e) Legolarını topladığında dışarıda oyun oynayabilirsin
24. Aşağıdakilerden hangisi çocuğunuz verdiği yönergeyi yerine getirmede ilk yapmanız gerekenlerdendir?
- a) Yönergeyi yerine getirmede zorla yaptırılır
- b) Yönerge verilir ve yapıncaya kadar beklenir
- c) Aynı yönerge sürekli tekrarlanır
- d) Fiziksel yardım sunulur
- e) Yönergenin açık ve anlaşılır olup olmadığı kontrol edilir
25. Aşağıda verilen yaşa uygun yönerge eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?
- a) 4 yaş – Oyuncak toplama
- b) 10 yaş – Oda toplama
- c) 3 yaş – Çatal kaşık kullanma
- d) 2 yaş – Ev süpürme
- e) 7 yaş – Kitap okuma

EK 5. Eğitim Değerlendirme Görüme Soruları

1. Katıldığınız eğitimden edindiğiniz bilgileri baz aldığınızda eğitim öncesi ve sonrası problem davranışlara yönelik yaşantınızda neler değiştirdi?
2. Katıldığınız eğitimin problem davranışlarla başa çıkma becerilerinizi geliştirdiğini düşünüyor musunuz?
3. Düzenlenen eğitimin olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?

EK 6. Bilimsel Araştırmalar Etik kurul İzni**BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU**

30.03.2018

Sayın Serap Meral Karabacak

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/EB/2018/91 proje numaralı ve **“Bakim Kurumu alışanlarına Verilen Problem Davranışlara MÜdahale Eğitiminin Etkililiği”** başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Doğent Doktor Direnç Kanol

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu RaportÖrü

Not: Eğer bir kuruma resmi bir kabul yazısı sunmak istiyorsanız, Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na bu yazı ile başvurup, kurulun başkanının imzasını taşıyan resmi bir yazı temin edebilirsiniz.